

אזור פיתוח: עיתונות האינטרנט

דו"ח ורדי על רשות-השידור
לבנון: מקהלת הכתבים הצבאיים
מה מניע את יואב יצחק
יעקב וינרוט מתמרן את התקשורת
רפיק חלבי תחת חקירה

אין תמורה לאגרה

דו"ח רפאל ורדי נותן גושפנקא למידע שהוא נתלת רבים: רשות-השידור היא גוף חולה שכל המערכות שלו נמצאות במצב של קריסה. המוח של הארגון הזה סובל משבץ בגלל ריב סמכויות בין הוועד המנהל למנכ"ל; האיברים הפנימיים החיוניים - הנהלות קול-ישראל והערוץ הראשון - אינם מתפקדים בגלל תשישות וקצרים בתקשורת עם המוח; הגפיים - אגף ההנדסה, המחשוב וכוח-האדם - משותקים בגלל התנוונות.

כאשר המצב הבסיסי כה חמור מתעוררת שאלה, אם התרופות שמציע ורדי עשויות לאושש את הארגון החולה, ולחלופין אם הן ישימות. אין ביטחון שכך הדבר. ורדי מציע שינויי חקיקה מפלי-גים, הקמת מוסדות חדשים לרשות-השידור, ניתוקה מהשפעה פוליטית והמרת הוועד המנהל ומליאת הרשות במועצה ציבורית, מורכבת מאנשי רוח, אקדמיה ואמנויות. התפיסה האינטגרטיבית של ורדי נכונה אבל מותר לשאול אם היא ישימה: האם, למשל, המערכת הפוליטית תותר על השפעתה על רשות-השידור? האם הליכי החקיקה בכנסת ייעשו בקצב שיאפשר לחולל במהירות המתאימה את השינויים הדרושים? האם ימצא ההון הדרוש להור-ציא את מאות העובדים המיותרים לפנסיה? האם יתגלה המנהיג המקצועי שישכנע את ועדי הרשות להתאחד לגוף אחד ולהקל על ניהול יחסי העבודה בארגון?

בתגובותיו לדו"ח טען המנכ"ל, אורי פורת, כי הריקבון שנחשף הוא ארוך שנים וכי אין לתלות בו, בפורת, ובדרך ניהולו את תחלואיה של רשות-השידור. פורת אף השתבח בכך שהוא זה שפעל למינוי בודק לנעשה ברשות-השידור והכריז כי אם כתוצאה מכך יתחוללו התמורות הנחוצות, הוא את תפקידו מילא.

זו הנמקה מתחסדת. הדו"ח אמנם משרטט מצב ניווני מתמשך, אבל יש בו בהחלט קביעות חמורות על אחריותה של ההנהלה הנוכחית של הרשות להידרדרותה אל עבר פי פחת. הדו"ח משרטט מערכת יחסים עכורה במיוחד בין המנכ"ל ליו"ר הרשות ולאחדים מפקודיו הבכירים. הדו"ח מזכיר לרעה את התנכלות של פורת לכמה מהשדרים הידועים ברשות, ומתעכב ליד אחדות מהתלטותיו שריח של שיקולים זרים נודף מהן (הפקדת תוכניות בידי רפי גינת, מירי שילון, מתי גולן). בעיקר קובע ורדי שתחת פיקודו של פורת סובלת רשות-השידור מהעדר מנהיגות.

עתידה של רשות-השידור הוא מעניינו של הציבור כולו. תפקידו של השידור הציבורי לא תם גם בעידן הרייטינג וריבוי ערוצי השידור; צריך רק להגדירו מחדש. רפאל ורדי סימן כיווני פתרון נכונים; צריך לקוות שעובדי הרשות - בעיקר ועדיהם - יבינו, סוף-סוף, שללא היחלצות מדפוסי העבודה הקודמים, לא תהיה תקומה למקום עבודתם ולא תהיה להם פרנסה ■

עוזי בנימן

4	תמונות מלבנון: עד החייל האחרון - נחום ברנע
6	זרועו הארוכה: הקרבות של יואב יצחק - ברוך קרא
11	תמונות מלבנון: מלחמה מגובה רב - אלכס ליבק
12	פרקליט'י TV: יעקב וינרוט מתמרן את התקשורת - ענת באליונט
16	תמונות מלבנון: הבחורים המצוינים שלפני המצלמות - כרמית גיא
18	היה היו שני חברים: אריה דרעי ורפיק חלבי - אבנר הופשטיין
23	תמונות מלבנון: לא עובדים בשביל אף אחד - אלון בן-דוד
24	נופלים ברשת: עיתונות האינטרנט - אלעד בנבגי
30	אימויו של אליעזר פישמן - אלעד בנבגי
31	סכנה לחופש הביטוי הפוליטי: קרטל התקשורת - ירון אזרחי
32	נשמות טובות: שדרני המצוקות - רן איציק
36	אורי פורת אינו מנהל - איתי לנדסברג
38	הם מפחדים? התקשורת במערכת הבחירות - גבי וימן וגדי וולפספלד
41	איפה טעינו: לא הבנתי מיהו קיצוני - דני רובינשטיין
42	עין בינלאומית: השתלת תמונות - רפי מן
44	עוני עירך: צרות זרים רחוקות מהלב - אלי לינדר
48	תנו לנו מלוויזיה ערבית - זוהיר אנדראוס
49	קורא מן השורה - עמוס נוי
50	לשון הרע: הכוונה מתבררת מהתוכן - איתן להמן
51	מסיבת עיתונאים: מדור תגובות
53	דו"ח ורדי על רשות-השידור

המכון הישראלי לדמוקרטיה
THE ISRAELI DEMOCRACY INSTITUTE
An Israeli-Diaspora Enterprise

מזכיר המערכת: ארנון לוי
השוער: רקמת כנען
דמוס: דמוס המקור
כתובתנו באינטרנט: www.idi.org.il
דואר אלקטרוני: arnon@idi.org.il
ISSN 0793-5781

עורך: עוזי בנימן
מערכת: נחום ברנע, כרמית גיא, רפי מן
ייעוץ: פרופ' ירון אזרחי, יורם נבאי,
פרופ' מרדכי קרמיניצר
עריכה גראפית: ANONYMOUSDESIGN
עריכה לשונית: מיכל רוזנטל

"העין השביעית"
בהוצאת המכון הישראלי לדמוקרטיה
ת.ד. 4702 ירושלים 91040
טלפון: מערכת 02-5300866
מוניים ומנהלה 02-5300841
פקס: 03-5488633

עיצומם של אירועי החיזבאללה, בקריית-שמונה הנטושה-למחצה, מחכה קומץ חיילים, צנחנים וגבעתי, להסעה ללבנון: קיטבג על הגב, אמ-16 על הכתף ועיתון צהריים פרוס. מחכים וקוראים. קוראים ומחכים: חיילים הם עם צמא תקשורת. אין טלוויזיה. אין מחשב: אין בנות. אין להם במה לשטוף את העיניים, לבד מפיסת עיתון (למרבה הצער, הצימאון לעיתונים נעלם כלא היה כאשר הם מסיימים את השירות, אבל הסוגיה הכאובה הזאת שייכת למאמר אחר).

בטנם הומה. זוהי מחאת הגוף על המעבר מסביבה ידידותית לסביבה עוינת. פניהם מתוהים. קודרים. הם סופרים את היממות שנותרו להם בלבנון ואת המספר המצטבר של ההרוגים. הם תוהים באוזני עיתונאים, למה שולחים אותם לשם. הרי תאריך הנסיגה נקבע; הקרב הוכרע בלעדיהם, ומי שיהרג, ייהרג רק למען הסטטיסטיקה.

הראש שלהם מלא לבנון. העיתונים שהם קוראים מלאים לבנון. הניסוחים של העיתון ושלהם כל-כך דומים, שקשה לדעת מה הם אומרים מנהמת לבם, ומה הם אומרים מנהמת העיתון. קל לעשות תקשורת כשצה"ל מנצח. קשה לעשות תקשורת כשצה"ל מפסיד: ההחלטות העינתונאיות לא קלות, ושמחה אין בהן. ביום שלישי, 8 בפברואר, אחר-הצהריים, ישבה קבוצת חיילים מול הטלוויזיה, בלובי של מלון "הצפון" בקריית-שמונה. בסופו של אותו לילה עמדו לעלות לבופור ולגלגלית, שני מוצבים שתרמו את תרומתם לרשימה המתארכת של חללי לבנון. כרמלה מנשה ואני ישבנו ביניהם. הם דיברו. הדברים שאמרו היו ברורים וכואבים: אין

רוני. תגיד לי מה קורה עם החפצות שלי ועכשיו...

תועלת בישיבה שלנו בלבנון. אנחנו לא מגינים על המדינה, רק חושפים את עצמנו. למה שיהיו עוד הרוגים. אתם עיתונאים. עשו משהו כדי להוציא אותנו משם עכשיו. מנשה הקליטה. אני רשמתי. השאלה היתה, האם לפרסם את הדברים, ואם כן, איך. כמה נימוקים טובים עמדו נגד הפרסום: החיילים נתפסו בשעת חרדתם. בנסיבות אחרות היו אולי מדברים אחרת; הפרסום יפגע במורל של החיילים ויתרום למתקפת הל"פ של חיזבאללה; הוא ישפיע בדרך מעוותת על קבלת ההחלטות במערכת הפוליטית.

כמה נימוקים טובים תמכו בפרסום: החיילים רצו שדבריהם יראו אור. הם נתנו ביטוי אותנטי להשקפה רווחת ביחידות הלוחמות, אולי אפילו לקונסנזוס; היה בדבריהם חידוש, ועניין רב לציבור; עיתונאי הוא שליח, לא בעל-בית. את המלים של מרואייניו הוא מקבל כפיקדון. אין לו זכות לשמור אותן לעצמו.

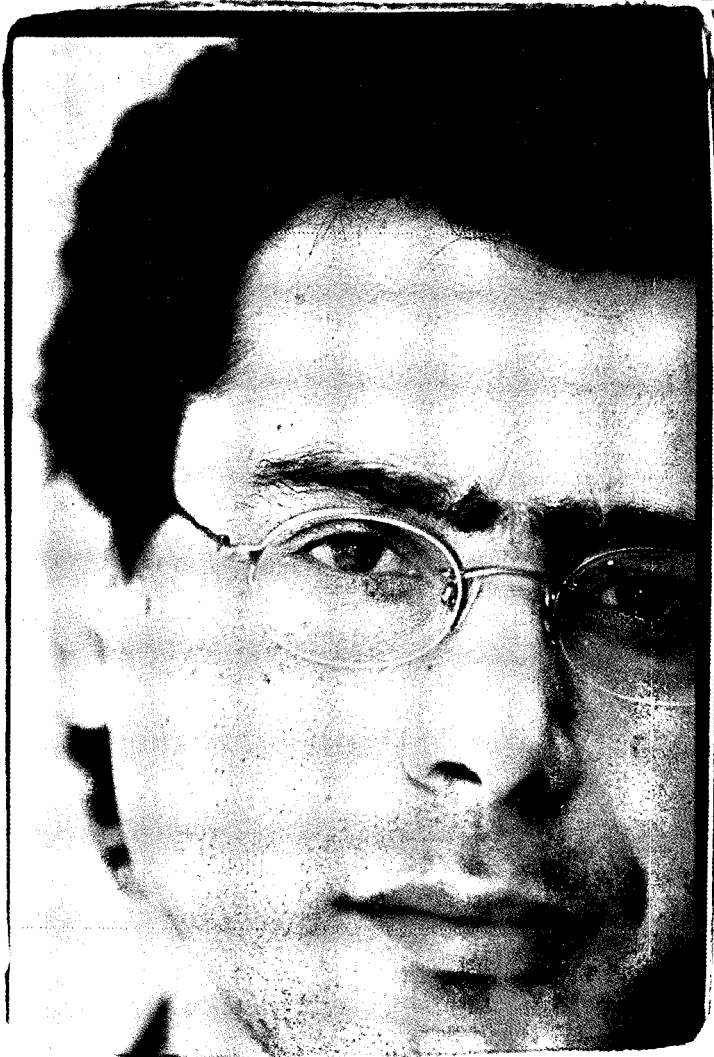
אילו היה בישראל של שנת 2000 קוד אתי לסיקור מלחמות-הפסד, אין ספק שהיה מכריע בעד פרסום הדברים. הימים שבהם נתפסו הישראלים כמי שהם מבוגרים דיים ליהרג בקרב, אבל לא מבוגרים דיים לדעת את האמת על הקרב הזה, תמו. לפרסם חייבים. השאלה היא איך. התשובה קשה. היא דורשת מעיתונאים לעשות משהו שהם שונאים לעשות: להתאפק. לא לנפח את הדברים מעבר למה שיש בהם. החיילים אמרו מה שאמרו, ולאחר שעות אחדות עלו למשימתם בלבנון. הם לא סירבו פקודה, לא ברחו ולא השתמטו. אפילו לא ברמו.

נחום ברנע

עד החייל האחרון

הימים שבהם נתפסו הישראלים כמי שהם מבוגרים דיים ליהרג בקרב, אבל לא מבוגרים דיים לדעת את האמת על הקרב הזה, תמו. לפרסם חייבים. השאלה היא איך

זדרושנו היא דוֹכָה

**יואב יצחק הביא את סקופ
השנה, הישג עיתונאי ממדרגה
ראשונה שגלגל אותו לחיק
החמים של הממסד התקשורתי
שעד כה הסתייג ממנו. יצחק
מגדיר לעצמו מי הן האליטות
שבהן הוא נאבק. משפחת
נמרודי אינה נמנית עמן**

צילומים: חן מיקא

בבתי-המשפט - מתי גולן. גם אם בסופו של דבר לא יוגש כתב-אישום נגד הנשיא עוזר ויצמן, ההישג העיתונאי של יצחק בפרשה זו אינו מוטל בספק: הוא חשף עובדות בלתי ידועות על קשריו הכספיים של הנשיא עם המיליונר אדוארד סרוסי. הוא גם חזה כי יוחלט שלא להעמיד את ויצמן לדין ויחד עם זאת התעקש להעריך שהחשיפה תניע את הנשיא להתפטר מיד, מנימוקים

שלו נתקלים בדרך-כלל בהתעלמות מצד עמיתיו, הפך בתוך ערב לאחד המרואיינים והמראיינים הפופולריים בתקשורת: כמה הופעות כמראיין אורח בתוכנית "שבע וחצי" בערוץ הראשון; פינה קבועה בתוכניתו החדשה של דן מרגלית בערוץ השני; כיכוב בכתבת יומן של הערוץ הראשון לצד עו"ד יעקב וינרוט; והופעה בולטת באכסניה של יריבו המר - שבמשך שנים נפגש עמו בעיקר

ברוך קרא

עיתונאי יואב יצחק רושם לעצמו שני הישגים גדולים בחשיפת פרשת ויצמן. הראשון, עצם הסיפור המסעיר. השני - המשמת יותר מבחינתו - חדירתו אל חיק הקונסנווס החמים של התקשורת הישראלית. האיש, שטורי התחקירים

רפואיים. התחזית הזו לא התאמתה. בדיעבד טען יצחק כי עצם הפרסום על כוונת ויצמן להתפטר סיכל את מימושה. את אמיתות הטיעון הזה קשה להוכיח. זו דרכו של יצחק במשך כל השנים: כל פרסום עיתונאי שלו חייב להיות ממוצה עד תום – התפטרות, הדחה, התנצלות, פיצויים – שום דבר לא נשכח.

יואב יצחק הוא תופעה עיתונאית ייחודית. מעמדו יוצא דופן – עיתונאי עצמאי, שאינו מחויב פורמלית לשום מו"ל. שיטות העבודה שלו ייחודיות – את מאבקו באנשים מושאי כתיבתו הוא מעביר מדפי העיתון לבתי-המשפט. טוריו הביקורתיים אינם מדלגים על פרות קדושות כמו הפרקליטות, צמרת המשטרה וגם בית-המשפט העליון. גם בעלי ההון חשים דרך קבע את שבת עטו.

השאלה "מה מניע אותך?" נענית בתשובה קבועה: "לחשוף את האמת". אין ספק כי יצחק חשף את האמת בתחומים רבים שרוב העיתונאים נמנעים מלגעת בהם. ועם זאת, ההדגשה של יצחק כי עצמאותו מנתקת אותו ממחויבות למו"לים, אינה באה בכל המקרים לידי ביטוי בכתיבתו. למשל, לעומת עיתונאי "מעריב", שנמנעו בזמן האחרון מלתמוך בכתיבתם בעופר נמרודי היושב על ספסל הנאשמים על עבירות חמורות, מצטייר יואב יצחק כמי שנחלץ לעזרתו. מאז ימי האונות הסתר ועד פרשת נמרודי האחרונה, פעולתו העיתונאית והמשפטית של יצחק מובילה למסקנה שהוא סבור שעופר נמרודי מקופח בעוד שארנון מוזס מופלה לטובה. ובכלל, עיון בעשרות התיקים שבהם טיפל מלמד כי חציו העיתונאיים והמשפטיים של יצחק מכוון גם, פעמים רבות, אל אותן מטרות.

יצחק בחר שלא לפרסם את הסקופ המרעיש שלו על ויצמן באחד מהעיתונים שלהם הוא מעניק את שירותיו – "מעריב" ו"גלובס". במקום זאת, הפיץ את המידע באמצעות מסיבת-עיתונאים. הוא מכחיש את ההסבר של יעקב ארו, כי "מעריב" לא פרסם את הסיפור כיוון שלא היה מוכן לחלוק אותו עם "גלובס". הוא גם מכחיש את כל הספקולציות ות על כך שהכוונה היתה להתרחק מהמקור, שהיה כביכול יעקב נמרודי (שרצה כאילו בדרך זו להתנגס בוויצמן על שלא העניק חנינה לבנו).

הספקולציות הללו התחזקו בגלל עיתוי הפרסום של סיפור אבו-גימר ב"מעריב", פרי עטו של יעקב נמרודי, ימים ספורים לפני הסקופ של יצחק. מושחתי העיר, כך כתב נמרודי בשמו של הסופר הערבי, מסתובבים באופן חופשי, בעוד שבנו של אבו-גימר, החף מכל פשע, נענש. "כל כלב בא יומו" היה המסר.

אם אכן קיים קשר בין כתב-החידה של נמרודי לפרסומים של יצחק, הרי שהיה לו המשך מעניין, שמשום מה לא זכה לתשומת לב תקשורתית. במוסף לשבת של "מעריב"

מה-11.2, פרסם יעקב נמרודי סיפור נוסף: "אתה תהיה ממונה על אגף החקירות (מציעות החיות לחברן הצועני; ב"ק), שהיום עושה בו איש המזרח כראות עיניו, משטה במפכ"ל ומכזבו, מלביש באצטלת עדי מדינה מלשיני בים, חסותנים וסוחרים סמים ששמים הולך לפני הם בתחזית העולם מכאן ועד לעיר המלאכים. עוצר את מי שהוא רוצה, מעמיד לדין, פותח תיקים, סוגר תיקים עם המופתי, ומשטה אף בו. אותו המופתי שברצותו מחמיר עם עדים שדבק בהם חטא וברצותו מטהר שרצים". שוב, יומיים לאחר פרסום הסיפור החדש מפרי עטו של נמרודי, הופיעה ידיעה חדשה של יואב יצחק. האכסנייה הפעם – תוכנית האקטואליה של דן שילון. יצחק סיפר בתוכנית כי חל נתק חמור בין פרקליטות טות מחוז תל-אביב לבין המשטרה בחקירת פרשת נמרודי. הוא חשף תמליל שיחה בין דוד ליבאי, עורך-דינו של עד המדינה יגאל תם ("עד המדינה המלשין וסוחר הסמים"), לבין חוקר הפרשה, תת-ניצב משה מזרחי ("החוקר המזרחי המושחת?"), שממנו עולה כי מזרחי חשד בפרקליטות מחוז תל-אביב כי היא מדליפה פרטים מהחקירה לגורמים בלתי רצויים. לכן ביקש מזרחי מליבאי לדלג על מרים רוזנטל, פרקליטת מחוז תל אביב, ולהיגיע ישירות לפרקליטת המדינה, עדנה ארבל. יצחק אמר בשידור כי כוונתו של מזרחי היתה

פרטיות הוא טוען כי בידי הוכחות חד-משמעיות לכך. יצחק גם ניהל מאבק עיתונאי-משפטי נגד עדנה ארבל על פיצויי פרישה שקיבלה, לטענתו, שלא כדין.

מאז פרוץ פרשת ויצמן, קיבל יואב יצחק שעות שידור רבות. בתחילה הוא השתמש בהן כדי לפרסם ידיעות מעקב לחשיפה עצמה (ידיעות על כך שהנשיא אמור להתפטר, למשל). אך לאחר מכן, הפכה הבימה, שהיתה חדשה ומרעננת עבורו, כן שילוח לפרשיות אחרות לגמרי: בתוכניתו של דן מרגלית, למשל, הוא חשף פגמים לכאורה באמינותו של אבנר עמדי, עד המדינה בפרשת נתניהו; בערוץ הראשון הוא טיפל בפרשת עמותות ברק; בתוכניתו של דן שילון הוא הביא את הגילויים על מגמתיותו כביכול של תנ"צ מזרחי. באותה תוכנית קבע יצחק מפורשות כי על סמך ידיעותיו, צוות החקירה של נתניי הוא יעביר המלצה להעמדה לדין, אך הפרקליטות תדחה את ההצעה. הוא גם קבע כי תהיה המלצה להעמיד לדין את יצחק הרצוג ואת טל זילברשטיין על פרשת העמותות, "ואם הם ישברו את קשר השתיקה, גם יגיעו לברק". כך הוא יואב יצחק – לא רק מדווח על מה שקרה, אלא גם על מה שיקרה.

הירתמותו השקופה של יצחק למאבק נגד מוזס החלה בפנייתו לפרקליטת המדינה בינואר 1997: "מדוע לא הוגש עדיין כתב-אישום

טוריו הביקורתיים של יצחק אינם מדלגים על פרות קדושות כמו הפרקליטות, צמרת המשטרה וגם בית-המשפט העליון. גם בעלי ההון חשים דרך קבע את שבת עטו

נגד ארנון מוזס, העורך האחראי של העיתון "ידיעות אחרונות"? שאל יצחק ואיים: "אם לא איננה תוך ימים ספורים, לא אראה מנוס מלעתור לבג"ץ תוך זמן קצר ביותר". הוא עתר. העיתוי היה מעניין במיוחד – באותם ימים הושגה הפשרה עם דברת-שרם (שעליה יורחב להלן), ויצחק החל לכתוב טור דו-שבועי ב"מעריב" ולהימנות עם מקבלי שכר מנמרודי. בשיחות פרטיות אומר יצחק כי מלכתחילה העדיף באותה תקופה לעבור ל"הארץ", אלא שהמו"ל עמוס שוקן התנה, לדבריו, את העסקתו בהפסקת עבודתו ב"גלובס". יצחק לא הסכים. ליואב יצחק יש קשרים עם נמרודי. ספריו אף חולקו בעבר כמתנה מנמרודי לכמה מעובדי העיתון. בפרשה האחרונה הוא מבקר בדיווחיו את חוקריו של נמרודי. עתירתו של נמרודי בעניין מוזס, שצורפה לעתירת יואב יצחק, תידון החדש (מרץ) בבג"ץ. התצהירים שמופיעים בעתירות הם בין השאר אלה של קציני המשטרה המודחים, שמעון שרביט וציון ששון, שבדיעבד נקשרו לעבירותיו לכאורה

להחשיד את רוזנטל – "פרקליטה אימנה ביו"ת", לדברי יצחק. שוב יכול להיראות לקורא כאילו יש קשר אפשרי בין הסקופ של יואב יצחק, סיפור אבו-גימר של נמרודי והאינטרס הכללי של משפחת נמרודי: להצביע על מגמתיות בעבודתו של תנ"צ מזרחי. עורך-הדין דן אבי-יצחק, שהיה באותו שבוע בקשר עם יואב יצחק, משקיע אנרגיה רבה כדי להוכיח שמזרחי הוא אדם לא אמין. כעבור שבוע, שב יצחק לתוכניתו של שילון והציג קלטת וידיאו שבה נראה ניצב יוסי סדבון בעת שנתן עדות במחלקה לחקירת שוטרים. דבריו של סדבון, שהתבטא בגסות נגד נמרודי ותקף את הפרקליטות, הציגו את המשטרה כמי שרודפת את מו"ל "מעריב" והביכו אותה.

הפרסומים של יצחק בתוכניתו של דן שילון היו לבנים קטנות נוספות במפעל חיו – חשיפת "קשר האליטות". ההדגשה כי מרים רוזנטל היא אשה אמינה, מבליטה את האלטרנטיבה הלא אמינה (לדעתו) – עדנה ארבל. זה זמן שיצחק משוכנע שארבל מגויסת למען מו"ל "ידיעות אחרונות", ארנון מוזס. בשיחות

של נמרודי בפרשה האחרונה. יצחק, אגב, אומר בשיחות פרטיות כי הוא משוכנע שנמרודי שיבש הליכי משפט. הביקורת שלו היא על שיטת האיפה ואיפה.

ליצחק יש, לכאורה, סיבות נוספות לרגוז על מווס: ב-1989, בתחילת פרשת דברת-שרם, הורשע החוקר הפרטי זאב לאופר בביצוע האוננות סתר ליואב יצחק. בפרשת האוננות הסתר המפורסמת ב-1995, בעקבות עדותו של עד המדינה יעקב צור, שוב פשטו חוקרים על משרדו של לאופר. לא נמצאו הוכחות חד-משמעיות שקשרו בין לאופר ל"ידיעות אחרונות". בתקופה שעבד ב"גלובס", כך מספר יואב יצחק בשיחות פרטיות, פנה ארנון מווס למו"לים של "גלובס", אליעזר פישמן וחיים בראון, וביקש מהם שלא יפרסמו ידיעות בלתי נוחות לו. לדברי יצחק, הם נענו. הוא מספר, למשל, שמווס ביקש מהם לגנוז ידיעה שלו (של יצחק) על הבקשה להביא את מווס לשימוע בפני שופט.

יצחק מנהל מערכות עיתונאיות ארוכות נגד מתחריו, בעיקר ב"ידיעות אחרונות". דיווחיו על פרשת עמדי הם דוגמה טרייה לכך. בתקופת פרשת דרעי, למשל, הוא הציג לקוראיו נתונים שמערערים לכאורה את עמדת הפרקליטות ואת עמדת "ידיעות אחרונות". בכלל, יצחק מתעב את הקשר הרציף שהוא רואה בין "ידיעות אחרונות" לבין הפרקליטות. מערכת עיתונאיות נוספות שבהן לקח חלק ונקט עמדה: פרשת בר-און-חברון - יצחק פרסם את פרוטוקול ישיבת הממשלה, שערער כביכול את אמינות דיווחה של איילה חסון; פרשת יאנוש בן-גל-שרון - יצחק פרסם שראש הממשלה ידע מראש על הנסיעה המשותפת של השניים וכך ערער לכאורה על החשד שהעלה "הארץ", שהיה מגיע פסול בקשר שיצרו השניים סביב המסע; פרשת צאלים - יצחק בוז לתחקיר באחד ממאמריו.

אפשר לראות בכך מאבק לחשיפת האמת, כפי שהוא מכנה זאת; אפשר לראות בכך גם מתן ביטוי לעמדת אחד הצדדים במאבק ציבורי שמתנהל מעל דפי העיתונות; ואולי אין סתירה בין שתי האפשרויות. אפשר גם לראות בכך מלחמת נצח ב"ידיעות אחרונות", שלדבריו, המו"ל שלו ועיתונאיו התנכלו לו בתקופת פרשת דברת-שרם (הוא אינו מכחיש שנותרו אצלו משקעים קשים). יצחק גם מעיד על עצמו שהוא נוטה להגן על אלה שהתקשרו רת ברובה נטפלת אליהם - נתניהו, שרון, דרעי, נמרודי (אגב, שלושה מהם היו לקוחות של עו"ד יעקב וינרוט) - ולתקוף את מי שבעיניו חסינים מביקורת: בית-המשפט העליון, הפרקליטות ובעלי ההון.

•••

הפרשה המפורסמת, שבזכותה רכש יואב יצחק את המוניטין שלו כעיתונאי לוחם ללא פשרות, היתה פרשת דברת-שרם. במשך

שמונה שנים ניהל מאבק מתיש נגד המנהלים שהיו אז לקונצרן "כלל" - אהרון דברת ויצחק שרם.

ראשיתה של הפרשה היתה ב-1989. אז החל יצחק לפרסם סדרת כתבות בעיתון "מעריב" (שעובדו לספר "עגל הזהב" בשלב מאוחר יותר) על שני בעלי העסקים. הוא ייחס להם עבירות פליליות ושימוש בכספי הקונצרן לשם גריפת רווחים אישיים. רשות ניירות הערך, שתקרה חלק מהטענות, המליצה להעמיד את השניים לדין. יעקב אור, מי שהיה אז הפרקליט למיסוי כלכלי במחוז תל-אביב, החליט לסגור את התיק מחוסר עניין לציבור. דברת ושרם ניסו בדרכים שונות לשכנע את עורך "מעריב" באותם ימים, עידו דיסנצ'יק, להרפות מהסיפור. דיסנצ'יק גיבה את תחקיריו של יצחק וסירב. יצחק משוכנע כי השניים העבירו לעיתונאים מסוימים אינפורמציה מפלילה כביכול עליו - כאילו הוא דאג לטפח במדורו מניות שהשקיע בהן את מיטב כספו. הדברים פורסמו על-ידי העיתונאי יגאל לביב בעיתון "חדשות". לביב נתבע על כך.

הנשק האחרון שבו השתמשו דברת ושרם היה הטלת חרם מודעות על "מעריב". העיתון החזיק מעמד כשנה וחצי. במאי 1990 הושג הסכם בין ראשי הוצאת "מודיעין", המו"ל של "מעריב", לבין ראשי קונצרן "כלל". הוצאת "מעריב" הסכימה לפרסם הודעת הבהרה בעניין פרסומיו של יצחק. החרם הוסר. כחודש לאחר מכן כבר לא עבד יצחק בעיתון. "התפטרתי", הוא כותב בספרו. בתקופה זו הוא התקשה לפרנס את עצמו בתקשורת הישראלית. שום כלי תקשורת לא שש לקלוט אותו. המו"ל של "גלובס", חיים בראון ז"ל, העניק לו במה בעיתונו. גם עמוס שוקן העסיק

בעניינם של דברת ושרם מופרכים מיסודם. יצחק טען כי השלושה פועלים מטעם הקונצרן - לניר היתה קודם לכן עורכת בהוצאת "כתר", שהיתה בבעלות הקונצרן, דרור שרביט היה בקשרים אישיים עם יצחק שרם ולאחר מכן מונה לדובר "כלל", וקשריה החב-ריים של חנה זמר עם אהרון דברת מעולם לא הוכחו. לאחר דיונים משפטיים ארוכים, הסתיימה הפרשה בהסדר: השלושה התנצלו ושילמו ליצחק פיצויים כספיים. גם העיתונאי אריה לביא מ"הארץ" ביקר קשות את עבודתו העיתונאית של יצחק בפרשה. יצחק הושף בספרו כי ב"כלל" ניהלו ללביא תיק השקעות. נגד העיתונאי מתי גולן ניהל יצחק מלחמות חורמה. באמצע 1994 הוא הגיש לבית-משפט השלום בירושלים קובלנה פלילית נגדו בגין לשון הרע. גולן כתב בקשר ליצחק כי: "העיתונות עמוסה לעייפה בעיתונאים שנוסף מהם ריח של ביב שופכין". בית-משפט השלום קבע כי אכן דברי גולן היו דיבה, אך זיכה אותו מאשמה, מפני שלא הוכחה כוונה פלילית. ערעוריו של יצחק נכשלו בבית-המשפט המחוזי ובבית-המשפט העליון. פניו היו לתביעה אזרחית. בסופו של דבר, הושגה פשרה בין הצדדים וגולן פרסם התנצלות בעיתונים.

במבט לאחור, עיתונאים רבים סבורים היום כי ימי דברת-שרם לא היו ימיה היפים של העיתונות, שלא גיבתה את יואב יצחק. הם גם לא זוכרים לטוב את פרופ' יצחק זמיר, שהיה אז נשיא מועצת העיתונות ואפשר את קבלתו של אהרון דברת כחבר מועצת המנהלים של "מעריב", בבעלותו של מקסוול.

לאחר שבמשך תקופה ארוכה התעלמו העיתונאים ממאבקו של יצחק, נחלץ לעזרתו מו"ל "הארץ", עמוס שוקן: "האם יכול פרופ'

בכתב הגנה על תביעת דיבה שהגיש יצחק נגד

"ידיעות אחרונות" נאמר: רגש הנקמות שהוא מפגין

דוחף אותו לרדוף אנשים עד חרמה ולא להרפות. כל

זאת עושה התובע באדרת של עיתונאי רודף צדק,

קדוש מעונה, של מי שנועשה לו עוול

יצחק זמיר להמשיך בכהונתו כנשיא מועצת העיתונות? כתב במאמר בעיתון, "עיון בעתירת העיתונאי יואב יצחק לבית-הדין הגבוה לצדק מעורר ספקות קשים בעניין זה ומעלה שאלות גם על תפקוד מועצת העיתונות כולה בשעת מבחן."

בעתירה לבג"ץ, שהגיש יצחק ב-1991, בעקבות חרם המודעות, הוא ביקש להוסיף שני משיבים: נשיא מועצת העיתונות יצחק זמיר ועורך "מעריב" עידו דיסנצ'יק. יצחק טען כי העדר הגיבוי מצד זמיר חשף את דיסנצ'יק ללחצים קשים. דיסנצ'יק התנגד למינוי דברת למועצת המנהלים של "מעריב" בשל חלקו

אותו במשרה חלקית בעיתון "העיר". בשלב מסוים הוא עבד גם בשבועון "העולם הזה". הפרישה מ"מעריב" לא גרמה לו להפסיק את מאבקו בראשי הקונצרן. להפך. בקיץ '92, הוא הגיש קובלנה פלילית פרטית נגד שני בעלי העסקים, על כך שחרם המודעות שהפעילו הוא עבירה פלילית. הוא נדחה בשלוש ערכאות.

הליך נוסף שהוא פתח במקביל, יום לפני ההתיישנות, היה הגשת קובלנה פלילית בגין הוצאת לשון הרע נגד עיתונאי "דבר" (בתקופת הפרשה), ניבה לניר, דרור שרביט והעורך כת חנה זמר, על פרסום דברים כוזבים שייחסו לו. השלושה כתבו כי תחקיריו של יצחק

בחרם המודעות. המו"לים של "מעריב" הפעו" לו להץ כלכלי על המערכת ודרשו לפטר את דיסנצ'יק. בספטמבר 1991 הוא הודח. דברת מונה ליריקטור. בעתירתו לבג"ץ כתב יואב יצחק כי זמיר נתן יד להפיכת "מעריב" והעו" תר ממאשימים לנאשמים ולפרסום הבהרה ב"מעריב" בעניין חברת "כלל", שהנוסח שלה לא עלה בקנה אחד עם הממצאים המפלילים שהוא חשף. בדצמבר באותה שנה התפטר זמיר מתפקידו, אך הדגיש כי לא עשה זאת בגלל עתירתו של יצחק.

כתוצאה מכל האירועים האמורים ומחוסר הגיבוי של אמצעי התקשורת, החליט יצחק להיות עיתונאי עצמאי, שאינו מחויב לשום מו"ל. לרידו, גם המגעים האחרונים שהוא ניהל עם שני ערוצי הטלוויזיה, כשהתילת החשיפה של חשבונות ויצמן וזרת מעל ראשו, כווננו רק לקשר של קבלן-צרכן, כפי שהוא מקיים כיום עם "גלובס" ו"מעריב".

מלחמתו של יצחק בדברת-שרם נמשכה שמונה שנים בחזיתות שונות. בין השאר הוא ניסה למנוע את קבלתם כחברה בבורסה. מאבק זה הסתיים בכישלון. באור גוסט 1995 החליט דירקטוריון הבורסה בהצבעה גלויה, ברוב של עשרה נגד אחד (הד"ר דוד קליין), בעד קבלת דברת-שרם השקעות כחברה בבורסה.

לאחר שנכשל בהליך הפלילי, החליט יצחק לפתוח בהליך אזרחי, יום לפני שחלה התיישנות על הפרשה. זו היתה נקודת השבירה של שני בעלי העסקים. בעזרת מתווך מוסכם, הגיעו הצדדים לפשרה. יצחק ויתר על התביעה האזרחית וקיבל פיצוי כספי מהשניים. ב"הארץ" פורסם באותה תקופה כי הפיצוי היה על סך 700

אלף ש"ח. יצחק, דברת ושרם מעולם לא הכחישו זאת פומבית. זו הפעם הראשונה והיחידה בהיסטוריה של התקשורת הישראלית, שעיתונאי שפרסם דברים כה חמורים על מיש"הו, גם תבע אותו בעצמו תביעה אזרחית (בדרך-כלל המצב הוא הפוך), וכפועל יוצא מכך קיבל ממנו, בסופו של דבר, פיצוי כספי. בהסכמת שני הצדדים פורסמה מודעה, שלפיה הטלת חרם מודעות למטרת כפייה היא דבר שלילי. שני הצדדים הצהירו כי הם עדיין חלוקים בדעותיהם, אך הסכימו כי לא היתה כוונה לפגוע זה בזה והם מצטערים אם כך קרה.

סיומה של הפרשה עורר כמה סימני שאלה: כיצד העיתונאי הלוחם, שנאבק במשך שמונה שנים נגד בעלי הון, הסכים לגנוז את מאבקו תמורת פיצוי כספי נאה. כיצד האיש, שטען בספרו שבעלי ההון הללו ניסו לטמון לו פחים

– שליחת נערת פיתוי, יצירת עלילה כי יש לו אינטרסים ומניות אצל מתחרים ושאר ירקות – משך את התביעה ברגע שהוצע לו סכום נכבד. יצחק רואה במודעה שפורסמה הישג ממדרגה ראשונה. גם בפיצוי הכספי הוא רואה הישג עיתונאי: מעתה, לדבריו, עיתונאים יהססו פחות מלהיכנס להוצאות הנובעות ממאבקייהם לחשיפת האמת משום שנוצר תקדים של קבלת פיצוי כספי על כך.

בזאת לא תמו ספיחי פרשת דברת-שרם. כל מי שיצחק ראה בו, במהלך שמונה שנות המאבק, מי שהוציא את דיבתו רעה, נתבע על-ידו. לאחר שהוא ודברת-שרם פרסמו את המודעה המשותפת, הוא הגיש (באמצעות עו"ד אמיר טיטונוביץ) תביעת דיבה בסך 200 אלף שקלים נגד "ידיעות אחרונות", המו"ל

ומוסדות "נשואי כתבותיו העיתונאיות" על-ידי הגשת תלונות, וניהול משפטים הבאים בעקבות הכתיבה או מלווה אותם ללא הרף על-ידי כתבות ומשפטים יורד לחייהם ומתנ" כל להם. הוא מגיש ללא הרף תלונות למשט"רה ולמוסדות השלטון. רגש הנקמנות שהוא מפגין דוחף אותו לרדוף אנשים עד חורמה ולא להרפות. כל זאת עושה התובע באדרת של עיתונאי רודף צדק, קדוש מעונה, של מי שנעשה לו עוול".

כתב-ההגנה המקורי היה חמור ובוטה יותר. השופט פסל חלק גדול מהטיעונים שהופיעו בו. ההגנה ערערה על כך. הערעור נדחה. יצחק הגיש תביעת דיבה נוספת על ציטוטים נרחבים מכתב ההגנה המקורי, שפורסמו ב"ידיעות אחרונות", ושבהם ראה הכפשה נוספת.

יואב יצחק < מאבק ב"ידיעות אחרונות"

יצחק נוקט הליכים משפטיים כשהוא חש שהסיפור שפרסם לא מתרומם מבחינה תקשורתית. אם הסיפור חודר לתודעת הציבור וגורר מספיק ידיעות-מעקב בעיתונות (יואב יצחק מעודד עיתונאים לפתח גילויים שלו), הוא לרוב מוותר על הגשת עתירות.

היסטוריית העתירות לבג"ץ שהגיש יואב יצחק יכולה למלא ספרייה שלמה. את העתירות הוא מגיש, בדרך כלל, בעצמו, ללא עורך-דין. על העתירה הראשונה שהגיש ככתב חרוץ מברכים היום כל עיתונאי הבורסה. ב-1986 הוא נאבק במנכ"ל הבורסה אז, יוסי ניצני, בשם הזכות לפרסם בציבור את הפעילות בוירות המסחר. הבורסה טענה שזה מידע חסוי השמור רק לחברי הבורסה. יצחק ניצח. אלא שמההישג הזה, שתרם רבות לעיתונות הכלכלית בישראל,

שלו, ארנון מוזס, ועיתונאיו סבר פלוצקר והדר חורש. הוא תבע אותם על כך, שבתקופת הפרשה הם פרסמו דברים שערערו את אמינותו בפני הקוראים והציגו אותו "כמי שמעיד בתפקידו כעיתונאי וכמי שפרסם ידיעות, כתבות ותחקירים שהופרכו, כמי שניהל מסע עונשין מטעמים בלתי מקצועיים". גם במקרה זה הוגשה התביעה יום לפני שיהול על הפרסומים הללו חוק ההתיישנות.

הכרעת הדין בתביעתו של יצחק נגד "ידיעות אחרונות" אמורה להינתן החודש. כתב-ההגנה המקורי שהגישו הנתבעים הוא למעשה כתב-אשמה נגד שיטות העבודה העיתונאיות של יואב יצחק. פסק-הדין יכריע למעשה אם השיטות הללו לגיטימיות. הנתבעים הציגו את יצחק כמי ש"מתוך רדיפת פרסום מצא דרך משלו לפרסום עצמי: הוא רודף אנשים

שומר על קשר

לפני כמה חודשים פורסמה במקומון "ירושלים" ("ידיעות תקשורת") על-ידי העיתונאי יחיאל דותן הידיעה הבאה: המחלקה לחקירת שוטרים גילתה שאחד מהמשתתפים באחת משיחות הוויכוח של המשטרה (ישיבת הפיקוד הבכיר שמתנהלת בשיחה טלפונית ברשת חסויה) דיבר בישיבה, או רק האזין, ממשרדו של העיתונאי יואב יצחק. יצחק הוזמן לחקירה תחת אוהרה ביחידה הארצית לחקירת פשעים חמורים, בפיקודו של תנ"צ משה מזרחי - האיש ששבעות אחדים לפני כן הוא פרסם נגדו פרטים המערערים לכאורה את אמינותו בפרשת נמרודי. לא נתגלו ממצאים נגד יצחק. לכן הוא דרש לקבל מכתב חתום בידי מזרחי שמטהר ומנקה אותו מכל חשד. גם בעניין זה הוא איים על המשטרה בעתירה לבג"ץ. הוא קיבל את המכתב. בסופו של דבר נאלץ ניצב חיים קליין, ראש אגף המודיעין במשטרה, להודות כי הוא זה שדיבר ממשרדו של יצחק בשיחת הוויכוח.

אומר, מאחורי כל כתבה עיתונאית יש משהו שמעוניין בפרסומה - ולכן מקור הטענה הזאת בקנאת סופרים. שנית, הוא מדגיש שוב ושוב, אין לו עניין לענות ישירות על הטענות הללו כדי שתשובותיו לא יובילו למקורו תינו האמיתיים. העתירה לבג"ץ בעניין אי-העמדתו של ארנון מוזס לדין היא דוגמה בידי אלה המעלים נגדו את הטענות הללו.

יצחק הגיש את העתירה בינואר 97. בניגוד לאחרות, היא לא היתה המשך למערכה עיתונאית שניהל. אמנם בספרו "מחלקה ראשונה" הוא מתייחס לחלקו של ארנון מוזס בפרשת האזנות הסתר, אך הוא לא התמיד בטיפול העיתונאי בעניין זה, בהשוואה לפעילותו בפרשיות אחרות.

•••

אחד המפגשים המעניינים בפרשת ויצמן היה בין יואב יצחק לעו"ד יעקב וינרוט - חברים טובים. וינרוט כוכור הוא פרקליטו של ויצמן; יצחק הוא חושף הפרשה. השניים העניקו ראיון משותף ומחויך לכתבת היומן של הערוץ הראשון, מיכל קפרא. "עיתונאי אמין ומוכשר", אמר לו וינרוט, "אתה העו"ד הכי טוב בארץ", ענה לו יצחק. בתום הראיון צחקו השניים לעבר המצלמה והרעיפו חיוכים זה לזה, וכל אחד המשיך לעבודתו. האחד ימשיך לחפש חומרים מפלילים על ויצמן; השני ימשיך לחפש חומר להגנתו. ■

ברוך קרא הוא עיתונאי ב"הארץ"

לכהן כשר; בוודאי לא כשר משפטים. כתוצאה מהעתירה הסתבך נאמן בחשד למתן תצהיר כוזב ומיכאל בן-יאיר החליט להגיש נגדו כתב-אישום. נאמן פרש מתפקידו, אך יצחק לא הסתפק בהישג. לאחר שנאמן וזכה, עתר יצחק נגד מינויו לתפקיד שר האוצר. בית-המשפט העליון לא היה מוכן לדון בעתירתו.

יצחק לא נה. בשנות התשעים הוא הגיש תלונה פלילית נגד דורית בייניש, בעקבות החלטת ישנה שלה, שלא לפתוח בהליכים נגד עו"ד אליהו מירון בפרשת יהושע בן-ציון ובנק ארץ-ישראל-בריטניה. בעקבות אותה תלונה - שהוגשה בתקופה שבה בייניש היתה מועמדת לכהונת שופטת - פתח יצחק במאבק משפטי נוסף (יחד עם העיתונאי בן-ציון ציט"רין): לפרסם פרסום מוקדם את שמות המועמדים לשפיטה, זמן סביר קודם שתתכנס הוועדה לדיון במינוייהם. בג"ץ דחה את העתירה.

ב-1993 עתר יצחק לבג"ץ נגד היועץ המשפטי לממשלה אז, יוסף חריש, על כך שעיצב את ההליכים נגד עו"ד עמי בן-ששון, שהיה חשוד בעבירות מע"מ. יצחק טען כי חריש היה נתון לניגוד אינטרסים בדבר אישור מים המופנים כלפי בן-ששון, מאחר שבנו, גלעד חריש, היה מעורב, לטענתו, בפרשה. היועץ חריש חויב על-ידי בג"ץ לנמק את עיכוב ההליכים נגד הידיד של בנו. הפרשה הזאת אינה מנותקת מהנסיבות הפוליטיות של אותה תקופה. גם היא מסבירה את שיטתו של יצחק - לפעול נגד האליטות, שעסקות בהתעללות באיש הפשוט.

הימים היו ימי פרשת דרעי, שיצחק כתב עליה בנימה אוהדת לחשוד. דרעי נהג לצטט את דברי יצחק על כך ששום איש ציבור לא מקיים קול צעקה על ניגוד האינטרסים שהעיתונאי ייחס ליוסף חריש, מכיוון שכולם מעוניינים שהיועץ המשפטי יסיים את הטיפול בו ובש"ס. אפשר לראות בפעילותו של יצחק נגד יוסף חריש גם קטע במאבקו ב"ידיעות אחרונות" - העיתון שחשף את פרשת דרעי. הסברה הזאת יכולה להסתמך, בין השאר, על כך שלאחר הגשת כתב-אישום נגד דרעי, יצחק פרסם ידיעות וכתבות שמבקרות קשות את עבודת הפרקליטות במשפט דרעי ומצדדות בקו ההגנה.

יצחק גם עתר לבג"ץ נגד פרקליטת המדינה עדנה ארבל, על שכביכול סידרה לעצמה הטבות כספיות ניכרות שלא כדין. הוא ביקש שהדיון יוקלט משום שאינו סומך על הקלדר"נות "הסלקטיבית" של בית-המשפט העליון, בעיקר כשבפרקליטת המדינה עסקינן.

כשיואב יצחק נשאל, בשיחות פרטיות, מה הוא אומר על כך שיש עיתונאים הרואים בו מי שנרתם, בכתבתו ובפעילותו הנלווית, להביא לידי ביטוי את דברם של בעלי עניין במחלוקות שעל סדר-היום הציבורי - הוא מחלק את תשובותו לשני חלקים: ראשית, הוא

נולדו העתירות, שהפרקליטות וחלק מהעיתונאים ראו בהן "הטרדה משפטית". בתחילת שנות התשעים האשים יואב יצחק את עורכי-הדין דב ויסגלס ויעקב נאמן בעבירות של מרמה והפרת אמונים כלפיו, ובמסירת הודעות כוזבות לבית-המשפט המחוזי בירושלים. עו"ד ויסגלס ייצג ב-1991 את השבועון "העולם הזה" - שבו, בין השאר, עבד יצחק לאחר שנאלץ לעזוב את "מעריב" - בתביעת דיבה שהגיש נגדו איש העסקים אהרן מאיר, שהיה מנכ"ל בנק המזרחי המאוחד בע"מ, בעקבות כתבה שפרסם יצחק. תביעת הדיבה, שבה דרש מאיר פיצוי בסכום של מיליון שקל, הוגשה באמצעות עו"ד יעקב נאמן. הפרשה הסתיימה בהסכם פשרה ובוררות בין הצדדים, שלטענת יצחק הושג בניגוד לרצונו וגרם לו נזק רב.

יצחק ביקש מהיועץ המשפטי לממשלה, מפרקליטת המדינה ומהמשטרה לחקור את התנהגותם של עורכי-הדין וייסגלס ונאמן כדי להעמידם לדין פלילי. היועץ המשפטי והמשטרה סברו שאין מקום להיענות לו, אך המליצו בפניו לבקש מלשכת עורכי-הדין לנקוט נגד השניים הליכי משמעת. כך נעשה. ואכן, ועד מחוז תל-אביב של הלשכה החליט להעמיד את השניים לדין משמעת, אבל לאחר מכן החליט לעכב את ההחלטה במשך שמונה חודשים, בטענה שיש להמתין להשלמת הליך אורחי שבו פתח יצחק במקביל. הוא עתר שוב לבג"ץ לחייב את ועד המחוז לפתוח לאלתר בהליכי משמעת, וכן לחייב את היועץ המשפטי לממשלה, פרקליטת המדינה והמשטרה להעמיד את וייסגלס ונאמן גם לדין פלילי. שופטי בג"ץ קבעו כי אין מקום למשפט פלילי, אך גם הביעו אי-נחת מעיכוב ההחלטה בוועד המחוז. לאחר הדיון בבג"ץ התכנס הוועד, דן מחדש בתלונותיו של יצחק, והחליט לחזור בו מהחלטתו הקודמת ולגנוז את התלונות.

בסוף מאי 1994 דחה בג"ץ עתירה נוספת של יצחק לחייב את ועד מחוז תל-אביב בלשכת עורכי-הדין להעמיד את וייסגלס ונאמן לדין משמעת. בינואר 1995 שב יצחק ועתר בעניין לדין לבית-המשפט העליון. הוא הוסיף לעתירתו תצהיר כי לבתו של היועץ המשפטי לממשלה אז, מיכאל בן-יאיר, שסיימה את לימודי המשפטים באותה תקופה, הובטחה התמחות במשרדו של וייסגלס. בתצהיר שהגיש כתב כי ההבטחה הזאת פסולה, משום שבן-יאיר אמור להכריע בדרישתו להעמיד את וייסגלס ונאמן לדין פלילי או משמעת על שהציגו את הסכם הפשרה. במאי אותה שנה, בלחץ שופטי בג"ץ, משך יצחק את עתירתו.

אך יואב יצחק לא שוכת. לאחר כינון ממשלת נתניהו, הוא טרפד את כניסתו של נאמן לתפקיד שר המשפטים. הוא ביקש מבג"ץ שירה לנאמן להציג מסמכים הנוגעים לפרשיות, שלטענת יצחק מלמדות כי נאמן אינו כשיר

מלחמה מגובה רב

אלכס ליבק

ם נתבונן שוב בצילומים השנויים במחלוקת ששידר הערוץ השני ב-6 בפברואר, אותם צילומים של הפיי-גוע ואחר-כך הירי בחיילי צה"ל ליד גדר הגבול עם לבנון, נבין שבעצם מה שהביא לכל-כך הרבה תגובות נוכח התמונות האלה הוא לאו דווקא החשיפה ה"נוראית" לתמונות קשות. הצילומים הקשים יותר צונזרו בלי ספק, והעריכה הוזהרה העבירה את ההתרחשות בצורה מבוקרת. מה שכל-כך מפתיד בצילומים האלה הוא שאלה הם חיילינו וההתרחשות צולמה בזמן אמת. הפגיעות היא בנו, הרגישות היא לפניה האמיתיים של המלחמה בלבנון. כמה מוזר הדבר. במשך 17 שנים מתרחשת המלחמה הזו בתוכנו אבל אף לא פעם אחת מול עינינו. מה שבאמת מזועזע בתמונות האלה הוא שסוף-סוף ראינו כמה דקות אמיתיות מהמלחמה הזו. זה כוחה הקלאסי, המסור-תי, הבוטה של המצלמה המתעתדת, זה כוחו של הצילום העי-תונאי שאיתו אין יוכוח. מה שצולם הוא מה שהיה. אבל מתוך ההתנגדות שהתעוררה נוכח הצילומים האלה עולה החשש שבלב רבים קיימת האמונה שמה שלא צולם לא היה ולא נברא.

אם זו עוצמת הזעזוע "הלאומי" מול הצילומים הרכים האלה מלבנון של הערוץ השני, כי אז אחרי 17 שנים ומאות הרוגים, מונפת כלפינו אצבע מאשימה על אוזלת ידינו כעיתונאים

אין כאן גופות מרוטשות, אין כאן פציעות חמורות, אלא אקשן מזועזע של רגע אמת שצולם מקרוב. משהו שקורה מול המצלמה מטווח אפס. כמעט אפשר לגעת במתרחש. לשנייה רצינית להושיט יד ולנגב את הדם מהפנים הפצועות. הזעזוע בא מקרבתו של הצלם להתרחשות.

נכון, יש תקריב של מפקד הכוח, פניו זבות דם. אבל התמונה אינה כשלעצמה מזועזעת. החייל בהכרה מלאה והוא אפילו שואל "מה שלום החיילים שלי". אם תרצו, הוא אפילו מעביר מסר של גבורה והתעלות מעבר לסבל האישי שלו. הודעקו המזועזעים כיוון שזו הפעם הראשונה שאנחנו רואים את החיילים שלנו חסרי אונים, מוכים, שוכבים על אלונקות, חלקם פצועים ומבוהלים, סביבם התרחשות של מלחמה, הלם ופחד. אם אלה היו חיילים של צבא אחר, לא היינו נרתעים כלל מול המסך. תמונות קשות לצילום קבוצתי. תוכנית הטלוויזיה "פוקוס" מביאה חשיפה ופלישה לרגעים אינטימיים של חיים על סף המוות ומעבר לו של אנשים כמונו, וחלקנו הגדול צופה בהם בהנאה מרובה. לכל היותר נצקצק בלשוננו ונגיד לעצמנו, "מסכנים". כשלפתע מתברר שאנו המסכנים קורה הזעזוע; חייל עברי אינו מובס, בטח לא מול המצלמה שלנו. אבל כיוון שהת-בוסה משודרת, הבה נשתלח בצלמים ובתקשורת. צלם הערוץ השני לא הביא שום זוועה וזואלית כמו צילומי

האימה ששודרו בזמן הפיגועים הנוראים באוטובוסים בירושלים ובתל-אביב. הצילומים היו כאן הרבה יותר רכים. אבל הם טעונו פחד, חוסר אונים, ואולי יותר מכל, כאן מדובר בבנינו שממל-אים את חובתם הלאומית, שאליה שלהנו אותם ולבנו איננו שלם. מה ראינו עד עכשיו מהמלחמה הזו שלנו? האינפורמציה הווי-זואלית מגיעה אלינו דרך מצלמות הווידאו הבתיות של

יותר. על פני לוח אפור שוב מסומנת המטרה, הפעם דווקא בצלב. ושוב פיצוץ וחוזר חלילה. מלחמה מנוכרת, סטריילית. יש פגיעות, אבל איפה הנפגעים? מלחמות אמיתיות שבהן מעור-בים אנשים אמיתיים מסוקרות בטלוויזיה שלנו רק כשהן קורות אצל אחרים. וככל שהם נחותים בעינינו, הסיקור חושפני וחר-דרני יותר. גופות שרופות ומרוטשות של אפריקאים, קברי אחים חשופים מבוסניה, הרוגי רעידת אדמה מן העולם השלישי וזכים לכיסוי נרחב ופולשני בלי כל בושא.

הממשל האמריקאי היטיב להבין את כוחה של התמונה המתע-דת יותר מכל אחד אחר. מישהו ראה את עשרות אלפי העירא-קים ההרוגים ממלחמת מפרץ? מכל המלחמה ההיא זכורה לי רק תמונה אחת של הרוג אחד. כל השאר תועד אמנם, אבל מגובה רב, ממטוסי הפצצה בשדות קרב וירטואליים. הממשל דאג שהתקשורת לא תתקרב אפילו לאזורים המופצצים. הרבה יותר קל לנהל מלחמה כשהיא מסוקרת מגובה רב. אבל לנו יש נפגעים. אנחנו רואים אותם גם בערוצים שלנו. אך תמיד מרחוק. המרחק מרכז. חיילים נישאים על אלונקות לעבר הליקופטרים. דמויות אנונימיות. אחר-כך יש תצלומים שלחם בבתי-החולים, כאן הם כבר נראים יותר טוב. אמנם חבושים ומגובסים אבל לוחצים יד לנשיא המדינה. מוסרים מסר כלשהו לאומי: רצון לחזור ליחידה; כואבים על החברים שנפלו. את הנופלים לא רואים. רואים רק את פניהם המחייכות על דפי העיתונים של מחר. הצילומים היחידים המקרבים אותנו לזוועת המלחמה הם צילומי ההורים השכולים. אין ספק שהסיקור הרחב והבוטה של מלחמת וייטנם קירב את קצה של המלחמה האבסורדית ההיא. כמו שסיקור האינתיפאדה בעיתונות הישראלית היה גורם חשוב בהכנת דעת הקהל להסכמי אוסלו. ועכשיו גם אצלנו אין כמעט מי שמטיל ספק בחוסר ההיגיון של המלחמה בלבנון.

אם זאת עוצמת הזעזוע "הלאומי" מול הצילומים הרכים האלה של הערוץ השני, כי אז אחרי 17 שנים ומאות הרוגים, מונפת כלפינו אצבע מאשימה על אוזלת ידינו כעיתונאים. יש להניח שסיקור שוטף רחב יותר משדה הקרב היה מוציא אותנו מלבנון מוקדם יותר ומושפלים פחות. דיווח אמת מהשטח, כואב ככל שיהיה, הוא כוחה ובסיס קיומה של התקשורת הווזואלית. רוברט קאפה, צלם המלחמות שנהרג בקוריאה כשעלה על מוקש, אמר: "צילום שמאבד את הערך הדוקומנטרי מסתכן במנייריו". ולי אין ספק שהוא גם מאבד מכוונו. השאנונות, הקונפורמיזם והסתפקות בדיווחי דובר צה"ל מלבנון הם עיתונות פחדנית מהסוג הגרוע שכלי ספק גובלת בדוברות לשמה. ■

אלכס ליבק הוא צלם "הארץ"

לבנון: לגעת במתרחש

6/2/00

חודשיים האחרונים, תוך שהוא מנווט בין שלוש מן הפרשיות הציבוריות המדוברות ביותר - ויצמן-סרוסי, נתניהו-עמדי והניצב יאיר יצחקי - הצליח עו"ד יעקב וינרוט לעורר את זעמו של מפכ"ל המשטרה פעמיים בהתבטאויותיו בתקשורת, להביא את היועץ המשפטי לממשלה להוציא לעיתונות הודעה יוצאת דופן בחריפותה, ולהכעיס את הכתבים על שמסר להם מידע לא נכון. הישג לא מבוטל לאיש עסוק כל-כך, המבלה את ימיו בהופעות בבתי-המשפט בהגנה על לקוחות אחרים ובהוראה באוניברסיטה. וינרוט, הבולט בון החדש של עורכי-דין-סניגורים-דוברים, נראה כמי שמסמן גבולות חדשים בדרכי התמרון

לתיאום שום חקירה", השיב לכתבים, בעת שחוקרי המשטרה היו כבר שלוש שעות בתוך בית הנשיא.

"הוא פשוט שיקר לנו במצח נחושה", אומר אחד הכתבים. "הוא אמר בביטחון שלא מתבצעת כל חקירה, ומכיוון שהוא היה האינדיקציה היחידה באותו זמן, והוא חייב לדעת, האמנו לו. הכתבים שחיכו בבית הנשיא עזבו את המקום". בשעות הערב יצאה הודעה רשמית של המשטרה על קיום החקירה, ואז הבינו הכתבים כי רומזו. כתבי העיתונים מצאו עצמם לקראת סגירת הגיליון מנסים להשיג פרטים ראשונים על החקירה, שווינרוט הכחיש את קיומה.

בפעם הזאת, מודה עו"ד וינרוט בראיון ל"העין השביעית", אכן לא אמר אמת, אך הדבר נכפה עליו: "היתה התחייבות שלנו כלפי המשטרה לא לגלות דבר וחצי דבר, זו

לבקשת נמרודי, בין המפכ"ל לבין עו"ד דן אבי-יצחק, אך לא פירט את נסיבותיו.

כשיצא מהדיון, שאלו הכתבים את וינרוט, אם אותה פגישה התקיימה במהלך החקירה נגד נמרודי. הוא השיב בחיוב. זו היתה ידיעה חשובה ביותר: המפכ"ל ועורך-דינו של נמרודי די נפגשו בזמן שנגד מו"ל "מעריב" התנהלה חקירה סמויה, ממש כמו ההאשמה שהועלתה נגד ניצב יצחקי, לקוחו של וינרוט. הידיעה שודרה במהדרת החדשות של קול-ישראל בשעה שלוש, ועוררה תדהמה אצל דובר המשטרה. העובדות, מיהר הדובר להודיע, קצת אחרות: הפגישה המדוברת התנהלה בכלל ביוני 1998, לפני שהחלה החקירה הסמויה בפרשת פרידן וזמן רב אחרי שהסתיימה החקירה בה פרשת האזנות הסתר. הכתב לענייני משטרה של קול-ישראל, חיים ריבלין: "הוא פשוט מסר לנו מידע לא נכון. אם אינו יודע

פרק ליוטי TV

יעקב וינרוט בוחר לא פעם לפנות לבית-הדין של דעת הקהל לפני שהוא מציג

את טיעונו בפני בית-המשפט. התקשורת מתמסרת לו בחדווה למרות שלא פעם

הוא מספק לה סיבות להתחרט על כך

במדויק, שלא יגיד לנו. ואם הוא ידע את האמת, אז הוא פשוט שיקר". דובר המשטרה עווי סנדורוי הוציא הודעת תגובה: "נדגיש כי הפגישה התקיימה כשנה לפני פתיחת החקירה הסמויה נגד עופר נמרודי, ולא כפי שנמסר לכתבים בידי עו"ד וינרוט, שממשיך בהטעיית הציבור תוך שלילה מהמתן".

עו"ד וינרוט ל"העין השביעית": "זה שהכתב הבין לא נכון, זו האחריות שלי? אני, בחקירה נגדית, חייב שהכתב יבין על מה אני מדבר? היו עוד אלף שאלות שהכתב לא הבין מה המטרה שלהן. להפך. אני טרחת לציין בפרוטוקול של בית-המשפט, שהדברים אינם רומזים לגבי וילק באופן שלילי. אני יודע, שכאשר אני רוצה להיפגש עם מישהו במשטרה או בפרקליטות, אני לא עושה את זה דרך

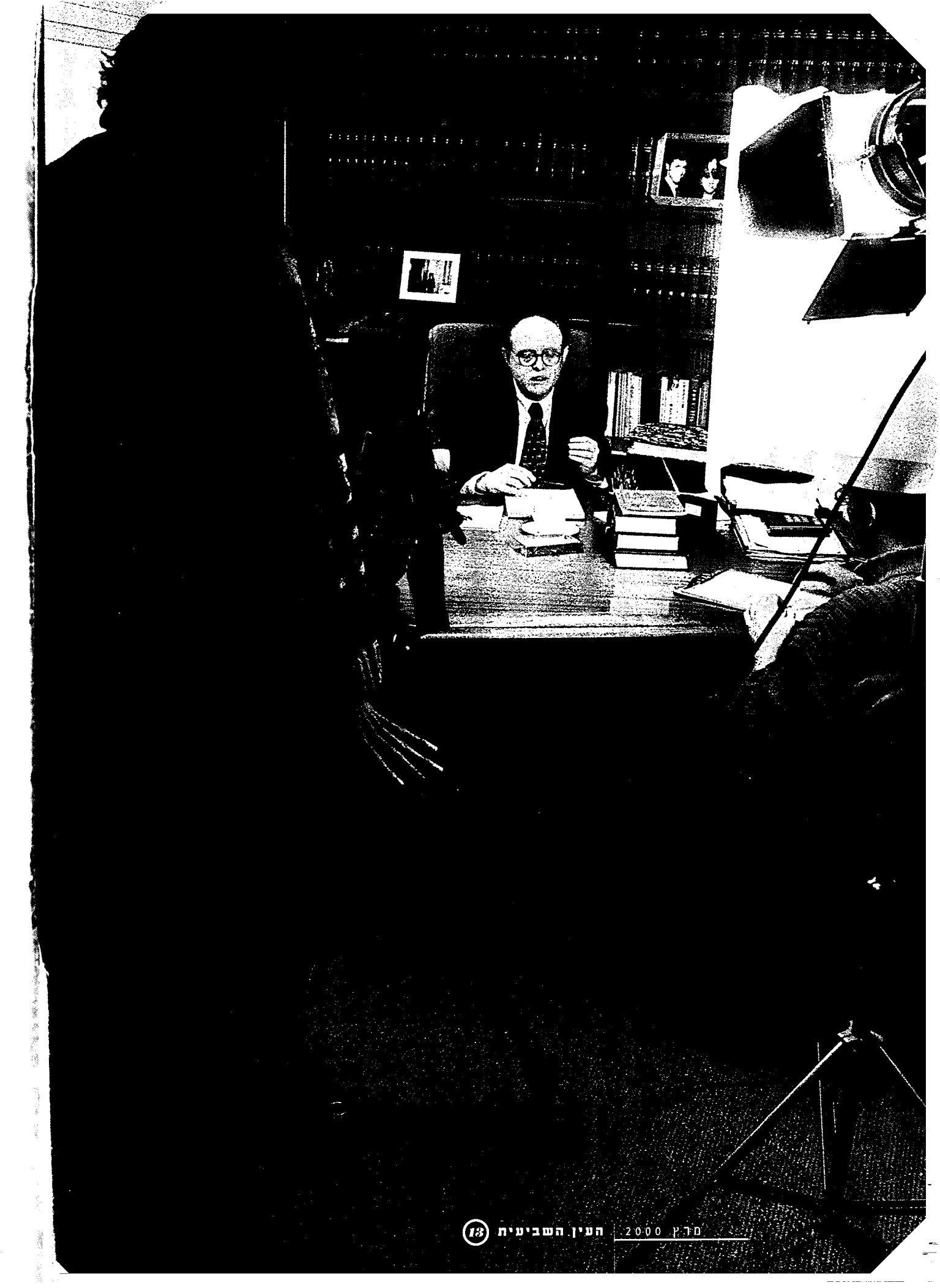
היתה דרישה מפורשת של מפקדת יח"א", מירי גולן. הועמדתי במצב שבו הייתי מחויב כלפי המשטרה. במצב כזה עו"ד חייב לשקר, כמו ששר אוצר משקר לפני פיהות. יש הבדל בין חוסר תואם למציאות לבין שקר מוסרי". יכולת לומר "אין תגובה".

אם אני יוצא החוצה וכתב שואל אותי את השאלה הזו, אין לי שום דרך אחרת, אלא לומר "לא". אם הייתי אומר "אין תגובה", הכתב היה מבין שיש חקירה.

באותו מעמד נשאל וינרוט גם על הדיון שהתקיים זה עתה בעניינו של ניצב יצחקי. זה היה לאחר שסוכן הביטוח רני גלגאוו, האיש שתיווך בין עופר נמרודי לקציני המשטרה ונעשה עד מדינה, נחקר בידי וינרוט בחקירה נגדית. גלגאוו הזכיר בעדותו מפגש שארגן,

המקובלות בתקשורת, במסגרת המאמץ לנקות את שם הלקוחות המפורסמים שלו.

ביום שבו הגיעו חוקרי המשטרה לראשונה אל בית הנשיא כדי לחקור אותו תחת אוה"רה, המתינו הכתבים המסקרים את בית הנשיא משעות הבוקר ליד המשכן, בעקבות שמועות על החקירה הצפויה. איש מהם לא ידע מי יגיע, מתי, מהיכן ואם בכלל. באותה שעה הופיע עו"ד וינרוט בבית-הדין המשמעתי של המשטרה, בדיון בתיק אחר שבו הוא מטפל, זה של ניצב יאיר יצחקי. בחוץ המתינו כתבי המשטרה, צמאים לכל רסיס מידע על מועד חקירת הנשיא שנשמר באי-פול גמור. בערך בשעה שתיים בצהריים יצא עו"ד וינרוט מהדיון ונשאל, אם הנשיא ויצמן אכן עומד להיחקר. "לא פנו אלינו

סוכן ביטוח. עוד לא קרה לי דבר כזה – זאת היתה המטרה שלי בהצגת השאלה, או איזה שוטה הבין את זה אחרת, והגיב בצורה שהיא חמורה מאוד מבחינתי – 'הסניגוריה יורה מהמותן'. בדרך-כלל אני יריתי בהם מהמותן טוב מאוד".

במשטרה ובפרקליטות כועסים על התנהגותו של וינרוט ומייחסים לו ערמומיות ומניי-פולטיביות רבה בניווט התקשורת לצרכיו, גם במחיר של דיוק בעובדות. כמו שחקן שחמט, הם אומרים, הוא רואה שני צעדים קדימה, ומסמן את המטרות באופן שאיש מלבדו לא מסוגל להבין. לפעמים קשה להחליט, אם פיסות האינפורמציה הלא מדויקות שפיוז לאחרונה וינרוט בתקשורת הן תוצר של תחכום רב ושועליות, כפי שנוטים לייחס לו המעורבים בפרשיות, או שהן ביטוי לסגנונו מהיר החימה והדרמטי ולנטייתו להודרו לגייס את כל התותחים לכל מלחמה. כך או כך, נראה כי בניגוד להתנהגות שהיה מרשה לעצמו בבית-המשפט, שם כעורך-דין הוא כפוף לכללי משחק גוקשים, רואה וינרוט בתקשורת שדה רחב ופתוח – הוא היה בווד-אי משתמש בדימוי החביב עליו, "וירת איג-רוף" – שבו אפשר לשחרר הצהרות שיותירו באותו רגע רושם עז על הנוכחים, בלי שיעב-רו בדיקה רצינית.

אלא שההופעות האחרונות שלו בתקשורת העמידו אותו על טעותו. תגובות המשטרה והפרקליטות בשני התיקים שהוא מייצג,

"אנחנו הרחנו משהו לא טוב ביום לפני שהחקירה נפתחה", הוא מסביר. "אמרתי ליהודה (וינשטיין; ע"ב), 'זה לא נראה טוב, כל העסק הזה. אנחנו צריכים להוציא מכתב, שאנחנו רוצים חקירה'. הוא הוציא את המכתב לפרקליטות. ההחלטה שלנו ללכת על זה היתה ביום רביעי בצהריים, לפני שקיבלנו הודעה. כשהרחנו פגר. המכתב הגיע לפרקלי-טות, לא יודע מתי. יכול להיות, שאחרי ההודעה של הפרקליטות על החקירה".

המכתב נשלח לפרקליטות בפס ביום חמישי. ביום רביעי בלילה כבר ידעו במשרדו של וינרוט על ההחלטה לפתוח בחקירה פלי-לית נגד הנשיא.

עו"ד וינרוט זועם מאוד על הטענות נגדו בעניין הדלפות לתקשורת, ורואה בהן ניסיון "לקעקע את הסניגוריה בישראל": "יש כאן משהו, שמנסה באופן סיסטמטי לטפס על סניגוריה בתיקים. זה דבר חמור בעיני, לא חשוב מי המקור. אני מרגיש שאני נלחם על ביתי, ובעצם על הסניגוריה במדינת ישראל. לפי מה שעושים לסניגוריה בישראל היום, אם זה ימשך, נצטרך לסגור את המקצוע". הוא כל-כך כועס, עד שהליך ביוזמתו להיב-דק במכונת אמת בעקבות הרמיוות שהגיעו מגורמים בפרקליטות, לדבריו, כי הוא הדליף את החומר שהעביר לפרקליטות בפרשת ויצמן-סרוסי ואת דבר העסקה האפשרית עם ויצמן. הידיעה על כך פורסמה בפעם הראש-נה בידי אסתי פרו בקול-ישראל.

וינרוט פנה ביוזמתו להיבדק במכונת אמת כדי להוים טענה שהדליף מידע; הוא גם שלח מכתב הבהרה למפכ"ל לאחר שהטיח בו שבעצמו התכוון לארח את עופר נמרודי

יצחקי וויצמן, הבהירו לו, כי יש מי שיודע לשלוח אגרוף בחזרה. כך, למשל, קרה בעקבות מסיבת-העיתונ-אים שכינס במשרדו לאחר ההחלטה לפתוח בחקירה בעניין ויצמן. בין השאר טען וינרוט, כי הנשיא הוא שביקש לפתוח בחקירה. הטענה הזו, לצד דברים אחרים שאמר, גרמה ליועץ המשפטי לממשלה, אליקים רובינשטי-ין, איש שבדרך-כלל אינו שש לקרבות רחוב תקשורתיים, להוציא הודעת תגובה חריגה בחריפותה: ההחלטה על הפתיחה בחקירה לא התקבלה בעקבות דרישה של עורכי-דינו של ויצמן, אלא בעקבות פניית המשטרה וממצאי צוות הבדיקה, כאשר התגלה קשר עסקי בין הנשיא לבין סרוסי, שלא דווח לפני כן. וינרוט מתייחס אל השאלה, אם בקשת הנשיא להיחקר הגיעה לפני הודעת הפרקלי-טות על החקירה או אחריה, כאל שאלה לא חשובה במיוחד.

וינרוט מגיב גם על טענת המשטרה, שהוצ-גה בראיון שנתן ראש אגף החקירות, ניצב יוסי סדבון, ל"7 ימים", כי הוא זה שהדליף לעיתונאים את דבר חקירתו של בנימין נתני-הו בפרשת עמדי. "סדבון אמר שהסניגוריה היא זו שהדליפה בחקירה? אני רוצה ללכת אתו לבדיקה במכונת אמת. אני מוכן ללכת אתו אחד על אחד. אם אני יוצא דובר שקר, אני אחזיר את הטובה שלי ללשכה".

לידיעות שמקורן בהדלפות יש אופי מזור, הן מתגלגלות מפתח לפתח, כמו תפוח-אדמה חם שכל צד מגלגל אל רעהו, עד שלפעמים נדמה שמעולם לא היה איש כזה – "מדליף", אלא זו מין דמות וירטואלית המשמשת לניגוח והטחת האשמות.

וינרוט מכחיש כי הוא המקור להדלפות, אך אינו מסתיר שהוא רואה בתקשורת זירה שני-יה, אחרי בית-המשפט, שבה הוא מנהל חלק מן התיקים שלו, שיש בהם עניין ציבורי. הוא אינו אוהב את העיתונות. למעשה הרתיעה שלו ממנה עולה אפילו על רתיעתו מעורכי-הדין. אבל הוא סותם את האף ומתמסר. הוא מאמין כי טוב להכשיר את הקרקע הציבורית לגבי תדמיתו של נאשם, לפני שמגיעים לבית-המשפט. "אני מופיע בתקשורת בתיקים שבהם לי אין אלטרנטיבה, מפני שזו תקשורת שופטת. אני עושה זאת משתי סיבות: מפני שהאיש שלי מת מאה מיתות בינתיים, ומפני שאני מאמין, שתהליך המשפט הוא לא רק לוגי, אלא הוא תהליך של גירוי תגובה. וכש-נוצרת אווירה ציבורית מסוימת, השופט לא נכנס לאולם כטאבולה ראסה. הוא נכנס עם איוושה תפיסת אישיות של הנאשם.

למשל, מקרה כנופיית מע"צ (ארבעת הנאשמים בפרשה זוכו לחלוטין בדצמבר 1998, לאחר ריצוי עונשי מאסר ארוכים; ע"ב). אתה שואל את עצמך, איך ייתכן שהאנשים האלה הורשעו? מי שקורא היום את כתב-האישום רואה איזה ניסיון היה לייחס לחמישה אנשים משכונת התקווה הקמה של מחתרת אינטליגנטית כל-כך, זה הרי דבר מדהים על פניו. איך זה עבר שלושה שופטים? איך הסיפור הזה בכלל נקלט? התשובה היא פשוטה: התקשורת בישראל היתה משת"פ, כמו שהיום היא משת"פ בתחומים מסוימים. לא קם אחד שצרח, לא היה אחד שצעק. זו דוגמה מובהקת למקרה שבו שופט נכנס לאולם כשהוא לא טאבולה ראסה. אני זוכר את הימים האלה, איזו הכנה תקשורתית אדירה היתה למקרה הזה. מה שקרה מאוחר יותר הוא שהתקשורת גאנסה לפרסם את זה על-ידי אדם בשם שמחי שפשוט נשבר ואמר את מה שאמר. התקשורת לא יכולה לקשור לעצמה שום זר, אף כלי תקשורת לא היה יוום בעצמו תחקיר בנושא. האנשים האלו היה נרקבים בהרשעתם עד סוף ימיהם".

"הם טענו שאני הדלפתי את עניין העסקה, שאני הדלפתי אחרי הפגישה שלי עם עדנה ארבל, שהחומר בעייתי. הלכתי להיבדק על זה במכונת אמת, אצל הורוביץ, הפוליגרפי-סט הראשי של המשטרה. נמאס לי. שלחתי את תוצאות הבדיקה למשרד המשפטים. לגבי כל גרסה עובדתית שהם מציגים בניגוד למה שאני אומר, אני מוכן להיבדק. נראה אותם מוכנים להיבדק".

אלה השאלות שביקש עו"ד וינרוט מהבודק, מרדכי גזית, לשאול אותו:

האם מסרת לגורם תקשורתי את תוכן או מבנה הדו"ח לפרקליטות לפני פרסומו?

האם מסרת לגורם תקשורתי את תוכן השיחה בעניין העסקה לפני פרסומו?

האם יזמת את הדלפת הדו"ח או תוכן השי-חה?

על כל השאלות השיב וינרוט בשלילה, ונמצא דובר אמת.

זה נורא פשוט. הוא לוקח את כל השיחה איתי? הוא הרי חותך את זה באמצע ונותן את הכותרת שלו. אין לי עניין לתקוף את וילק, כי וילק הוא תלמיד שלי, ואין מי שמעוניין לעקוץ כך את התלמיד שלו. אם אני רוצה לצאת נגד וילק, אני קצת יותר מתוחכם

הראשונה, בלי שום קשר ליצחקי, ואמרת לי, אני לא מבין על מה אתה מדבר. כדי להסיר ספק הסברתי לו מה המגמה שלי בבית-המשפט: להראות שאדון נמרודי לא היה מצורע באותה תקופה. זה לא משנה אם וילק באמת התכוון לקיים את ארוחת הערב או לא. אם הוא

אין ביטחון שהופעה תקיפה והטחה פומבית של טענות נגד היריב הן בהכרח טקטיקות המסייעות ללקוח. לא מעט עיתונאים סבורים, שהנזק שגורמים התמרונים של וינרוט בתקשורת, והמתח שהוא יוצר עם הפרקליט-טות והמשטרה ללקוחותיו, עולה על התועלת. כך, למשל, במקרה של יאיר יצחקי. עוד לפני הידיעה המוטעית על פגישה בין המפכ"ל לעורך-הדין אבי-יצחק, הצליח עו"ד וינרוט לעורר את רוגגו של המפכ"ל בעקבות דברים שאמר לכתבים ביום פתיחת הדיון המשמעתי של הניצים יצחקי ורו. וינרוט סיפק לעיתונאים ידיעה שנתפסה כמו לחמ"נייה חמה: וילק, כך פרסם משה נוסבאום בחדשות ערוץ 2, תכנן בעצמו ארוחת ערב עם נמרודי.

הפרקליט מבחין בין שקר מוסרי ל"חוסר תואם

למציאות" ומודה שלא אמר אמת לעיתונאים

מאשר לעשות את זה דרך משה נוסבאום. נוסבאום: "הדברים של עו"ד וינרוט הובאו ושודרו כמות שהם, מלה במלה, בלי לקצר, כפי שהוא אמר אותם. הוא אמר, שגם וילק היה שותף לכוונה לקיים ארוחה אינטימית לנמרודי, די, בעקבות העובדה שנאסר על הקצינים להגיע לחתונה".

אחד מעורכי-הדין העובדים במשרדו מדבר על הכאב האמיתי שחש וינרוט על מה שקורה, על הדרך שבה מזינה המשטרה את התקשורת, על יחסי ה"תן-וקח" שמביאים להריצת דינם של נחקרים וגאשמים, זמן רב לפני שאמרו השופטים את דברם.

הכאב של וינרוט, כשהוא מדבר, נשמע אמיתי. הטעויות של וינרוט, כשהוא מסביר אותן, נראות כמעט תמימות לחלוטין. אבל האם אפשר לייחס לווינרוט, "שועל ותיק" כפי שהוא מעיד על עצמו, שרשרת טעויות בתום לב? לאחד מכתבי המשטרה הוותיקים דעה שונה מזו של הפרקליט-העמית: "וינרוט לעולם אינו טועה. המקרים האחרונים התרחשו אולי כי נוח היה לו לטעות. הוא יודע היטב עד כמה חשובה דעת הקהל, ועד כמה חשוב ליצור בתיקים האלה קרקע נוחה במי-שור הציבורי, לקראת טיעוני בבית-המשפט".

תם לב או לא, פרקליט ברמתו של וינרוט המייצג, נכון להיום, נשיא מכהן, ראש ממשלה לשעבר וניצב משטרה בחופשה, אינו יכול להרשות לעצמו להיתפס שוב ושוב אומר דברים בלתי מדויקים בתקשורת. ראיון בתקשורת אולי איננו כמו עמידה בפני שופט בבית-המשפט, אבל זוהי עמידה בפני הציבור כולו, וזה, כמו שידוע וינרוט היטב לגבי לקוחותיו, לא פחות חשוב. ■

אמר את זה, וכך הבין זאת הקליינט שלי, אז הקליינט שלי הבין שזו המדיניות של המשטרה. אשר לטענה, כי השתמש באופן מניפולטיבי בסירובו של וילק לבוא לחתונה, אומר וינרוט: "אני לא זרקתי את זה לכתבים. אני

יעקב וינרוט < נלחם על ביתו

זרקתי את זה בבית-המשפט. הכתבים ישבו בפנים. הם לא טרחו, למשל, לציין את ההצהרה שלי, שחזרה שלוש פעמים בבית-המשפט, שאין בדבר לרמוז באופן שלילי כלפי וילק, וילק עשה שיקול דעת נכון, וכך אמרתי בבית-המשפט. אני יוצא החוצה. אני יודע שאותו כתב ישב בפנים בדיון, ואני אומר לו, 'אני לא מפנה כל אצבע מאשימה', ואני מסביר לו את כוונתי".

אז למה זה יצא כך בתקשורת?

הטענה התבססה על הנוסח שבעזרתו דחה המפכ"ל את הזמנתו של נמרודי לחתונה, וההבטחה כי "בעתיד תימצא הזדמנות לציין את האירוע". הדברים קיבלו חיווק בעדויות של רני גלגאו וניצב רו. עו"ד וינרוט לא שיקר כשמסר את הידיעה הזאת, אלא רק, כפי שמרבים כל-כך לטעון נגד התקשורת, הוציא דברים מהקשרם. דובר המשטרה נזעק לפרסם הודעה: "עו"ד וינרוט עושה מניפולציה ציה תקשורתית בהופכו את הסיי רוב המנומס של המפכ"ל להשתתף בחתונת נמרודי לאישור, כביכול, מצדו לניצב יצחקי לקיים מפגשים חברתיים עם עופר נמרודי. לו היתה כוונה לקיים אירוע לא פומבי, כנטען, לכבוד נמרודי, היה די זמן לעשות כן".

ספק אם ניצב יצחקי שש לראות את מה שקורה ליחסיו עם המפכ"ל בעקבות ההתבטאויות של עורך-דינו. וילק הוא חבר טוב שלו וגם הבוס שיחליט מה יעלה בגורלו במשטרה אחרי המשפט, אם יזכה. ספק אם צימות עם המפכ"ל גורם לו קורת רוח. כמה ימים לפני כן עוד הגן עליו המפכ"ל ואמר בכנס קצינים גדול כי התקשורת ממהרת

לשפוט את יצחקי. כעת, בעקבות הופעותיו של וינרוט, הוציא הדובר הודעה מאוד לא אוהדת: "הניצב היחיד שקיים אירועים חברתיים עם נמרודי ללא אישור וללא דיווח מטעמים השמורים עמו, הינו יאיר יצחקי, ועל כך, בין היתר, הוא עומד לדין משמעתי".

כנראה שגם וינרוט הבין כי הלך רחוק מדי, ושלה מכתב למפכ"ל להסביר את כוונותיו. האם יצחקי ביקש שתתנצל?

שקשש. כתבתי מכתב לוילק אחרי הישיבה

נחם באל"מ היא סטודנטית לחואר שני בפסיכולוגיה

ה עושים, כשלא יודעים מה נכון ומה לא. מה עושים, כשנתקלים בבעיה שאין לה פתרון, או שכל פתרון טומן בתוכו בעיה נוספת. ובייחוד, מה עושים כשהבעיה הנוספת הזאת אינה סתם שאלה הדורשת תשובה על הנייר, אלא היא עלולה לפגוע ולהרוג. לפוליטיקאים אין בעיה. הם תמיד יכולים להציג את עצמם כמי שיודעים הכל טוב יותר; הם אפילו אמרו את הדברים כבר אז, תמיד, אבל לא רצו לשמוע אותם, או שהם הכפירו פו את דעתם לאלה שידעו טוב יותר. כבר איננו מצפים מהם שיתייצבו ויגידו: מצטער, אני לא יודע מה התשובה. פעם חשבתי שאני יודע, אבל אני כבר מבולבל. כל מה שאנחנו עושים, לא מסתדר. יש מצבים כאלה בחיים. ניסינו הכל, החל בשב ואל תעשה, וכלה בפלישה מסיבית. ניסינו לפגוע בחיילי האויב הפשוטים, ובמפקדים שלהם. להפציץ שנאים ובארות, דירות בקומה הרביעית וחדרים בקומה השביעית, והכל חוזר ומתהפך. אין לנו שליטה על מה שקורה. זה מצב לא מוכר ומאוד לא נעים. אבל יותר מכך, אני לא מסוגל לעמוד בצילומים ובקולות של בני משפחות שכולות חדשות, בני משפחה חרדים במסדרונות ברמב"ם. דעת הקהל משתנה לנגד עינינו, ואין לנו תשובה. הפתרון של הפוליטיקאי המצוי הוא להגיד, בעצם תמיד חשבתי ההפך. אומנם דיברתי על יד חזקה וזרוע נטויה, אבל על דש החולצה, מתחת לזיקט, יש לי בכלל סמל של "ארבע אימהות". לא יכולתי להשפיע. קיבלתי את הדין. באו אנשי הצבא לקב"נש ואמרו שלא נעז לצאת מרצועת הביטחון. יהיה אסון. המושבים לאורך גבול הצפון יהיו כבר ווים במטווח, ואם אנחנו לא יכולים לסבול תמונות של הלוויות צבאיות, מה יקרה כשיתחיי- לו הלוויות של ילדי גן.

הולכים אל אנשי הצבא. חלקם כבר השתחררו והצטרפו לממשלה, ועכשיו אפשר באמת לדעת מה דעתם. והפלא ופלא, גם הם חשבו כל הזמן שצריך לעזוב את לבנון. כמה חבל שהם מנועים מלספר על הדיונים במטה הכללי, אילו רק יכולנו להיות כולנו זכוב על הקיר שם, היינו יודעים שהם תמיד חשבו כך - או ההפך.

אנחנו לא יכולים להיות זכוב על הקיר, אבל יש לנו שליחים שהיו צריכים לדווח לנו, במגב- לות הידועות, על הלך הרוחות, על המגמות השונות, על התזות והאנטיטיות. אנחנו כבר ילדים גדולים, יודעים לקבל חוות דעת אחת ושתיים ושלוש, גם כשמדובר בשאלות של חיים ומוות, לגבש דעה מושכלת וגם לשנות אותה, כשמשתנות הנסיבות. אבל נדמה שהיחידים שעדיין מתייחסים אלינו כאל ילדים קטנים, שאמורים לקבל את דעת הגדולים שיודעים, הם אנשי הצבא, באמצעות הכתבים הצבאיים. כי מה אפשר להגיד כשמופיע הכתב בשטח, מאחור- ריו הרי לבנון האפלים והמאיימים, הרוח מתבדרת בשערו, זקנו לא מגולח, המעיל שמוט, והוא מספר לנו מה קורה. עם הזמן למדנו, שגם כשהוא מספר לנו מה קרה הוא לא תמיד אומר אמת, ובוודאי לא את כל האמת. פעם קיבלנו את המצב כפשוטו, והסכמנו לא לדעת, אם רק זה יבטיח שיהיה בסדר. היום, כשלא רק הכתב שלנו מדווח, אלא גם הצד השני - והוא לא כל- כך טיפש ולא כל-כך פרימיטיבי וכדאי להקשיב לו, מה גם שהוא מלווה את הדיבורים בציי- לומים מבהילים, ולא ממש חשוב מה מידת האותנטיות שלהם - כבר למדנו גם איך לשמוע את הדיווחים של אנשינו, על מה שנאמר בהם ומה שלא. הרי הילדים שנלחמים היום בלבנון נולדו כאשר האבות שלהם לחמו שם בשירות מילואים, וכבר אז ידענו שזה לא בדיוק כמו שמספרים ורוצים שנחשוב.

מה שמחזיר אותנו אל הבחורים המצוינים שלפני המצלמות. ב-19 בינואר הם דיווחו על מסיבת-העיתונאים שכינס הרמטכ"ל לסיכום שנת הפעילות 1999, ובה הכריז בגאווה מרובה, בעזרת שקפים ודיאגרמות, שהשנה החולפת היתה טובה, והמחצית השנייה שלה הסתיימה בלא אבידות בלבנון. שכללנו את השיטות, אנחנו מכים בחיובאללה שוק על ירך, ומה שחשוב ביותר, לא סופגים אבידות. לא שהם לא מנסים, אבל יש לנו פטנט, וסוף-סוף עשינו מה שקור- מינו לא הצליחו לעשות, למדנו אותם ומצאנו להם תשובה הולמת. הקולות המעטים שנבהלו, ואמרו שכבר שמענו דיבורים כאלה, וגם בעבר הם היו סימן לחיובאללה לשנות את הסטטיס- טיקה, נבלעו בים שביעות הרצון והשמחה על ההישג. הרי אנחנו לא מאמינים באמונות תפלות. עכשיו אפשר להביט קדימה, רק עוד כמה חודשים, והכל מאחורינו. אפשר להתפנות לוויכוח- חים על רמת-הגולן ועל אבו-דיס.

שישה ימים לאחר אותה מסיבת-עיתונאים התהפך, כידוע, הגלגל. ושוב מופיעים הכתבים מול הרי לבנון ומדווחים. אלא שהם לא מסתפקים בדיווחים ומוסיפים עליהם הכרזות נחרצות על מה שצריך לעשות: להכות את המחבלים מכה גדולה וכבדה וכואבת. בלי זה, המצב יהיה

נרמית גיא

הבחורים המצוינים שלפני המצלמות

**רק הכתבים הצבאיים
עדיין חושבים אותנו
לחסרי בינה, ואין הם
מבינים שכבר מזמן אין
קונים לסחורה הזאת**

הרבה יותר גרוע. הכתבים - בייחוד אלה של שני ערוצי הטלוויזיה - לא סייגו את הדברים ולא אמרו שהם מביאים דברים בשם אומנם, גם בלי לציין את שמותיהם מחמת שיקולי צנזורה, אלא אמרו אותם בקול נחרץ ובניסוחים חד-משמעיים, שהיו אגב זהים למדי. למחרת הצטרפו אליהם כמה מהכתבים הצבאיים בהווה ובעבר מן העיתונות הכתובה. הסגנון היה בוטה, מתלהם, נטול ספקות. ממש כמו פעם, במלחמות המצליחות ההן.

הדרג המדיני לא נענה לקריאות ולא הגיב בשטח, אלא ניסה כוחו באפיקים מדיניים. למחרת שוב התייצבו הכתבים מול הרי לבנון והודיעו, שוב בנוסח אחיד כמעט, שבצבא מאוד מאוד לא שמחים מקשירת היד, ואם לא ייתנו להם או-טו-טו לעשות את מה שהם יודעים ומוכנים, יהיה רע ומר. איננו יודעים מי אמר מה. אולי יש בחוגים הסגורים הרמטית הללו גם קולות אחרים, שחושבים שהגיע הזמן להכריז על סוף הסיפור ולסכם, או לנסות דרך אחרת. אבל קולם לא הגיע אלינו, כי ספקות זה דבר רע וסימן לחולשה. ואם ניחשף אליהם, ייחשפו גם אויבנו, ותיפגע בלא תקנה עוצמת ההרתעה שלנו. אפשר לסמוך על הכתבים הצבאיים, שיישאו או את מטלת האחריות הלאומית. אם מי מעמיתיהם בעיתונות הכתובה יעלה את סוגיית המיגון של החיילים מפני הטיילים שבידי החיובאללה, ואם יעז מישוהו לציין שזו בין השאר גם שאלה של תקציבים, או אולי במחדל של הדרג הצבאי, שלא מצליח למצוא תשובות לבעיות המשתנות, אפשר לסמוך עליהם שהם יעמידו דברים בפרופורציה - ואת של הפיקוד הצבאי הבכיר, כמוכן. ממש כמו פעם.

הימים עברו, מספר הנפגעים עלה כמעט מדי יום, ועדיין לא קרה דבר, ונדמה שתיאוריית הסכין בגב שתוקע הדרג

המדיני בדרג הצבאי מתחזקת. עד שהגיעו הצילומים הידועים של פינוי הנפגעים, ושוב התהפך הגלגל. הבעיה המדינית הפכה לבעיה פוליטית, וכונס הקבינט והתקבלו החלטות. נפתחו המקלטים, הופגזה תחנת כוח, שודרו הצילומים המוכרים ממלחמות אחרות. התושבים שלא יכלו להרשות לעצמם להעביר את הזמן במקום אחר הסתגרו במקלטים. השרים ביקרו, וכבר לא טרחו אפילו להבטיח הבטחות שידעו כי לא יוכלו לקיים. והכתבים המצוינים דיווחו מגבול הצפון על הציפייה לקטיושות. הקטיושות לא באו, ובמקומן נהרג עוד חייל. החיובאללה לא מילא את התפקיד שהועידו לו כותבי הדרמה. הכתבים יכלו רק בקושי להסתיר את זעמם. אף אחד מהם לא שאל בפומבי, האם ייתכן שיש בעיה עם ההערכות שציפו לקטיושות. חילוקי הדעות בנושא הזה התגלו רק לאחר שהתושבים כבר יצאו מן המקלטים, וגם אז, רק בעיתונות הכתובה. ובאחד הערבים, בעוד התושבים יושבים במקלטים, נשמע מפיו של אלון בן-דוד, הכתב של הערוץ הראשון, משפט שנדמה כאילו יצא היישר מספר של ג'ורג' אורוול: "תושבי הצפון היו בני-ערובה לשלומם של חיילי צה"ל ברצועת הביטחון". רק רגע, הרי רק לפני יום-יומיים ובמשך שנים סיפרת לנו, אלון, שחיילי צה"ל חייבים להיות ברצועת הביטחון, משום שהם הערובה היחידה לבטחונם של תושבי הצפון. בדיוק באותה נימת ביטחון תקיפה. האם עלה בדעתך, ובדעת חבריך, שאינכם משמשים אלא כלי שרת במשחק של כוחות אחרים, לא כולם נקיים וטהורים? הכתבים המדיניים והפוליטיים למדו את זה כבר מזמן. הם לא מקבלים אף מלה כפשוטה. הם מערערים על הכל, ומציגים לפנינו את מגוון הכוחות והמגמות. משום שהם כבר למדו שאנחנו ילדים גדולים שמסוגלים להתמודד עם השאלות האלה. הכתבים לענייני פלילים לא נרתעים מחשיפת האישים החזקים ביותר במדינה בקלקלתם. הכתבים הכלכליים לא מהססים לפרוש לפנינו תמונות של אינטרסים סבוכים ומתנגשים, ששולחים זרועות ארוכות ומאיימות. רק אתם עדיין חושבים אותנו לחסרי בינה, ולא מבינים שכבר מזמן אין קונים לסחור זה הזאת. אנחנו רוצים מידע. את הדעה נגבש בעצמנו. תודה.

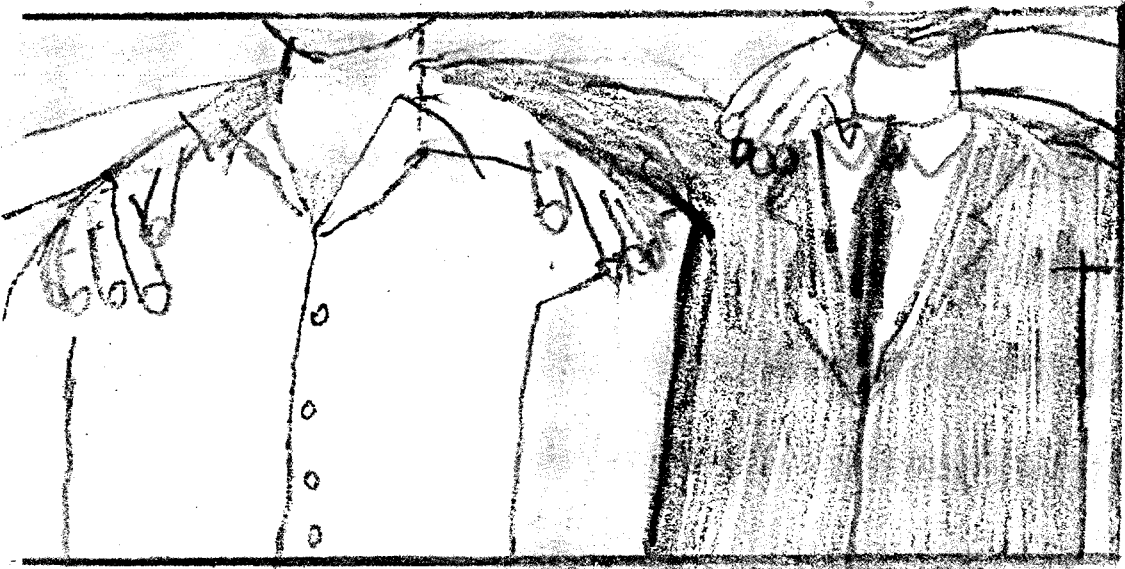
הדברים הללו אינם מקוריים ואין בהם חידוש. הם נאמרים ונכתבים כל הזמן. ממש כמו סיפור לבנון, שאין בו שום דבר מקורי ושום חידוש. כפי שכתב מבקר טלוויזיה שנון אחד, הוא כבר לא יכול לשאת את הדיווחים על ההלוויות של החיילים, כי הם עשויים בסגנון קבוע ואחיד.

ממש בלי דמיון. ■

לבנון: לגעת במתרחש

6/2/00

ההשנה החדשה

אורח: מיכל בוננו

"אני בבושקה: אישיות בתוך אישיות בתוך אישיות", נוהג רפיק

חלבי לומר על עצמו. איזה צד של אישיותו סיבך אותו ביחסים עם

אריה דרעי שמעמידים אותו עתה בפני סכנה של גלין אישום?

לזה הכתבים. מול ה"טיפול החד, הממוקד והנקי" שבו התגאה מפכ"ל המשטרה, ניצב טיפול שניתן לכנותו מרוח ובלתי החלטי בפרשת חלבי, על אף שההאשמות שבהן מדובר (שוחד, מרמה והפרת אמונים) חמורות הרבה יותר מאלו המיוחסות לשני הניצבים. הניצבים יצחקי ורו יצאו לחופשה מיידית (אולי אף נדחפו אליה על-ידי הממונים עליהם). ואילו חלבי? - באמצע החקירה האריך מנהל הטלוויזיה היוצא, יאיר שטרן, את כהונתו בשלוש שנים נוספות. גם המלצתה החד-משמעית של המשטרה להעמידו לדין בעבירה של מתן שוחד, מרמה והפרת אמונים, שהוגשה לפרקליטות לפני כחודשיים,

חשוד בקבלת שוחד... האם [זה אומר כי] רשות-השידור מושחתת?... תראה כיצד נוהגת רשות-השידור וכיצד נוהגת המשטרה". ברקאי ניסה להגן על מקום עבודתו: "רשות-השידור, עד כמה שאני יודע, בודקת את העניין והעניין אולי יבוא לפני בית-דין משמעתי". וילק תגג את נצחוננו: "כמשטרת ישראל הניצבים בחופשה... הוקם בית-דין למשמעת והדיון יתחיל בתוך תקופה קצרה. זה טיפול חד, ממוקד ונקי". בחטיבת-החדשות של הערוץ הראשון לא מפסיקים להזכיר את הראיון הזה, שבו הביך וילק יותר מפעם אחת את ברקאי בנקודה הרגישה הנוגעת לחלבי. "הפדיחה", קוראים

אנו הופשטיין

א 9- בינואר התייצב רב-ניצב יהודה וילק לראיון בתוכנית "אחד על אחד" עם רוזי ברקאי. השיחה התקיימה בצל פרשת נמרודי, שצנתה הגיעה לצמרת משטרת ישראל. ברקאי ירה שאלות מחודדות. בייחוד ניסה להשליך מעבירות המשמעת של הניצבים יעקב רוז ויאיר יצחקי על תפקודה ואמינותה של המשטרה כולה. וילק הודף את השאלות ובשלב מסוים שלף את נשק יום הדין: "אתה יודע מה, רוז, נגד מנהל חטיבת החדשות בטלוויזיה נפתח תיק והוא

לא עוררה את חלבי להסיק מסקנה כלשהי והוא ממשיך לשאת בתפקידו הכפול – ראש חטיבת-החדשות ועורך מהדורות. הוא גם מסרב להסיר את מועמדו לתפקיד מנהל הטלוויזיה, מועמדות המעכבת כבר כמה חודשים את פרסום המכרז וגורמת ליתר המועמדים לנשור. מנכ"ל רשות-השידור ממשיך לתמוך בו לתפקיד, ומגבה אותו גם בפרשת החקירה, אף שעל העובדות המרכזיות כבר אין מחלוקת. זה אותו המנכ"ל שלפני כשנה וחצי היה מוכן להשליך בהיגף יד שני עורכים מקצועיים בשל טעות בשיקול דעת שייחס להם בעריכת הכתבה על הופעת בנימין נתניי – הו על מרפסת עיריית ירושלים בפני קהל נסער של אהדי בית"ר.

אם יוגש כתב-אישום נגד חלבי (ההחלטה על כך צפויה בעוד זמן מה, והיא נמצאת בידי המשנה לפרקליטת המדינה רחל סוכר), זו תהיה תפנית חמורה בקריירה העיתונאית המצליחה של מי שעשה את דרכו למעלה ברשות-השידור כנגד כל הסיכויים. לא לכך פילל הכתב הצעיר חלבי שהחל לפלס את דרכו בערוץ הראשון, תוך גריסת חצץ, לפני 27 שנים. ועם זאת, הנפילה הפתיעה מעטים בלבד ברשות. עמיתו של חלבי מתריעים כבר שנים שהחיכוך המופרז שלו עם פוליטיקאים יפיל אותו בסוף.

בתפקידו הבולט הראשון, כתב לענייני שטחים, הותקף חלבי והושמץ ללא הרף, הואשם במתן שירות לאויב בכתבותיו ונחשף לגידופים ואיומים כמעט מדי יום. גורמים פוליטיים ניסו לשים לו רגל על כל צעד שעשה. הוא הודח והוחזר לעבודתו כמה פעמים. כאשר התקדם לתפקיד עורך משנה ואחר-כך לעורך מהדורת "מבט" נתקל בנצי"ג הוועד המנהל מהליכוד אשר לא פסקו מלדרוש את פיטוריו.

חלבי שאף להתקדם בסולם התפקידים בטלור ויזיה הישראלית, ובאבק בעקשנות במתנגדיו. בתפקיד עורך מהדורת "מבט" הוכיח שהוא עיתונאי מהונן, עם חושים חדים לזיהוי סיפור, ויכולת איסוף משכנעת של מידע עבור כתביו. אבל המאבקים שהיה עליו לנהל כדי לשמור על מעמדו ותפקידו לא פסקו. לא פעם טען כי מתנכלים לו על רקע גזעני. המאבקים האלה רק הגבירו את שאיפותיו: הוא היה נחוש להגיע לפסגה בבניין הטלוויזיה ברוממה.

בשנת 1990 פרסם חלבי מאמר בעיתון הערבי "א-סינארה" ובו מתח ביקורת קשה על התנהגות כוחות הביטחון בתקרית הדמים שהיתה בהר הבית. "בארצנו נופלים חללים ללא שמות. הם נרצחים והרוצח מצדיק את רציחתו, העבריין את עבירתו והתוקפן את התנפלותו". בעקבות המאמר נפתחו נגדו הליכי הדחה על עבירת משמעת, כיוון שלא קיבל אישור מהמונים עליו ברשות-השידור לכתובת המאמר. חלבי לא היסס לגייס את העדה הדרוויית כולה

להתייצב מאחוריו. הוא נתן השראה לארגון הפגנות ואסיפות מחאה בהשתתפות מנהיגי העדה ונציגיה במערכת הפוליטית ובאקדמיה. בחלקן אף השתתף בעצמו. כאשר צוות של מהדורת "מבט" סיקר את אחד מאירועי המחאה התנהל במערכת החדשות מאבק על המקום שיש להקצות לשידור הסיפור.

היחסים בין אריה דרעי לחלבי הפכו לפומביים בתחילת שנות התשעים, כאשר לראשונה הופיעו טענות בחטיבת-החדשות על דחיקת ידיעות בלתי נוחות לדרעי למקום נמוך במהדורה. למשל, כתבה של אלישע

דליה איציק הטיחה בו

בתקופת שלטון הליכוד:

תזכור, תזכור כמה שאתה

בוגד. אפילו ביפר אתה

לא מחזיר. מלפונים

אתה לא מחזיר

שפיגלמן על יהודה דרעי, אחיו של אריה. חלבי הגיב או בנוסח שאיפיון את תגובותיו גם בהמשך: "איך אפשר לומר, ועוד בעילום שם, שאני מקורב לדרעי ולכן מועל בתפקידי כעורך מקצועי? זה מוזעזע. הם לא סובלים את זה שאני האיש הבכיר. בעיני יש בזה סימנים של גזענות".

באותה תקופה השתתף דרעי בשירותו של גלי-צה"ל כשהוא יושב לצדו של חלבי והשניים אוספים כספים במשותף. זה היה מחזה מוזר: לראשונה איש ציבור חרדי מסייע באיסוף תרומות לצבא ואף משתתף בהצגה שמסביב. לימים התברר שחלק מהתרומים הכבדים של דרעי לא סיפקו את הסחורה שהתחייבו לה.

בבחירות 1992, על-פי החשדות, סייע חלבי למערכת הבחירות של ש"ס, בעודו משמש עורך "מבט". בבחירות 1996 תרגם קלטות למען מערכת התעמולה של ש"ס. באוקטובר 1996 התייצב להתמודדות על תפקיד מנהל חטיבת-החדשות. הפעם גמר אומר לנצח ולקבל את התפקיד. הוא הגיע אל ועדת המכרזים חמוש בתמיכה מלאה של מנכ"ל רשות-השידור, מוטי קירשנבאום. תמיכת הרוב בוועדת המכרזים היתה מובטחת לו ולמרות זאת עשה מאמצים גדולים להישאר לבד על המסלול.

בראיונות לעיתונות שיווה לעצמו תדמית נוחה למפלגות הימין. "מרבית חברי כיום הם דווקא מהימין", אמר. בה בעת שכנע את עמיתו, דן סממה, לפרוש מהמרוץ. יריב אחר, אלישע שפיגלמן, היה עיקש יותר והסיר את מועמדותו רק בדקה התשעים. חלבי נועד גם עם אביגדור ליברמן ועם דוברת הליכוד,

רונית אקשטיין, לפגישת פיוס, אותה פגישה שבה הבטיח למנכ"ל משרד ראש הממשלה כי "מעתה יש לכם חבר ברשות-השידור".

ליברמן זוכר שתי פגישות בפורום הזה, "אחת מיד עם תום הבחירות, עוד לפני שנכנסתי לתפקיד מנכ"ל משרד ראש הממשלה, והשנייה אחרי", שתיהן ביוזמתה של רונית אקשטיין, "במסגרת תפיסה שצריך לתקשר עם עיתונאים שלא כל כך אהבתי". עם זאת, ליברמן אינו זוכר שהמשפט על "החבר ברוממה" נאמר בהן. אקשטיין אישרה בעבר שהמשפט נאמר, וחזרה ואישרה זאת גם באוזני החוקר ציון ששון, אך הפרשנות שלה למשפט שונה מעט מזו של העיתונאי יואל גיר (שציטט את הדברים, לראשונה, בספרו הביוגרפי על דרעי). היא ראתה במשפט מחווה של פיוס שמשמעותה פתיחת דף חדש ביחסים, ולא דווקא הבטחה בעלת משמעויות מחשדות.

אנשיו של ליברמן אכן הסירו את התנגדותם למועמדותו של חלבי ואף פיזרו מחמאות על מקצועיותו. לראשונה הוא הפך, לזמן מה, איש של קונסנזוס. מאחורי הקלעים פעל דרעי לשיפור האווירה הפוליטית שאפפה את חלבי, ולמרות זאת קשה לתלות בכך את זכייתו של חלבי במכרז: הרוב היה מובטח לו מראש.

הרומן בין שר הפנים הצעיר, שהגיע לצמרת השלטון כשהוא פורט על תחושות הקיפוח של מגזרי אוכלוסייה רחבים, ושל מנהל חטיבת-החדשות המוכשר מדלית-אלכרמל שטיפס לפסגת התקשורת הישראלית על אפס וחמתם של אלה שלתחושתו התנכלו לו, היה מקור לגאווה לשניהם, אך חלבי השתבח בו במיוחד. חלק משיחות הטלפון הרבות ביניהם התנהלו לאוזניהם של זרים, כשהחלבי אינו טורח להרים את השפופרת ומאפשר לעמיתו בחדר החדשות להאזין לדו-שיח במלואו. לא פעם יצאה חטיבת-החדשות נשכרת מהקשרים ההדוקים שבין השניים: סיפורים בלעדיים הופנו מחלבי לכתבים והוא אף היה יעיל בהשגת הסכמתו של דרעי להתראיין.

הרומן בין חלבי לדרעי הסתיים בימים שאחרי פרסום פרשת בר-און. כבר בערב הפרסום, על-פי המתואר בספרו של יואל גיר, ניסה דרעי להשיג את חלבי, ולראשונה נתקל בקשיים. כאשר הצליח סוף סוף, סמוך לשעה אחת-עשרה בלילה, ביקש חלבי לדחות את השיחה למחרת כיוון שהוא "חולה", 40 מעלות חום, ולא יכול לדבר". חלבי אישר את גרסתו של דרעי בעניין זה.

למחרת התקיימה הפגישה בין השניים במלון "שערי ישראל". על-פי גרסת דרעי, כפי שבאה לידי ביטוי בספרו של גיר, חלבי הטיל ספק בעוצמת התהודה של שידור הפרשה: "עוד יומיים ייגמר הסיפור", הרגיע. על-פי גרסתו של חלבי קרה דווקא ההפך: "ברגע שדרעי שאל אותי, האם יש לך את קולי (בה"קלטה; אה), ידעתי שהסיפור שלנו נכון",

סיפר לימים. בפני חבריו בחטיבת-החדשות תיאר חלבי כיצד הפציר בו דרעי בתחבובים לרדת מהסיפור. "הוא מאוד ביקש ממני, 'תשתיק תשתיק', אבל אמרתי לו שאני לא יכול", התגאה בפניהם. עוד סיפר שדרעי היה להוט לקיים את הפגישה כדי "לגלות את זהות המקור". לנוכח הבדלי הגרסאות בין השניים קשה להחליט אם מדובר בפגישה עיתונאית

חלבי מתפקידו כעורך "מבט" בתחילת שנות התשעים, פרצה בכבי כשחלבי קרא מכתב נרגש: "רבותי, איש לא יצליח לקרוע את לבי הישראלי מלבי הדרוזי" כשגבר הסכסוך הקשה בין חלבי לאורי פורת, מנכ"ל רשות-השידור, סיעה איציק מאחורי הקלעים בנסיון נות לקרב בין האישים, שניהם יידיה. אחר-כך הצביעו עליה בכירים ברשות-השידור כמי

לנושא חדשותי חם. עם זאת, לעתים מתעורר רת תחושה לא נוחה אצל העורכים והכתבים משיטותיו של חלבי.

על אחד המקרים מספר כתב: "היה אירוע פרטי של שאל שאל עמור שהתקיים בצפון. החשיבות העיתונאית היתה גבולית. אמנם באותו שבוע היה משבר פנימי בליכוד והיה חשוב לראות מי מהפוליטיקאים הבכירים מגיע ומי לא. אבל הלוגיטיקה היתה מסובכת בגלל הריחוק הגיאוגרפי ולא הצליחו להכניס את הסיפור ל'מבט'. רפיק לא ויתר. הוא עשה מאמצים אדירים, מעל ומעבר, לשלוח צוות כדי לשדר את הסיפור במהירות הלילה, ובסוף הצליח. המוטיבציה המופרות העלתה אצלנו חיוך".

חלבי אוהב להשמיע אמירות בומבסטיות שכובשות כותרות ונחרטות ביוכרון. "מאה טון של בטון יצוק" היא המפורסמת שבהן. "אני בבושקה; אישיות בתוך אישיות בתוך אישיות" היא אחרת. לא תמיד יש כיסוי להצהרות. כשהתחילו פוליטיקאים ומקורבים אחרים לבחוש מאחורי הקלעים למען בחירתו לתפקיד מנהל הטלוויזיה, התקומם נגד הפרסומים על מעורבותם. "אינני מעוניין בתפקיד מנהל הטלוויזיה", אמר והוסיף, "אני נשבע בחיי ילדי". תודשים ספורים אחר-כך התייצב למכרו כשהוא מגובה בפורת ובהכרזות בומבסטיות הפוכות: "אתמודד מול כל אחד. אני מאמין שיש לי היכולת להיות מנהל טלוויזיה ולעשות טלוויזיה יותר טובה". באותה הזדמנות שחרר הצהרה מרעישה אחרת: "זו לא מלחמת התשה על התפקיד שלי פה, אלא על המדינה, על הצדק, השוויון וחירות האדם, על חופש הביטוי".

עמיתיו בחטיבת-החדשות מקשיבים לנאו-מים דומים גם בישיבות הבוקר. גם הם מרבים לתאר בבושקה, מכיוונים קצת אחרים. "יש רפיק של ההצהרות ורפיק האמיתי. לא תמיד הם זהים", מספר אחד העורכים ולדוגמה מביא את טיפולו של חלבי בפרשת הקלטת שהנציחה את התלהמותם של אוהדי בית"ר בירושלים נוכח הופעת נתניהו. "כלפי חוץ הוא הפגין תמיכה אדירה באלישע שפיגלמן ובנתן גוטמן מול החלטתו של פורת להשעות אותם. הוא השתמש בביטויים מופלאים: 'לא ניתן', 'מדובר בשערורייה פוליטית', 'נעניק גיבוי מלא לעורכים'. אבל כשהאנשים במחלקה התארגנו למאבק והגיעו לבית-הדין לעבודה הוא התחמק. הוא אמר לנו, 'אני מנהל, ואני לא יכול להשתתף במאבק'. הוא גם הוסיף בציניות לנוכח החבורה שכן הלכה: 'איך אפשר להרים מהדורה בצורה כזאת?'. לא הבנו איך הדברים מתיישבים עם הצהרותיו והשאיר את המשא ומתן עם פורת לעורכי-הדין. כך לא מתנהג עורך ראשי".

בחטיבת-החדשות מאשימים את חלבי

שמושכת בחוטים כדי לשפר את סיכויו של חלבי לקבל את תפקיד מנהל הטלוויזיה. על-פי גורם המקורב לאיציק, בינה לבין חלבי נוצרה מערכת של חברות ובגידה עם תסמינים שמזכירים מעט את היחסים בין חלבי לדרעי. "כשדליה היתה חברת הוועד המנהל היא הגנה עליו בחירוף נפש. כשהתחיל לף השלטון ב-1992 רפיק הרגיש שהכוח נמצא אצל מרצ. הוא התחיל להתרחק מדליה. אני זוכר פעם אחת שהיא אמרה לו, 'תזכור, תזכור כמה שאתה בוגד. אפילו ביפר אתה לא מחזיר. טלפונים אתה לא מחזיר'. לפני שנה וחצי הוא חידש את הקשר איתה. הוא הריח שהשלטון עומד להתחלף. היא הסכימה לקבל אותו בחזרה. גם לה זה השתלם, כי כראש צוות התגובות של 'העבודה', הקשר עם חטיבת-החדשות היה חשוב לה מאוד".

חלבי אינו נוהג לכפות על מערכת "מבט" לסקר נושאים הנוגעים לחבריו הפוליטיקאים. גם את הופעותיו הרבות של דרעי במהלך שנות התשעים קשה לתלות בקשר ההדוק ביניהם. אחרי הכל, במשך העשור כולו קשה לחשוב על שבוע אחד שבו דרעי לא נחשב

במהותה, או פגישה של זוג חברים בשעת משבר. על כל פנים, לאחריה נקטעה החברות. קל לדעת מי הם הפוליטיקאים החביבים על חלבי. בדרך-כלל הם זוכים לטיפול אישי יותר בהגיעם לראיונות ב"מבט" או בתוכניות אחרות. אחרי הראיון הם נכנסים ללשכתו של חלבי לשיחה שנמשכת לפעמים עמוק לתוך הערב, אחרי שהעובדים מתפורים. לפעמים נפתח בקבוק שיבאס ריגל ועל המפגש שוררת אווירה נעימה.

לחלבי מחויבות עמוקה לאישי ציבור מהעדה הדרוזית. כשתת-אלוף אמל אסעד פשט את מדיו, עווד אותו חלבי להצטרף לחיים הפוליטיים. כאשר הצטרף אסעד למפלגת המרכז, שימש חלבי כמעין יחצ"ן שלו בהתנדבות. הוא יצר קשר עם עיתונאים, ובהם עורכי תוכניות האקטואליה בטלוויזיה, כולל הערוץ השני, והציע להם לראיין את הכוכב החדש של הפוליטיקה הישראלית.

שלושה מחבריו הקרובים מבין הפוליטיקאים - עמור, שטרית ואיציק - היו חברי מוסדות רשות-השידור. איציק היא המעורבת שבהם. כשנעשה ניסיון של הוועד המנהל להדיח את

בצביעות גם בהקשר לפרשת פיטוריה של גאולה אבן והחזרתו של יבין. בעיתונים פורסמו בשפע אמירות שלו משיבות הבוקר בטלוויזיה בנוסח: "לא תיפול שורה משערות ראשה של גאולה אבן" ו"חיים יבין יחזור על גופתי". לעיתונאיות שלי יחמוכין' וכרמלה מנשה, אשר יצאו בפומבי להגנתה של אבן,

החוקר ציון ששון מצא שבמערכת הבחירות ארגן חלבי בביתו פגישה בין דרעי לראשי העדה הדרוזית. האם היה זה חוג בית לכל דבר?

כתב מכתב עידוד מרשים: "ביום שזה יקרה (שחיים יבין יחזור להגיש את 'מבט'; א"ה) אני אטרוק את הדלת בסערה ואזעק את אשר על לבי עד אשר יסודות רוממה יישרו". המציאות היתה אחרת. יבין חזר, חלבי שאיים להתפטר נשאר, ואבן, פגועה מהתנהגותו, עזבה את הערוץ הראשון. הפרשה המטלטלת את רשות-השידור בחוד-ים האחרונים החלה בפרסום הביוגרפיה של דרעי, פרי עטו של יואל ניר. לטענת ניר, חלבי העביר קלטות מהסרטייה של הטלוויזיה לידי ש"ס, ומסר לדרעי נתונים מוקדמים (מוטעים, בדיעבד) על תוצאות מדגם הטלוויזיה. חלבי הגיב בבוז על ההאשמות.

"מעולם לא השתמשתי בחומר של רשות-השידור למטרות פוליטיות", הכריז, "אם הדבר הזה יפורסם אגיש תביעת דיבה". הספר פורסם ותביעת דיבה לא הוגשה.

יו"ר הוועד המנהל, גיל סמסונוב, מינה את החוקר המיוחד ציון ששון, יו"ר כפי שמכנים אותו במטרה, לבדוק את הפרשה, "בכדי להסיר את העננה". אבל העננים רק השחירו. ששון חקר והגיש לסמסונוב דו"ח קשה מבחינה תו של חלבי, שהגיע עד לחשדות בפלילים. מעניינת במיוחד עדותו של שמואל קלדרון, בעל חברת "זיוה הפקות" אשר הפיקה את סרטי התעמולה לש"ס. קלדרון מספר לששון כיצד הביא דרעי ב-1992 את חלבי לביים את התשידיים מתחילתם ועד סופם: כולל בחירת שוטים, טקסטים, מוסיקה ואחריות על עריכת התשידי. ב-1996 חזר חלבי, על-פי הדו"ח, לתפקידו זה וישב עם קלדרון "שלושה ימים רצופים". הוא גם דאג להביא קלטת ובה ראיון עם שולמית אלוני מהתוכנית "מוקד". העדות הזאת מגובה בעדותו של אייל שושי, עורך באולפני "אוריון". מוטי קירשנבאום, מנכ"ל רשות-השידור, מאשר כי לא אישר לחלבי לעסוק בעבודה נוספת מסוג זה, כמתחייב בכללי רשות-השידור. קירשנבאום מדגיש כי לו היה מתבקש, לא היה מאשר לחלבי את החלטורה כיוון שקיימת סכנה להשפעה על שיקול הדעת העיתונאי, גם אם העבודה נעשתה בהתנדבות.

אריה דרעי מספר לששון על העזרה הרבה שהושיט חלבי לו ולש"ס במערכות הבחירות השונות, "בוזה שהוא דיבר עם ראשי רשויות

דרוזיות (דליית-אלכרמל, אבו-סנאן ועוד), הכיר אותם לדרעי, תיווך ביניהם מבחינה פוליטית ואף ערך וארגן לו מפגשים בדליית-אלכרמל ובעוספייה עם ציבור של דרוזים כדי לקדם את ענייני הבחירות של ש"ס". החוקר מציין כי חלבי ארגן מפגש כזה גם בביתו. האם אפשר להתייחס למפגש כזה כאילו ארגן חלבי בפועל חוג בית לדרעי? המשטרה לא מנדבת פרטים לגבי הראיות שיש לה בכיוון הזה ואילו עורך-דינו של חלבי, יוסי ארנון, אומר: "לא היה חוג בית, מדובר בביקור תמים. אבל בוא נצא רגע מהנחה שהיה חוג בית - האם זו נתינת שוחד?".

דו"ח ששון הועבר ליועץ המשפטי לממשלה אשר החליט על פתיחת חקירה פלילית. חלבי בתגובה: "רודפים אותי. האמת תתפוצץ בפרצוף". המשטרה מצאה ראיות, לכאורה, לביצוע עבודות עבור ש"ס במערכות הבחירות 1992 ו-1996, לרבות תרגום קלטות מעברית לערבית. ב-2 בינואר מפרסמות מיכל גרייבס-קי וטובה צימוקי ב"ידיעות אחרונות" את המלצת המשטרה. חלבי מתראיין לתוכנית "הכל דיבורים" ומשנה מעט את גרסתו. הוא אינו חולק על העובדות אלא מעביר את הכדור אל המגרש הפרשני: "נתבקשתי על-ידי בחור בשם שמוליק קלדרון ותרגמתי שלוש קלטות מערבית לעברית בלי שום תמורה".

יחמוכין': לטובת מערכת הבחירות של ש"ס.

חלבי: לטובת תשידי הבחירות... דיווחתי על כך.

יחמוכין': סמוך לאחר המעשה או אחר-כך כשהתחילה החקירה?

חלבי: הרבה יותר מאוחר, זה נכון.

יחמוכין': אם היה נודע לך שאחד הכתבים, נניח כתב לענייני מפלגות, תרגם קלטות או עשה עבודה מסוג דומה למפלגה פוליטית, לא היית נוזף בו לפחות?

חלבי: אני מסכים שינופו בי על זה ואני גם נוזף בעצמי... [אבל] זה בדיוק הגבול בין העניין המשמעי לבין העניין הפלילי... אני מוכן גם לעמוד לדין משמעתי למרות שאני בטוח שגם שם העניין הזה יתברר כשההר הוליד בקושי נמלה, אפילו לא עכבר.

לתוך הקלחת הזאת השתרבב הניסיון לבחור מנהל חדש לערוץ הראשון. הוועד המנהל הסתער על המשימה הזאת בקיץ האחרון. חלבי, בסיועו של פורת, טרפד אותה. לכאורה נהנה אמנון נדב מרוב של חברי ועדת המכרזים, אבל סמסונוב לא רצה לכפות על המנכ"ל מועמד שאינו מקובל עליו. לפיכך הסכים לדחות את המכרז ולפתוח אותו למועמדים חיצוניים. כאשר המנכ"ל ויו"ר הוועד המנהל הסכימו ביניהם על מועמד (שלוס קיטל, מנכ"ל חברת-החדשות), האריך לפתע מנהל הטלוויזיה היוצא, יאיר שטרן, בצעד שניתן לראות בו מחסף, את כהונתו של חלבי

"חלבי חייב להשעות את עצמו"

כשהקשרים הללו נוצרים באופן לא אתי או הדמוקרטיה בסכנה. נדמה לי שאת מעשיו של חלבי יש לראות גם על רקע המעברים החדים המתרחשים כל העת בין מקצוע העיתונאות למקצוע הדוברות או הייעוץ הפוליטי. הקלות שבה הדברים נעשים בשנים האחרונות מכשירה את הטרופה. האם חלבי צריך להשעות את עצמו מתפקיד מנהל הטיבת-החדשות עד לגמר ההליכים המשפטיים?

אני סבור שכן. ראשית, באופן אובייקטיבי, בי, קשה לתפקד במערכת לחצים שכזאת. אני חושש שהרבה מאוד דברים שיעשה, אפילו אם יפעל בנקיון כפיים, יתפרשו על-ידי הצדדים כקשורים בהליכים המשפטיים שהוא עובר. צריך להבין שמדובר בתפקיד רגיש ביותר ולא הייתי רוצה שאדם הנתון למנופי לחץ כאלה, במצב פגיע כזה, ינווט את כל מערכת החדשות של הערוץ הראשון.

אם מתייחסים לעובדות שאין עליהן ויכוח בשלב זה, ולפיהן רפיק חלבי העביר קלטות מסרטייה הטלוויזיה למערכת הבחירות של ש"ס ותרגם אותן מעברית לערבית, עד כמה חמור המעשה ברמה האתית?

פרופ' גבי וימן, החוג לתקשורת באוניברסיטת חיפה: הדברים חמורים מאוד. לא מדובר בעיתונאי מהסורה אלא בעורך הראשי של מהדורת חדשות של הערוץ הראשון. הייתי אומר שכל החשדות מחמירים כשאנחנו זוכרים שמדובר באחד התפקידים הבכירים בתקשורת הישראלית. אני אפילו מותח קו ישר בין עבירות של בכירים אחרים בפוליטיקה הישראלית לפרשה הזאת.

החשדות מצביעים על קשר בין פוליטיקאים למערכת תקשורתית. אין דבר מפחיד יותר מאשר שיתוף פעולה בין מערכת תקשורתית לפוליטיקאים. המושג של הפרדת רשויות צריך להיות מקודש בהקשר של הרהקת-יתר של פוליטיקאים מהעיתונות.

צריך פיס בחיים

מה זה שיוק ולהראות כיצד איש מהמגזר יודע להשתלב היטב.

כמה מקבלים על הרצאה כזאת?

אני לא זוכר, אבל אני מעריך שכמה מאות דולרים.

באיזו מידה הקשרים של חלבי עם יעקב ברדוגו (מנכ"ל מפעל-הפיס עד לאחרונה) קשורים להזמנתו, בהתחשב בכך שחלבי חלק לברדוגו שבהים בהרצאה?

זאת היתה החלטת שלי להזמין את חלבי. יכול להיות שמישהו המריץ את שמו לרשימת המועמדים, אבל ההחלטה להזמין אותו היתה שלי. במקרה גם אני זוכר את השבהים שעברו ביניהם, אבל זה לא היה משהו כל-כך חריג כי מדובר בערב חגיגי.

בנובמבר 1998 הופיע רפיק חלבי בנצרת בכנס שיווקי של מפעל-הפיס במגזר הערבי. הוא נשא (תמורת תשלום) הרצאה בפני קהל של נציגי פיס בנקודות המכירה.

"ההרצאה של חלבי עסקה בשאלה איך השיווק בא לידי ביטוי במגזר הערבי", מסביר שי אלמוג, מנהל השיווק של מפעל-הפיס. "חלבי נתן הרבה מאוד דוגמאות על עצמו. יש לו יכולות הבעה טובות ואני חושב שהוא סיפק את הסחורה".

מדוע להזמין דווקא עיתונאי בכיר להרצאה על שיווק?

אנחנו עושים פעולות להגברת השיווק במגזר הערבי. המטרה שלנו היא להראות לאנשים במגזר שיש להם אפשרות להגיע להישגים. הוא הגיע, למעשה, כדי לדבר על

אגודת העיתונאים בתל-אביב.

האם המינויים האלה מקריים?

שפיגלמן: "ברשות-השידור אין שום דבר מקרי. אני מנחש שהכל קשור למעמד שלך, לוותק שלך, להשפעה שלך, כשאומרים לך בוקר טוב, תבדוק מה השעה".

חלבי סירב להתראיין לכתבה זו או להגיב על הנאמר בה. עורך-דינו יוסי ארנון טוען שהמטרה מתעסקת בדברים שלא מעניינה. "יש יחסי גומלין בין פוליטיקאים לעיתונאים. יש לעיתונאים מקורות מידע שהם מטפחים ובתמורה נותנים לפעמים טיפ. הוא מנהל מחלקת-החדשות והוא צריך להביא את הסקופים, ולכן שומר על יחסים טובים עם כל הפוליטיקאים".

מדובר במקרה הזה על תרגום קלטות למערכת הבחירות. זה לא טיפ אלא עבודה. כמה עבודה זה, עשר דקות? תרגום קלטות הוא חלק ממסגרת לגיטימית לגמרי של קשרים עם מקורות תוך שימוש שעשה רפיק ביכולת הדו-לשונית שלו. בוודאי אין כאן כל קשר לפלילים. זה לא נעשה בסמיכות למינוי שלו וצריך לזכור שכשהגיע המבחן העיתונאי בפרשת בר-און-תברון רפיק עמד בו.

אז למה המשטרה הגיעה למסקנות שאלי-הן הגיעה?

התחצנות של המשטרה עברה את גבול הטעם הטוב. אני לא יודע מה השוטרים שחקרו מבינים בעיתונאות. לכן יש עוד שימוע שאנחנו זכאים לו ואחר-כך תהיה החלטת פרקליטות.

תגובת דובר משטרת ישראל: "המשטרה חקרה את הפרשה בעקבות הנחיית פרקליטות המדינה. כפי שהדבר עולה בהודעה שפרסמנו בעניין, החקירה התקבלה בכפוף לקריטריונים הנהוגים בחקירה פלילית".

אבנר הופשטיין הוא עיתונאי ב"ידעווח אחרונות"

פרשנויות מחשירות. בחודש אוקטובר מינה חלבי את אלישע שפיגלמן לתפקיד עורך היומן השבועי. שפיגלמן הוא מינוי מקצועי לכל דבר. נסיונו וכשרונותיו אינם מוטלים בספק והוא עומד במשימה. הבעיה היא מניעיו של חלבי. קשה למצוא יריבים קשים מהשניים. במשך שנים האשים חלבי את שפיגלמן בהפצת סיפורים עליו. בשנת 1996 התמודד שפיגלמן מול חלבי על תפקיד מנהל חטיבת-החדשות ואמר "לעיתון ירושלים": "אני, בניגוד לעורכים אחרים, לא יושב כל הזמן לארוחות צהריים עם פוליטיקאים". בניגוד לחלבי, הוא התכוון. מאז הצר חלבי את צעדיו של שפיגלמן, שבמשך תקופה ארוכה היה עורך משנה תחת עורכים צעירים בהרבה ומנוסים פחות.

מה השתנה לאחרונה? שפיגלמן קיבל את עריכת ה"יומן" באוקטובר 1999. שפיגלמן הוא גם יו"ר האיגוד הארצי של העיתונאים. בחודש אוקטובר החל גם לצאת לדרך המכרו למנהל הטלוויזיה שחלבי חשק בו כל-כך. שניים מהנציגים בוועדת המכרזים הם חברי איגוד העיתונאים. האם ייתכן שחלבי הגיע למסקנה שמוטב לו לעשות נפשות לעצמו אצל אנשי האיגוד?

שפיגלמן: "אני לא יודע מה היו צפונות לבם של אלה שמינו אותי. אני יודע מה אני עשיתי. לא נדרשתי לשלם תמורה וגם לא שילמתי תמורה. אני יודע שהוא לא העריך אותי קודם. אני יודע. אבל באיגוד העיתונאים לא קבענו שום עמדה לגבי השתתפותו של רפיק במכרו למנהל הטלוויזיה וכרגע ממילא המכרו מוקפא כמו 25 מכרזים נוספים שהוקפאו בגלל ההמתנה לדו"ח ורדי". לא רק מעמדו של שפיגלמן התחזק; גם מעמדו של משה נסטלבאום, הכתב לענייני הסדרות, שהחל לממש לפני כחודש חלום ישן - הוא התמנה למגיש מהדורת הלילה של מוצאי שבת. נסטלבאום הוא יו"ר

מנהל חטיבת-החדשות, מבלי להתמין לכנייתו של מנהל טלוויזיה חדש.

בד בבד הגיש חלבי עתירה לבית-הדין לעבודה, בתמיכת פורת, המבקשת לפסול את השתתפותו של סמסונוב בוועדת המכרזים, על רקע התבטאויותיו נגד חלבי. היועץ המשפטי לממשלה הורה לעכב את המכרו בחודשיים נוספים, כדי לאפשר למשטרה לסיים את החקירה נגד חלבי. זה היה בספטמבר. בינתיים הסתיימה החקירה, אבל רשות-השידור המתנייה לדו"ח של הבורד המיוחד, רפאל ורדי.

מאז החלה החקירה נגדו, מסרב חלבי לקחת חופשה. החקירה, ובייחוד המלצת המשטרה, הופכות אותו לראש חטיבת-חדשות מוגבל. אחדים מאנשי החדשות בערוץ מדברים על "תפקוד של החטיבה מתוך אינרציה". "הוא עורך מאוד מנוסה ומקצוען אדיר", אומר אחד מכתביו הבכירים, "ודווקא משום כך הוא בבעיה. כי למעשה הוא הדרג המקצועי הבכיר ביותר כיום. ומאז החקירה אנחנו חשים בהעדר הנהגה. ישנה התפוררות כללית של המערכת והחקירה של רפיק תורמת לכך. הוא מאוד טרוד בגללה ולפעמים מדבר עליה. מדי פעם הוא נעלם ליומיים ולא שומעים ממנו ואז חוזר לפתע. מרגישים עליו שהוא במקום אחר". כתב אחר אומר: "הוא נמצא במצוקה גדולה ודעתו מוסחת מאוד".

חלבי נמצא בצומת רגיש במיוחד. הוא נמנע מלהשעות את עצמו ומטיל בכך צל מוסרי על תפקודה של חטיבת החדשות. מדי ערב משדרים כתביו מבתי-המשפט, מיחידות החקירה,

יוסי ארנון, פרקליטו של

חלבי: הוא מנהל מחלקת

החדשות והוא צריך להביא

את הסקופים ולכן שומר

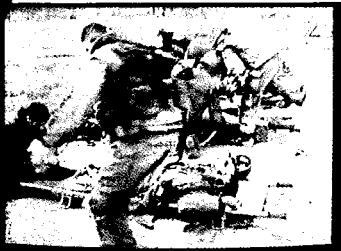
על יחסים טובים עם כל

הפוליטיקאים

מתאי המעצר וממשרד המשפטים. הם תובעים מהנשיא תשובה לשאלה "מתי יתפטר", ועוקב בים בדריכות אחר פתיחת החקירה בעניין עמותות ראש הממשלה. במקרה של פרשת נמרודי מראית העין בעייתית עוד יותר. ציון ששון, מגיש הדו"ח נגד חלבי, הוא עד מדינה. באחד הימים סיפר עורך כיצד דחק חלבי בכתב להעביר ידיעה על מעצרו של ששון. אמנם מדובר בסיפור בעל חשיבות עיתונאית ועניין ציבורי, אבל דווקא משום כך קשה להתעלם מההצטלבויות הצורמות וההופכות את העורך הראשי לחשוד בניגוד אינטרסים בכל צעד מקצועי תמים שהוא עושה. גם המינויים במחלקה מעוררים ענן של

רץ האלימות האחרון בלבנון לווה בביקורת מקיר לקיר על ה"כתבים הצבאיים", ה"מתלהמים, וששים אלי קרב". מן הבודיעם נשלפו הקלישאות ממלחמת יום-כיפור על "הכתבים הצבאיים כשופרו של צה"ל", הנותנים שירותי דוברות לצבא ההגנה. טענות אלה, פופולריות ככל שיהיו, מתעלמות מתמורה דרמטית ומשמעותית שחלה בדרך הסיקור של צה"ל בתקשורת בעשרים השנים האחרונות.

בקצרה ולמי שהחמיץ: ב-27 השנים שחלפו מאז מלחמת יום-כיפור השתחררו הכתבים הצבאיים מצה"ל. רובם פשטו את המדים (ואת הדרגות הבכירות) והיום, אוי לבושה, יש כלי תקשורת המעסיקים סמלים (במיל). ככתבים צבאיים, ואשה, רחמנא לצלן, היא ראש תא הכתבים הצבאיים. צה"ל, שהפיל חתתו על דורות של עיתונאים, ירא היום מן התקשורת, ומוצא את עצמו מדי יום בעמדת התגוננות. גם הצנזורה הצבאית איבדה מזמן את שיניה.

הכתבים לענייני צבא, שבעבר היו אולי חלק מזורעו הארוכה של צה"ל, עוסקים היום מעשה שבסגרה בדיווח ביקורתי על צה"ל, החל בטיב האוכל המוגש בו ובתנאי הלינה של חייליו, וכלה באחרון הפרטים של תחקיר אירוע מבצעי. בלחץ הכתבים הצבאיים גאלץ צה"ל בעשור שעבר להתחיל לחשוף תאונות אימונים, להודות בהתאבדויות של חיילים ולהבין כי התקשורת היא כלי ביקורתי שקשה מאוד להסתתר מפניו.

והנה כמה דוגמאות לתוצר של "התקשורת המגויסת": זאב שיף, הפרשן הצבאי הוותיק של "הארץ", גילה לנו שמסכות האביב שבהן השתמשנו בזמן מלחמת המפרץ סיפקו הגנה מפוקפקת. הפרשן אלכס פישמן פתח בפנינו את דלתות הימ"חים הריקים, והכתבת הצבאית של קול-ישראל, כרמלה מנשה, משדרת מדי בוקר על עוולות המערכת הצבאית בטיפולה בפרט. עוד

בשנות השמונים היו נהרגים מדי שנה 120 חיילים בתאונות. בלחץ הכתבים הצבאיים, החלו התאונות להתפרסם, וצה"ל גאלץ לחקור כל תאונה ולפרסם את ממצאי החקירה, והתוצאה - ירידה מתמשכת במספר ההרוגים בתאונות בצבא לכעשרים בשנה. למעשה, צה"ל הוא היום המערכת הציבורית הזוכה לסיקור העמוק, החושפני והביקורתי ביותר בעיתונות הישראלית.

יהיו שיאמרו (ובצדק): הרי הצבא עוסק בחיים ובמוות ולכן נדרש העיסוק התקשורתי בפרטים. אבל אם אחטא בהכללה מהסוג המופנה כלפינו, האם כתבי התחבורה, המדקדקים בכל בורג במנוע ה'פרארי' החדשה (שלקחו לנסי-עת מבחן ב'פן), חושפים בשיטתיות כזו את ליקויי הכבישים והתכנון בארץ? או האם כתבי התעופה, שמתארים את כל חלקיו של מסע המושב במחלקה הראשונה של "אייר פראנס", בודקים לעומק את הבטיחות בנתביג?

נכון, לא אחת נדרשים הכתבים לענייני צבא להציג בדיווחיהם את עמדת צה"ל בסוגיית לבנון. אם בכך הם הופכים לשופרים, הרי שלפי אותו היגיון מעסיקה לשכת ראש הממשלה את הכתבים המדיניים ומפקד המחוז את הכתבים לענייני משטרה. חובתנו להביא לביטוי את עמדת הצבא, זכותנו גם לחלוק עליה בדברי פרשנות.

לפעמים נדמה שאנחנו מקלקלים את הנוף לחלק מהציבור, ובעיקר לחלק ניכר מאנשי התקשורת. הדיווחים מלבנון, העיסוק בנושאים צבאיים, אפילו השימוש במלה הלא-פוליטיקלי-קורקט "מלחמה", מפריעים לאלה המנסים לשוות לנגד עיניהם את "המזרח התיכון החדש". הלא צה"ל של שנות האלפיים אמור היה לעסוק בנושאים אחרים לגמרי (וחשודים כשלעצמם): קידום נשים, קליטת עלייה וייצור גאוני סטארט-אפ, ולא במאבקים שבטיים של האלף הקודם, המלווים בדם, פצועים והרוגים.

ערב מלחמת לבנון נחלקו הכתבים הצבאיים סביב השאלה: האם תפקידם למנוע את המלחמה או רק לסקר אותה? נדמה שרובם יאמצו היום את האסכולה הראשונה, אבל גם אם מי מהפרשנים הבטחוניים סבור כי הפתרון למצב בלבנון טמון בפעולה אלימה של צה"ל, זוהי פרשנות לגיטימית, שאינה הופכת אותו אוטומטית לשופר של צה"ל. אם נבחן ביושר את דיווחי העיתונות נגלה ששופרות צבאיים כבר כמעט ולא נותרו בה. המלחמה, לצערנו, עדיין כאן. ■

אלון בן-דוד

לא עובדים בשביל אף אחד

אם נבחן ביושר את דיווחי העיתונות נגלה ששופרות צבאיים כבר כמעט לא נותרו בה. המלחמה, לצערנו, עדיין כאן

לבנון: לגעת במרחש לבנון: לגעת במרחש לבנון: לגעת במרחש

612100

נופלים ברשת

איורים: אפרת בלוסקי

מה יעלה בגורלה של העיתונות המודפסת והאלקטרונית עם התפתחותה של עיתונות האינטרנט הישראלית? מבחר דגמים

דורש בלחיצת כפתור. נגיש, עדכני, והכי חשוב - בהיגם. התנועה הדו-כיוונית הזו היא המצאה מוזרה למדי, בהתחשב בכך שבעולם מתפתח דגם אחר, של חברות אינטרנט שרוכשות תוכן מגופי תקשורת ותיקים. המיזוג בין חברת האינטרנט AOL לחברת התוכן "טיים-וורנר" הוא דוגמה מובהקת לדגם כזה, לפני כשנה

ההתחלה. מאיפה שלא מסתכלים על זה, מהפיכת האינטרנט מסמנת שינוי בשוק התקשורת. מצד אחד, אפשר לקרוא היום באינטרנט את "גלובס", "הארץ" ו"מעריב", ובקרוב מאוד גם את העיתון של המדינה. מצד שני, חברות האינטרנט והפורטלים הגדולים כמו "נענע", "וואלה" ו"נטקינג" מקימים עיתונים עצמאיים, הנגישים לכל

אלעד בנג'י

מסמך החסוי של פרקליטות המדינה בעניין הפעלתו של אבישי רביב והעדכונים בפרשת נמרודי, שריצדו על מסכי האינטרנט כשצווי איסור פרסום מנעו מהם לככב בתקשורת, הם רק

ניהלה קבוצת "ידיעות אחרונות" משא-ומתן על רכישת מניות ב"וואלה", לפי אותו דגם, אבל המגעים נקטעו בשלבים מוקדמים, לא ברור מדוע. אמנם הוא אינו הדגם היחיד הקיים, אבל יתרונו בולט: כל אחד עוסק בתחומו לעומתו, הדגם הדו-כיווני דורש מכל הגורמים הסבה מקצועית. לגופי התקשורת הוותיקים קשה להסתגל למדיום החדש. בניגוד לעבודה העיתונאית העצמאית והמתבדלת, הרשת היא אינטראקטיבית. מעבר לקשיי ההסתגלות, גופי התקשורת הוותיקים מסתכנים בגוף עצמי. כל גוף עיתונאי ותיק שנכנס לרשת האינטרנט צריך לקחת בחשבון ירידה במספר הקוראים של המהדורה המודפסת. מצד שני, לא קל גם לגופים המסחריים המתמחים באינטרנט: לך תלמד להוציא עיתון.

הפחד הראשון של העיתונים הוא מ"קניבליזציה", מהסיכון הסביר שמהדורת האינטרנט תאכל נתחים מרכזיים מהמכירות של העיתון המודפס. בין העיתון המודפס למהדורת האינטרנט של קיים מתח עסקי וניגוד אינטרסים מובנה, שהוא כמעט ברור מאליו: המהדורה המופצת באינטרנט ניתנת, כמובן, חינם וללא דמי מנוי. לפי ההערכה, הפסיד "גלובס" מספר לא מבוטל של מנויים בעקבות פתיחת מהדורת האינטרנט.

לא פחות מאיים הוא נושא הפרסום. לוחות הדרושים המתפרסמים בכל עיתון מכניסים לקופות רווח של עשרות מיליוני שקלים. אבל בעידן האינטרנט חיפוש מכונית או קניית דירה בלוחות המודפסים הופכים למשימה מסורבלת יחסית. ברשת, כל הגדרש מהמשתמש הוא להקיש את סוג המכונית הרצויה, טווח השנים הרלוונטי - והפלט מופיע על הצג בתוך שניות. כך נשמטת הקרקע מתחת לתשתית ההדפסה וההפצה האדירה שהיתה שייכת בלעדית לעיתונים המודפסים.

המאבק בין המהדורה המודפסת למהדורת האינטרנט עלול להוביל למצב אבסורדי, שבו המתחרה של העיתון אינו עיתון אחר כי אם אתר האינטרנט שלו עצמו. כל עיתון מתמודד עם האבסורד הזה בדרך. "גלובס", למשל, שהיה הראשון שהוציא מהדורת חדשות באינטרנט עוד בשנת 1995, מפרסם באינטרנט רק מהדורה חלקית. בסוף האתר יש הפניה למהדורה המודפסת, בבהינת פרסומת לעיתון. בנוסף, מהדורת האינטרנט של "גלובס" מתפרסמת ברשת רק בשעה 19:30, למרות שבפועל היא נסגרת הרבה קודם, כדי שהגולשים לא יוכלו לקרוא אותה לפני שהיא מגיעה למנויים.

דייוויד גיליס, עורך מהדורת האינטרנט באנגלית של "גלובס", אינו מכחיש שקיים ניגוד אינטרסים בסיסי בהוצאת מהדורת אינטרנט של העיתון. "בעבר היה מתח בין המערך כות", אומר גיליס. "עורכי המהדורות המודפסות לא התייחסו באופן חיובי למהדורת

האינטרנט, אבל תמיד קיבלנו גיבוי מלא מצד ההנהלה. עכשיו יש הבנה לגבי השיבות המהירות דורה באינטרנט וכתבים מגיעים ביוזמתם ומפנים את תשומת לבי לכתבות שלהם כדי שאכניס אותן למהדורה".

"מעריב", לעומת "גלובס", מוציא מהדורה שכוללת רק את העיתון המודפס ומעלה אותו על הרשת בין השעות תשע לעשר בבוקר, כשהעיתון נסגר כבר בחצות הלילה הקודם. "אין שום חשש שזה יפגע במהדורה המודפסת", אומר עורך "מעריב", יעקב ארוז, "מי שרוצה לקרוא עיתון קונה אותו מוקדם יותר, ולכן זה בכלל לא מטריד אותי".

אבל הסיפור שמסמל יותר מכל את המאבק בין העיתונות המודפסת לאינטרנט שייך ל"ידיעות אחרונות": זאב חספר עזב לפני שלוש שנים את תפקיד העורך הכלכלי של "ידיעות אחרונות" לטובת הקמת חברת אינטרנט של העיתון. חלפו שלוש שנים, והאתר עדיין לא באוויר. החברה מעסיקה כשלושים עובדים, ביניהם בוגרי גליצ'וב במחנה. לאח רונה הגיעה לשם טלי בן-עובדיה, שערכה

לאוויר ההכנסות מהמכירות ייפגעו? החשש הזה אכן קיים בכל העולם, אבל אין שום אינדיקציה בעולם שמראה את זה ואפילו להפך. בראיון עם אחד מעורכי הפייננשל טיימס נאמר שמהדורת האינטרנט שלו הביאה יותר מנויים לעיתון המודפס. אני חושב שבשימוש מושכל של המדיה השונים, העיתונים יתאימו את עצמם לזה.

מעבר למתח העסקי בין העיתונות המודפסת לעיתונות האינטרנט, ישנו גם מתח מקצועי. העיתונות המסורתית, כפי שהתגבשה בעשורים האחרונים, תהיה חייבת להשתנות לקראת כניסתה למדיום החדש. האינטרנט הוא מדיום של עדכונים מידיים. לא מדובר בסגירת מהדורה מודפסת בחצות או במבוק חדשות ברדיו אחת לשעה אלא בעדכון און-ליין, בשידור חי, כל רגע.

שוני משמעותי נוסף הוא האפשרות להציג לגולש להרחיב ולהעמיק בנושא הכתבה. לעיתון המודפס יש מגבלת נייר, לטלוויזיה ולרדיו יש מגבלת זמן, לאינטרנט אין אף אחת מאלה. מעבר לידיעה קצרה, המופיעה על

יעקב ארוז: אין שום חשש שמהדורת האינטרנט

של "מעריב" תפגע במהדורה המודפסת. זה בכלל

לא מטריד אותי

המסך, גולש המתעניין בנושא יכול בלחיצה אחת לקרוא עוד ארבעה-חמישה עמודי פרשנות ויות, רקע והיסטוריה. "אם הגולש מתעניין, למשל, בנושא הכבלים והלוויין", מסביר דרור פויר, עורך מהדורת האינטרנט של "הארץ", "בעיתון הידיעות בנושא מפוזרות בין הכלכלה, המוסף ואפילו במדור ביקורת ספרים. באינטרנט, לעומת זאת, כשנכנסים לכתבה בנושא מסוים, כל הכתבות האחרות שהופיעו באותו נושא כבר נמצאות לפניך".

ב"הארץ" קיים, אגב, גם ארכיון אישים ובכל כתבה שבה מופיע שם הקיים בארכיון יש לינק (הפניה) לכתבות שהופיעו בעבר על אותו אדם. "אתה יכול לפנק את הגולש שלך והוא יבחר בדיוק מה שהוא רוצה", אומרת בן-עובדיה. "זה לא כמו במהדורת החדשות בערוץ 2, שנאלצים להשאיר המון חומרים בחוץ בגלל מגבלת הזמן".

מומחי האינטרנט לוקחים את האופציות הגלומות בהיפרטקסט צעד אחד קדימה - חיבור בלחיצה אחת לאתר אחר הקשור לנושא הכתבה. "אם עושים כתבה על פעילות צה"ל בלבנון", מדגים עופר שני, העורך הראשי של אתר וואלה, "אפשר לתת לינק לאתר של החיזבאללה. או אם, למשל, משרד ראש הממשלה מוציא הודעה לעיתונות, הקורא לא חייב לקרוא אותה מקוצרת ומשוכתבת אלא להתחבר בלחיצה אחת ישירות לאתר של

בשש השנים האחרונות את מהדורת החדשות של ערוץ 2. מעטה סודיות כבד אופף את הפרויקט וכל עיתונאי המצטרף לעבודה במקום נדרש לחתום על הסכם סודיות. כבר כמה חודשים שאנשי האתר מוציאים מדי יום מהדורת אינטרנט שלא מתפרסמת.

המתחרים מסבירים ש"ידיעות אחרונות" לא מעוניין לפתח את עיתוני האינטרנט ולכן הוא מעכב ככל שיוכל את עלייתה לאוויר של המהדורה שלו. "אם תתחיל מגמה של צריכת מידע דרך האינטרנט, יירדו ההכנסות של 'ידיעות אחרונות' בראש ובראשונה כתוצאה מירידה בפרסום בלוחות הדרושים, שמהווים אחוז ניכר מהיקף ההכנסות שלהם", טוען אחד המתחרים העוסק בתחום.

חספר מודה שהאינטרנט הוא לא תחום המומחיות של "ידיעות אחרונות": "אנחנו לא נולדנו באינטרנט. 'ידיעות אחרונות' הוא עיתון שקיים ששים שנה ועיתונים הוא יודע לעשות טוב, אבל את נושא האינטרנט אנחנו עדיין לומדים". חספר מציין ששוק האינטרנט עדיין לא מפותח מספיק בארץ והחשיפה אליו מוגבלת לפי הסקרים לעשרים אחוז בלבד מכלל האוכלוסייה. "גם אתרי החדשות שקיימים מיום באינטרנט לא ייראו בעתיד כפי שהם נראים היום. בוודאי לא כשייכנס הפס הרחב, כך שאין מה למהר".

אין חשש שברגע שהאתר שלכם יעלה

לשכת ראש הממשלה ולקראו את הנוסח המקורי". ביום שבו התפרסם דו"ח מבקר המדינה בעניין העמותות של ברק, פרסם אותו אתר האינטרנט של "הארץ" במלואו, בניגוד לעיתונות הכתובה שהיתה מוגבלת באילוצי מקום.

ואגב מהפכות, גם הקשר בין העיתונאי לקורא יעבור מהפך: היום ניוון הקשר הרופף בעיקר ממכתבים למערכת שנדרשים מהקורא מאמץ וזמן לשלוח אותם. באינטרנט יכול כל קורא, בלחיצת כפתור אחת, לשלוח אי-מייל לכתב החתום על הידיעה. "פתאום מגלים שאנשים מעבירים ביקורת חכמה ומנומקת או מוסיפים אינפורמציה שלא ידענו עליה", אומר פויר. "אני נמצא בקשר קבוע עם הקוראים שלי על-ידי אי-מיילים". ולא רק זה, סביב כל כתבה מתפתחים אתרי דיון - פורומים של קוראים - המתנהלים על-ידי הקוראים עצמם. בעיתונות אינטרנט, יוכל עיתונאי לדעת כמה אנשים קראו אותו ומתי. "זה עשוי להו" ביל למצב שהעיתונאים ידרשו שכר בהתאם למספר הכניסות לכתבה שלהם", אומר פויר.

האם כל עיתונאי יכול לתפקד און-ליין? האם אותם עיתונאים שעובדים במהדורה המודפסת יעבדו גם במהדורת האינטרנט, או שעל מקימי האתרים יהיה ליצור לעצמם סגל חדש של כתבים שמתמציאים במדיום החדש? על סימני השאלה האלו אין תשובות מוחלטות. בחלק הכלכלי של "הארץ" אימצו דגם של הפרדה מוחלטת בין עיתונאי ה"און-ליין"

שכתבי העיתון המודפס ישמשו גם ככתבי מהדורת האינטרנט. "אם אחד מכתבי הכלכל" לה עולה על עסקת מיליונים חדשה בשעות הצהריים ומעביר אותה למהדורת האינטרנט שמתעדכנת כל הזמן און-ליין, הידיעה הופכת להיות נחלת הכלל והיא יכולה גם להופיע ב'גלובס' באותו ערב, מסבירים ב"הארץ". "או איזה אינטרס יש לעיתונאי, שרוצה שרק

דרור פויר מ"הארץ": הקשר המיידני בין הכתב לקורא עשוי להוביל למצב שבו העיתונאים ידרשו שכר בהתאם למספר הכניסות לכתבה שלהם

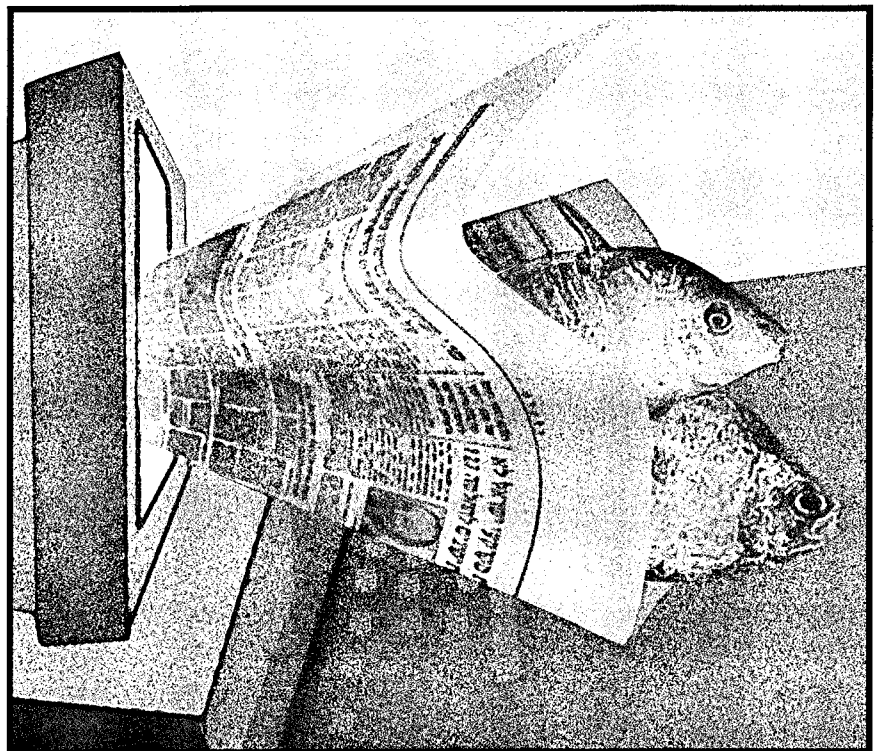
למחרת בבוקר הדברים יופיעו בעיתון המודפס כסופ בלעדי שלו? אתר האינטרנט של היוזל סטריט ג'ורנל, שנחשב לאתר הכלכלי הטוב בעולם, לא מפרסם את הסקופים באינטרנט אלא שומר אותם למהדורה המודפסת. גם ב"ניו-יורק טיימס" החליטו שחדשות הכלכלה באתר האינטרנט של העיתון צריכות להיפרד מהמערכת הרגילה והקימו צוות נפרד של כתבים בשיתוף עם סטריט.קום. ב"פינינגשל טיימס", לעומת זאת, החליטו להשתמש באותו סגל כתבים ושם אכן נרשמה עויבה גדולה של עיתונאים. כשחברות נפרדות נמצאות תחת קורת גג אחת, נמנע גם המתח העסקי בין העיתון המודפס לעיתון האינטרנט.

טלי בן-עובדיה חולקת באופן קטגורי על דגם ההפרדה: "עיתונות היא עיתונות, כל השאר זה כלים. כמו שיש רדיו וטלוויזיה יש גם אינטרנט. כל השאר זו עבודה עיתונאית. נכון שמדובר במדיום המתעדכן 24 שעות ביממה ולכן העבודה תהיה הרבה יותר קשה ומהירה". אילו כישורים חדשים יידרשו לעיתונאים כדי להשתלב במדיום החדש?

מהדורת החדשות של ערוץ 2 התחילה מאנשי שים שלא היה להם מושג במדיום הטלוויזיוני. עברנו קורסים מאולתרים שהתחילו בהסבר של מה זה הוט, והיום זו מהדורת החדשות המובילה. זה הצליח מפני שכולם היו עיתונאים מוכשרים. כשמקום מורכב מאנשים מקצועיים כל השאר נצבר בדרך.

כל האחראים על האתרים הישראליים שנמצאים היום על הרשת מודים שהם רחוקים מלנצל את שלל האפשרויות שמציע המדיום. חדשות כתובות המתעדכות און-ליין, לינקים וחיבור לאתרים נוספים הם אפשרויות כמעט אנכרוניסטיות כשמדובר באינטרנט. היום אפשר להכניס לכל כתבה גם וידיאו ואודיו, ממש כפי שעושה אתר חדשות האינטרנט הפופולרי ביותר בעולם: CNN.Com. האתר מורכב מ-18 אנפים שונים. הגולש יכול לבחור את האגף שבו הוא מעוניין ביותר. העמוד הראשי של האתר מאגד כותרות ומידע מהאנפים השונים

לעיתונאי ה"און-ליין". קבוצת "הארץ", בשיתוף עם חברת סטריט.קום, הנסחרת בבורסה של ניו-יורק ומפעילה אתר המספק ניתוחים כלכליים וחדשות בנושא היי-טק ושוק ההון, עומדת להקים עיתון כלכלי און-ליין. בשונה ממהדורת האינטרנט של "הארץ",

העיתון הכלכלי יהיה עיתון אינטרנט אמיתי המתעדכן בכל רגע ומנצל את יתרונות המדיום. כדי להקים את העיתון החדש גייסה הקבוצה החדשה כשלושים עובדים והעבירה אותם למבנה נפרד ממערכת עיתון "הארץ". גיא רולניק, יוזם החברה, עזב את עריכת המוסף הכלכלי של "הארץ" לטובת עריכת האתר החדש. ב"הארץ" חשבו שאי-אפשר

"אם, לדוגמה, מבקר אוכל יראה שלכתבות שלו נכנסים יותר אנשים מאשר לכתבות המדיניות, הוא ידרוש שכר בהתאם. כל זה, כמובן, יוביל למצב ששיקולי העריכה יושפעו מממות הכניסות לכתבות השונות". כך ניתן יהיה גם לפלח בצורה מדויקת את סוג הקוראים הנכנסים, אילו כתבות מעניינות אותם ומתי הן נקראות.

כשבראשו הסיפורים החמים המלווים בתמונה גדולה. העמוד ניתן לעיצוב אישי לפי צרכיו המשתנים של המשתמש. למרות שסי.אן.אן היא מעצמת תקשורת, המפעילה שישה ערוצי טלוויזיה ומשרדת לשש יבשות, מרבית החומר שהיא משתמשת בו מיועד בלעדית לרשת האינטרנט. התכנים מועברים באמצעות סרטוני וידיאו, קטעי קול ומצגות.

כל אתרי החדשות הישראליים ממוקמים רחוק מאוד ממה שמציעות הרשתות ברתבי העולם. אתר האינטרנט של "הארץ" הוא היחיד בינתיים שמנסה לנצל קצת יותר את הפוטנציאל של המדיום. מבוקנים המאזינים 24 שעות לערוצי התקשורת השונים מעדכנים את האתר ובנוסף ישנו עדכון של העיתון עצמו מדי יום בשעה 13:00. "הארץ" השכיל

להשתמש באודיו וכך, למשל, היה אפשר למצוא שם את תמליל השיחה בין יהודית סיגאווקר לכתב יוסי בר-מוחה, שהביא את הסקופ על ההתחזות שבהוצאת הדיבוק ממנה על-ידי הרב בצרי. "באתר שמעו את 'בעלת הדיבוק' מדברת כרגיל ואז שומעים את בר-מוחה מבקש ממנה לחקות את הקול של בעלה ושומעים אותה משנה את קולה בהתאם,"

האתר	כתובת	ייחוד	בעלות	עריכה
"הארץ"	www2.haaretz.co.il/iolnews	המהדורה המודפסת במלואה, מבוקנים בעברית ובאנגלית, ארכיון אישים וארכיון מסמכים, גיליון יומי של "קפטן אינטרנט".	"הארץ"	דרור פויר
"גלובס"	www.globes.co.il	חלקים מהמהדורה המודפסת בלבד.	"גלובס"	דייוויד גיליס: עורך באנגלית אלה פריד: עורכת המהדורה בעברית
"מעריב"	www.maariv.co.il	המהדורה המודפסת במלואה, כולל מבוקים.	"מעריב"	העברת חומר לרשת
חדשות ערוץ 2	www.israelnews2.co.il	כותרות של מהדורת הבוקר, "חמש עם גדי סוקניק", המהדורה המרכזית ומהדורת חצות, לחלק מהכתבות מצורף קובץ וידיאו של הכתבה.	חברת החדשות	אין עורך עצמאי רק העברת חומר לרשת
"נטקינג"	www.netking.com	חדשות מתחום ההיי-טק ומבוקי ידיעות ממקורות קיימים	דיסקונט השקעות, תמיר רשת, רונן כהן עובדים, ואחרים	עורך על: גדי סוקניק
"וואלה"	www.dailynews.walla.co.il	מערכת חדשות בהקמה, מבוקים וסיקורים ממקורות קיימים.	"בזק בינלאומי" "פורמולה"	עופר שני, ברק רונן
"נענע"	www.now.nana.co.il	מבוקים ממקורות קיימים וחדשות אינטרנט והיי-טק	"נטוויזן"	גד שמשון דביר וולק
"כותרות"	www.kotarot.co.il	קישורים לגופי תוכן קיימים בלבד	גל מור ומשקיע נוסף	גל מור
"פשוט חדשות"	www.hadashot.com	מערכת המונה שישה כתבים ומספקת תוכן עצמאי - ברובה הודעות לעיתונות	יאיר פידל שירותי תקשורת מכוונים ו"בזק בינלאומי"	יאיר פידל
"ידיעות אחרונות"	אוף-ליין	כרגע כשלושים איש עובדים במבנה של "ידיעות אחרונות". בשלבי פיתוח	"ידיעות אחרונות"	עורך ראשי: זאב הספר. עריכת ערוץ החדשות: טלי בן-עובדיה
ביזנס-נט מידע מקוון	אוף-ליין	שלושים כתבים חדשים, מרכז מידע כלכלי מעודכן און-ליין, בהקמה.	קבוצת "הארץ" וסטריט קום	גיא רולניק

מספר פויר. "גלובס" החל לאחרונה להשתמש בווידיאו והעביר את ועידת העסקים של ישראל בשידור חי באתר.

אבל ההחמצה הבולטת ביותר היא של אתר החדשות של ערוץ 2. האתר אינו אלא חזרה על נושאים שכבר טופלו בארבע המהדורות המרכזיות של הערוץ: מהדורת הבוקר, מבוקר חמש, המהדורה המרכזית בשמונה בערב ומהדורת חצות. בינתיים עוד אי-אפשר לראות את המהדורה און-ליין והעדכונים אינם רציפים. שלום קיטל, מנכ"ל חברת-החדשות, מגדיר את האתר של החברה כ"סטארט אפ": "אין ספק שזה אתר התחלתי ונכון שאין בו זרימה ישירה של המהדורה אל הרשת. בשלב זה האתר הוא רק בגדר פרויקט של המהדורה הטלוויזיונית. אנחנו נמצאים בשלב של גיבוש רעיונות שאותם נציג בפני בעלי המניות. אני לא מעוניין להוריד מתקציב הטלוויזיה עבור אתר אינטרנט, אלא לקבל עבורו תקציב נוסף."

אתה לא חושש מאפשרות של בריחה מהטלוויזיה לאינטרנט?

לדעתי, הטלוויזיה והאינטרנט צריכים לדעת לחיות יחד ולשאוב זה מזה את היתרונות

שקורה בטלוויזיה". רק ימים יגידו אם הספר יממש את תוכניתו והאתר של "ידיעות אחרונות" יהיה שונה מאתרי העיתונים האחרים. בינתיים, הדבר היחיד שברור לגבי האתר העתידי הוא העובדה שהשקיעו בו הרבה מאוד זמן ומחשבה.

הבעיות של אתרי אינטרנט קיימים המנסים לספק חדשות הן הפוכות. לאלה אין קשיי הסתגלות למדיום החדש, אבל יש להם בעיה קשה כיצד לספק חדשות. אף אתר לא הצליח לבנות מערכת המורכבת ממספר גדול של כתבים. אפילו "וואלה", הפורטל המוביל בארץ, שנסחר בבורסה בתל-אביב בשווי של 81 מיליון שקל, והקים בקול רעש גדול את "וואלה חדשות" בסוף דצמבר 1999, עדיין לא מציג מערכת חדשות של ממש. האתר אמנם מרכז עשרות ידיעות שעליהן אחראי ברק רונן, יוצא גל"צ, אבל אפילו המנכ"ל שני מודה כי מה שמוצג באתר הוא רק שלושים אחוז מהיכולת שלהם. "יש לנו חמישים אלף כניסות ביום לדף החדשות של 'וואלה', וזה כבר מעיד על הצלחה", טוען שני. "לפני שהתחלנו להפיק תוכן חדשותי, ניסינו כל מיני מודלים של פעולה וגם ניהלנו מגעים

ב"נטקינג" הביאו את גדי סוקניק כדי שיהיה עורך-על של החלק החדשותי. למרות שנראה היה כסוקניק, הוא הובא למקום כשועל חדשות ותיק כדי לבנות מערכת אקטואליה. מהר מאוד התברר כי ב"נטקינג" מתכוונים לספק דווקא חדשות יי-טק.

"הישראלי הוא צרכן חדשות ייחודי", מסביר סוקניק, "הוא סופג את החדשות במשך היום מכל כלי התקשורת, שומע המון רדיו, רואה טלוויזיה וקורא הרבה מאוד עיתונים. הוא לא צריך עוד מדיום שיספק לו את זה". לדברי סוקניק, ב"נטקינג" לא מנסים להתחרות בגופי התוכן העיתונאיים: "בשביל להתחרות בעיתונות הקיימת יש צורך בהקמת מערכת רצינית. אם אתה רק יושב ומקשיב, אז אתה קשב; אתה לא עיתון".

אז מה אתה, כעיתונאי, עושה שם?

אני מביא לשם את המוניטין שלי כעיתונאי ואני אחראי שלא יחטטו שם חדשות אלה מה שייכתב יהיה אמין ורציני.

פורטל "בענע", השייך ל"נטוויז", מספק חדשות על-ידי מבוקנים המקשיבים לכלי התקשורת ומתרגמים ידיעות מסוכנויות הידיעות, אבל גם להם אין עדיין כתבי חדשות. ג'ד שמשון, עורך התוכן ב"בענע", אומר כי בימים הקרובים הם עומדים להכניס שירות חדש לגולשים המתעניינים בחדשות: "הגולש יקבל סימון על המסך אם יש עדכון חדשות בנושא שהוא מתעניין בו, גם אם הוא לא גולש באותו הזמן באתר של 'בענע'".

האתר "כותרות" הוא בעל גישה שונה מכל השאר. הוא אינו מתיימר לספק תוכן אלא כותרות שמפנות את הגולש לאתר הרלוונטי, שם תופיע הידיעה המלאה. העורך והבעלים, גל מור, מסביר את השינוי שמתחולל בתקשורת עם הופעת אתרי החדשות באינטרנט: "לפני האינטרנט אנשים היו צורכים תוכן על-פי מותג מאופייני, קונים לדוגמה 'ידיעות אחרונות' ועוד שני מגזינים. היום, כשהמידע נרחב, זמין וניתן בחינם ברשת, אין סיבה שהצריכה תהיה מותגית, אלא על-פי מרכזי תוכן". באתר של מור מרוכזות כל כותרות היום מכל אתרי החדשות. בלחיצה אחת ניתן להיכנס לאתר של "מעריב", "הארץ" או כל אתר חדשות אחר ולהגיע מיד אל הידיעה המבוקשת. "אנחנו צועדים לעולם רווי מאוד במידע, ותפקידנו לברור את המון המתבן ולחלק אותו לקטגוריות", מסביר מור. "יכול להיות שהמשתמש יסתפק בכותרת שניתנת באתר שלנו ויכול להיות שהוא יכנס אל האתר שבו מופיעה הידיעה במלואה".

האתר "פשוט חדשות", בעריכת העיתונאי יאיר פידל, מתיימר להיות עיתון האינטרנט הראשון בארץ. לטענת פידל, מדובר בעיתון לכל דבר למרות שהוא מורכב רק משישה כתבים.

שישה כתבים זה עיתון?

זאב חספר: אנחנו לא נולדנו באינטרנט. "ידיעות

אחרונות" הוא עיתון שקיים שישים שנה ועיתונים

הוא יודע לעשות טוב, אבל את נושא האינטרנט

אנחנו עדיין לומדים

לרכוש תוכן מספק תוכן מקצועי". כאמור, המגעים בין "וואלה" ל"ידיעות אחרונות" לא הבשילו וב"וואלה" החליטו בשלב זה להקים מערכת חדשות עצמאית. "האופי המונופוני ליסטי הישראלי מנע את ההתחברות עם 'ידיעות אחרונות'", אומר שני. "בשלב זה, דסק החדשות שהקמנו פועל 18 שעות ביממה, משש וחצי בבוקר ועד חצות וחצי. גייסנו עיתונאים מגל"צ ובוגרי 'במחנה'".

איך בנויה מערכת החדשות שלכם?

חלק הארי של המערכת בנוי מאנשים שעובדים על שידורי הרדיו, הטלוויזיה, עיתונים וסוכנויות ידיעות, ממיינים את החומרים והופכים אותם לידיעות בגודל 200 עד 300 מלה. בנוסף, יש לנו רשת של "מידענים", שהם גולשי אינטרנט כרונים שגולשים כל הזמן לכל מיני אתרים ומביאים משם מידע, כמו אתר החיובאללה או אתר ה"סאנדיי טיימס".

כתבים ממש כבר יש?

בקרום ייכנסו לפעולה שני כתבים שיצוידו במחשב נייד ובמודם סלולרי והם ייצאו למשימות שונות. אל המחשב הנייד תחובר מצלמה דיגיטלית שתוכל לשמש גם כמצלמת סטילס וגם כמצלמת וידיאו.

שמציע כל אחד. לומר שכיוון שיש אנשים שבורחים מהטלוויזיה למחשב אנחנו צריכים להתעלם מהאינטרנט, זו גישה התאבדותית. בעתיד נוכל לקבל את הטלוויזיה והאינטרנט על אותה פלטפורמה, מה שנקרא "וב-טי.וי.", כך שאנחנו צריכים להיות ערוכים.

כך קיטל, אבל הזכייניות שלו פועלות אחרת. בסוף השנה שעברה, שתיים מזכייניות הערוץ השני, "רשת" ו"טלעד", סירבו לשדר פרסומת של "וואלה" שבה נקראו הצופים לזנוח את "התוכניות הירודות" ולעבור למסך השני - מסך המחשב.

מדבריו של זאב חספר ניתן, אולי, ללמוד כיצד ייראה האתר של "ידיעות אחרונות": "עיתון לא צריך להיות משועתק לאינטרנט, אלא האינטרנט צריך להגיש לקורא את מה שהעיתון עצמו לא יכול להגיש. האינטרנט יכול להגיש יותר שירותי מידע, כמו סטטיסטיקות, נתוני בורסה און-ליין וכתבות עומק. לכן כל החשיבה של עיתון אינטרנט צריכה להיות כשל נותן שירותי מידע. עורך עיתון צריך להקדיש הרבה מחשבה לכמה עמודים הוא יקצה למדריך הטלוויזיה. באינטרנט אין מגבלה כזו. אפשר לתת לקורא את כל מה

לצערנו הרב, תשעים אהוו מהעיתונות בארץ בנויה מהודעות לעיתונות שמקבלים בפקס ובבפיר, ואני מקבל אותן בדיוק כמו שהעיתונים מקבלים אותן. נכון שאין לי סקו־פיים, אבל בשלב הראשון זה מה שאני עושה. הספר מ"ידיעות אחרונות" אומר על "וואלה", "נענע" ודומיהם כי הם אתרים חביבים ומוצלחים אבל נמצאים עדיין בשלב המשחק המקדים. "בדיוק כמו שאנחנו צריכים ללמוד לעשות אינטרנט הם צריכים ללמוד לעשות תוכן. היתרון היחסי שלנו כעיתון הוא הניסיון הרב שיש לנו באיסוף אמין של חומר והגשת מידע לקורא. בנקודה הזו יש לעיתונים יתרון יחסי שישמר, אבל חשוב שארגוני ני התקשורת ישמרו על כללי האתיקה גם בעידן האינטרנט".

העובדה שחברות חדשות ללא עבר ותרבות של תקשורת מתחילות לספק תוכן עלולה

להוביל לבעיות אתיות. כל אדם שיש לו גישה למחשב יכול להעלות מידע על האינטרנט ולחשוף אותו בפני אינספור צרכנים. כל אורח יכול להיות עיתונאי, עורך ובעל תחנת שידור גם יחד, באמצעים פשוטים ביותר וללא השקעה כספית. העלמת מידע שלחלק מהציבור יש עניין בהפצתו נהפכה למשימה כמעט בלתי אפשרית. השליטה והבקרה על תכני הפרסום אינן נתונות באופן בלעדי רק בידי העיתונות ואף לא בידי מוסדות השלטון והמשפט. בפרשת נמרודי, כשהמשטרה קיבלה מבית-המשפט צווי איסור פרסום, שמנעו מהעיתונות לדווח על החקירה, רחשו אתרי שיוח האינטרנט במידע נכון בחלקו או מסולף. דוגמה נוספת היא "מסמך רביב", שכלל פרוטוקול סודי של פגישת פרקליטת המדינה והשב"כ, ובו נדונה הפעלת הסוכן אבישי רביב. המסמך נאסר

זמנית לפרסום על-ידי בג"ץ, אך עוד בטרם הגיע מועד הדיון בהסרת האיסור מצא את דרכו אל אחד מאתרי האינטרנט. בן-עובדיה חושבת שדווקא בעיה זו תחוק את הגופים המוסדיים: "גם עיתונות אינטרנט מופנית לקהל יעד והוא יידע לזהות זבל. נכון שהקצוות יהיו יותר בעייתיים בשל סף הכניסה הנמוך, אבל אולי דווקא בגלל זה אנשים יבחרו את המותגים הגדולים".

שני מ"וואלה" טוען כי דווקא הפתיחות של הרשת היא יתרון: "אנחנו נעזו הרבה יותר, אנחנו גוף הרבה יותר צעיר ודינמי, יותר חושפני ויותר צהוב. צריך להבין שהמדיום הזה נגיש לכולם ויש פורומים על נושאים וכל אחד יכול לכתוב מה שהוא רוצה". ■

אלעד בנבני הוא סטודנט למשפטים

הקניבלים הדיגיטליים

בהתחלה זו היתה הרפתקה טכנולוגית, שרדשה בחוסר ודאות כלכלית: מהדורות האינטרנט של העיתונים באמריקה יצאו לדרך לפני שש שנים, גיששו בערפל, עיצבו ושינו את עצמן שוב ושוב, ובעיקר הפסידו כסף. סקר אחרי סקר שנערך בין מ"לים ועורכים באמריקה חזר על הממצאים: משקיעים במהירות אינטרנט כי חשים צורך להיות בקו החזית של הטכנולוגיה או חוששים מן המתחרים, אבל רק פחות מ-10% מצליחים להרוויח מזה משהו, או לשמור על איזון.

לא עוד. בארצות-הברית, הקובעת את הטון בעולם כולו, גוברת בחודשים האחרונים ההערכה כי מהדורות האינטרנט הולכות ותופסות מקום מרכזי בעסקי התקשורת. יותר משני שלישים מעיתוני ארה"ב כבר מפרסמים מהדורות און-ליין. מי שמחפש סימנים להתבססות מוצא אותם בכמה מהלים שעושים גדולי העיתונים שם. אחד מהם: הודעת ה"ניו-יורק טיימס" בראשית השנה כי בכונתו למכור לראשונה מניות של עסקי האינטרנט שלו. על-פי נתונים שפורסמו השקיע העיתון לא פחות מ-35 מיליון דולר בתשעת החודשים הראשונים של 1999 בבנייה ופיתוח של אתרי האינטרנט שלו, הכוללים לצד ה"טיימס" הדיגיטלי גם את "ניו-יורק טוידיי", בוסטון.קום וארבעים אתרי אינטרנט נוספים.

ה"ווישינגטון פוסט" השקיע בשנה שעברה 85 מיליון דולר בעסקי אינטרנט (לא כולם בעיתונות וירטואלית); חלקם בהקמת בית-ספר למשפטים באמצעות האינטרנט ועסקים אחרים בתחום ההוראה. כביטוי לחשיבות הרבה שמייחסים בעיתון לעסקים הללו

הודיע לאחרונה המו"ל דונלד גרהם כי הוא פורש מניהול יומיומי של העיתון המודפס, כדי להתמקד בנושאים אחרים - הראשון שבהם הוא העמקת מעורבות העיתון בתחום האינטרנט. המהלך הזה, צוטט ב"פוסט" האנליסט גרי ארלן, משקף את השינוי שחל באסטרטגיית העיתונים כלפי האינטרנט: מה שהחל כמהלך הגנתי מובהק, הפך עתה לגיטיון ממשי ליצור עסקים חדשים.

המדובר, בשני העיתונים, במהלכים אסטרטגיים עתידיים ארוכי טווח, המבוססים על ההנחה שחלק ניכר מעסקי העיתונות יעברו למרחב הווירטואלי. ההכנסות, אגב, עדיין קטנות: כ-20 מיליון דולר בלבד בכל אחד משני העיתונים במהלך 1999. כך גם בעיתונים אחרים, המרחיבים אף הם את עסקי האינטרנט שלהם, לעתים תוך שיתוף פעולה עם רשתות טלוויזיה, חברות מחשבים וגורמים נוספים.

לסלי ווקר, בעלת טור בנושאי טכנולוגיה ב"פוסט", המנתחת את המהלכים הללו, משוכנעת כי צמרת העיתונות האמריקנית הבינה כי גם אם נגזר דינו של העיתון הכתוב להיעלם, אין פירושו של דבר שהבעלים חייבים ליפול אתו: אם הקניבלים הדיגיטליים נוגסים בכל פה בעיתונות המסורתית, מדוע שבעלי העיתונים לא יהיו בצד הנוגס, ולא רק בזה שנטרף?

לסימני השגשוג הראשונים של עיתונים באינטרנט מצטרפת דאגה בתחום האתיקה: חלק ניכר מן ההצלחה הוא תוצאת השידוך הלא-קדוש בין סיקור עיתונאי למכירות באינטרנט. את קוראת על מוצר כלשהו, ובקליק אחד רוכשת אותו, מתארת ווקר.

החיבור הזה מעורר בעיות אתיות לא פשוטות, שהרי העיתונות "הקלאסית" עוסקת במסירת מידע, לא בשיווק, ועושה מאמץ להפריד בין החומר המערכתי למודעות המסחריות. לא עוד: כאן דווקא טשטוש הגבולות הוא שם המשחק - והמפתח להצלחה הכלכלית.

השאלה הגדולה המרחפת בעידן הניו-מדיה: האם פריחתם של עיתוני האינטרנט אכן מבשרת את קצו של העיתון המודפס? איתות אזהרה ראשון: הצלחתם של אתרי האינטרנט "לשאוב" כבר עתה חלק מהכנסות העיתונים במודעות הלוות, תהליך שילך ויגבר וידלדל את הכנסות העיתונים המודפסים. מייקל בלו־מברג, שהקים לפני שנים אחדות את סוכנות הידיעות הכלכלית עתירת הטכנולוגיה הנושאת את שמו, חזה לאחרונה כי בעוד חמש שנים יקראו עיתונים רק מעל גבי מחשב, ממסך הטלוויזיה או מן הטלפון הסלולרי. בעלת הטור ווקר מעניקה לעיתונים עוד עשרים שנה בטרם ייעלמו.

אבל יש גם מי שמסרב להיכנע לתחזיות הקודרות. בארה"ב פורסם בדצמבר סקר חדש המצביע על כך שדווקא קוראי עיתוני אינטרנט קוראים יותר עיתונים מודפסים מאשר אלה שאינם גולשים. ואילו ה"גרדיאן" הבריטי הזכיר לאחרונה כי כל המאה העשרים עמדה בסימן נבואות שהתבדו על קבורתם הקרובה של העיתונים. תחילה צפו שהרדיו יחסל את החדשות המודפסות, ואחר-כך שהטלוויזיה תקבור אותן. העיתונים שרדו, כותב ה"גרדיאן", ועכשיו חוזים שהמחשב יחסל אותם. "עיתונים יישארו אתנו לפחות עוד מאה שנה", הוא מבטיח לקוראיו, "הם יהיו אולי שונים, אולי יהיו פחות מהם - אך העיתונות המודפסת לא תיעלם". ■

רפי מן

אליעזר פישמן מאיים להעביר את עסקי התקשורת לחו"ל

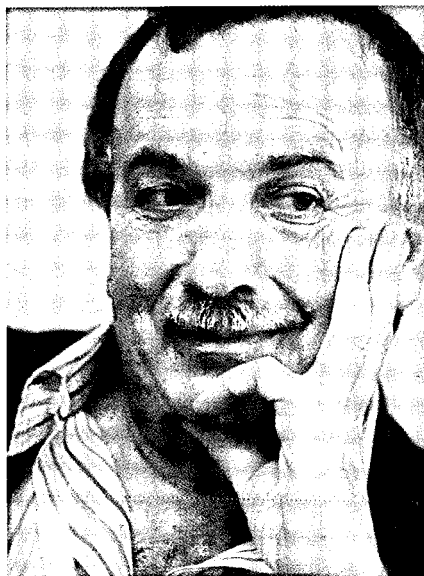
כותב לבן-אליעזר: משרד האוצר שם לו יעד להפקיע ללא תמורה רכוש פרטי

בתחום האינטרנט מחזיקים פישמן ומוזס יחדיו בכ-33 אחוזים מ"נטוויזן", שהיא ספקית האינטרנט הגדולה בישראל, שנרכשו באמצעות חברת "ערוצי זהב". בהוראת הממונה על ההגבלים בוצעה העסקה, אך אחת קות "ערוצי זהב" ב"נטוויזן" הועברו לעורך-דין המחזיק אותן בנאמנות עד שיוסרו המגבלות. נכון להיום מחזיקה "תבל" ב-33 אחוז מ"נטוויזן", ו"ערוצי זהב" בכ-33 אחוז נוספים המוחזקים בידי נאמן.

בתחום האינטרנט, לפישמן יש אחזקות קטנות נוספות באמצעות "גלובוסקום" - זרוע ההשקעות בתקשורת של פישמן. החברה מושקעת בכמה חברות סטרט-אפ. "גלובוס" קום" היא גם הקשר של פישמן לתחום תקשורת נוסף - כבלים בינלאומיים. "גלובוסקום" מחזיקה 14 אחוז מכבל התקשורת הבינלאומי "מד 1" ומובילה את גיהול הפרויקט. בתחום הבינלאומי מחזיק פישמן גם בכ-20 אחוז מחברת השיחות הבינלאומיות "קווי זהב". לצד כל אלה מעורב פישמן גם בתחום השידורים. אמנם, מבחינת הכנסות, נחשב תחום זה לזניח לעומת חברות הכבלים והתקשורת הבינלאומי, אך הוא מרכז עוצמה אדירה. באמצעות "ידיעות אחרונות" מחזיקים פישמן ומוזס 30 אחוז בוכיינית הערוץ השני "רשת".

את האחזקות המרשימות הללו רוצה פישמן לממש. הכל הוא יכול לממש לבד, הוא כותב, אבל בתחום אחד הוא נוקק לבן-אליעזר: "ברצוננו להציע את אחזקותינו בתחום הטלוויזיה בכבלים למכירה, מטבע הדברים יקשה עד מאוד למכור את האחזקות הללו נוכח החרב המתהפכת על גורל תעשייה זו בישראל (בעוד שבועות) תעשייה זו מוליכה את מהפכת המידע ונשכרת ממנה עד מאוד). יחד עם זאת, אני מעריך שחברות הכבלים האחרות עשויות למצוא עניין ברכישת אחזקותי בחברת הכבלים. כדי שאוכל לבצע עסקה מסוג זה, אדרוש לקבל את אישור המשרד ואישור הממונה על ההגבלים העסקיים למכירת אחזקותי לחברת 'תבל' או 'מת"ב".

מלשכת שר התקשורת נמסר כי הוא אכן קיבל מכתב ברוח הדברים האמורים, אבל אין הוא מתכוון לתת את תשובותיו לפישמן באמצעות התקשורת. יחד עם זאת, מסרו מלשכת השר כי פישמן יכול לנהל את ענייניו כראות עיניו. ■

אליעזר פישמן > הגיע לכלל מסקנה

לממשלה, הנחשבת למומחית בתחום התקשורת, תקבל את דעתה של מוזס. פישמן חולק על חוות-דעתה של מוזס ומכנה אותה "הפקעת רכוש פרטי". "התבקשנו חדשות לבקרים לתת ללא תמורה נכסים וזכויות לטובת המתחרה כי יקום", כותב פישמן. "פעמים הרבה הגענו לכלל הסכמה בדבר מלוא פרטי ההסדר שיביא להפעלת הלוויין, לכניסת חברות הכבלים לעידן התקשורת כמקובל בעולם, תוך שאנחנו מסכימים להסדרים שבדרך-כלל לא הצלחתי להבין את הגיונם".

אם אכן פישמן עומד לממש את כוונתו המוצהרת להעתיק לחו"ל את עסקיו, התוצאה תהיה שינוי משמעותי בשוק התקשורת הישראלי: פישמן הוא בעל אחזקות רבות בענף התקשורת. ההשקעה הראשונה שלו היתה בחברות הכבלים לפני 11 שנה. בתקופה שבה הוקמו חברות הכבלים בישראל שררה אי-ודאות גדולה לגבי כדאיותן העסקית. לימים התבררה ההשקעה בתחום זה כאחת המוצלחות שבוצעו בישראל בעשור האחרון. פישמן ואר"ן מוזס, שותפו לעסקאות בענף התקשורת, מחזיקים היום בכ-66 אחוזים מ"ערוצי זהב". בתחום העיתונות המודפסת הרחיב פישמן מחזיק בכ-66 אחוזים מהבעלות על העיתון "גלובוס", את אחזקותיו על-ידי רכישת 40 אחוזים מהבעלות על "ידיעות אחרונות".

אלעד בנג'י

יש העסקים אליעזר פישמן ביקש את עזרתו של שר הבינוי והשיכון, בנימין בן-אליעזר, להעביר את מרכז עסקיו ל"מדינות שמעבר לים", בשל "אכזבתו", כדבריו, מפעילותן של זרועות השלטון בתחום הסדרת הטלוויזיה בכבלים. "אודה לך מאוד אם תוכל לפחות לסייע בידי למימוש רכושי בטלוויזיה בכבלים על דרך של מכירה מהירה ופשוטה לאחת מחברות הכבלים, באופן שיינתן אישור לעסקה כאמור", כתב פישמן לבן-אליעזר. "בנוגע לשאר רכושי לא אדרש להטרידכם באישורים, שכן לממשו אוכל בינתיים ללא צורך בקבלת היתרים מיוחדים". פישמן מתאר במכתב ששלח לשר בתחילת ינואר, כי הגיע למסקנה זו "בצער עמוק" ולאחר התלבטויות רבות. "בנסיבות אלה ובצער עמוק, ולאחר שהפכתי בדבר, ולאחר שלמדתי על בשרי כיצד פועלות זרועות השלטון, ובמיוחד משרד האוצר ששם לו יעד להפקיע ללא תמורה רכוש פרטי, הגעתי לכלל מסקנה כי משפחתי תיטיב לעשות אם תפנה את משאביה לפעילויות כלכליות במדינות מעבר לים. על כן, לאחר בנייה ועשייה ברוכה של למעלה מיובל שנים, החלטנו להעתיק את מרכז הכובד של פעילותנו לחו"ל, תוך שבהדרגה נצמצם את הפעילות בארץ".

פישמן החליט לשלוח את המכתב לאחר שהתבררה עמדתו של משרד האוצר בסוגיית הארכת זכויותיהן של חברות הכבלים. חוות הדעת של היועצת המשפטית של משרד האוצר, עו"ד ימימה מוזס, היתה חד-משמעית: "שר התקשורת אינו רשאי להאריך את תקופת זכויותיהם של בעלי הזכויות לטלוויזיה בכבלים", היא כתבה. "לתשתית זו, ביחד עם רשיון לתקשורת פנים-ארצית נייחת, יש כאמור ערך רב מאוד, המוערך על-ידי משרד האוצר בכ-1.5 מיליארד דולר... ערך זה של רשיון לתקשורת פנים-ארצית נייחת הוא נכס של המדינה, אשר העברתו מידי המדינה לידיים אחרות חייבת להתבצע בדרך של מכרז". לכאורה מסמך מוזס הוא רק בגדר המלצה, אבל אם ההחלטה תיפול אצל היועץ המשפטי לממשלה, נראה שעו"ד דוידה לחמן-מסר, המשנה ליועץ המשפטי

איום על החופש הפוליטי

מדינות מונרכיות וטוטליטריות הסודיות משמשת את השל"טון כדי להתגונן מפני ביקורת ציבורית. הסתרת התהליכים מעיני הציבור מאפשרת את ריכוז הכוח ואת חופש המניין פולציה המציינים משטרים כאלה. לכן, השקיפות והפומביות של התהליך המדיני הן ממאפייניה הבולטים של המדינה הדמוקרטית, מאפיינים המבטיחים חלוקה שווה יותר של הכוח בין הממשל לאזרחים. מסיבות אלו נעשה מאמץ מיוחד בדמוקרטיות מתקנות לא רק לחשוף לעיני הציבור מידע על מהלכי הממשל, אלא אף לפשט את המידע הזה כדי להקל על הציבור להבין אותו ולהשתמש בו. חלק חשוב מהמאמץ הזה מתרכז בניסוח חוקים ותקנות בתחומים השונים של פעולת הממשל.

בישראל יש תחום חיוני שבו הממשל מסתתר מפני ביקורת ציבורית בדרך היכולה, לעתים, להיות יעילה יותר מהטלת מסך של סודיות: כוונתי לתחום מדיניות התקשורת של הממשלה. בתחום זה חופש הפעולה של הממשלה מובטח כתוצאה מהמורכבות העצומה של הנושא.

ראשית, מספר הגורמים הפועלים בתחום התקשורת הוא גדול ומגוון: ה"ערוץ הראשון", ערוץ 2, הכבלים, "בזק", שידורי הלוויין (בדרך), ערוץ מסחרי נוסף (בדרך), העיתונות הכתובה, "סלקום", שידורים פיראטיים ואפילו הרכבת וחברת החשמל הרצות להיכנס לתחום.

שנית, הפיזור של האחריות לתחום התקשורת בין משרדי ממשלה רבים – כמו האוצר, משרד התקשורת, משרד המשפטים, משרד החינוך, משרד הביטחון – מקשה על איתור תהליך קבלת ההחלטות בתחום מדיניות התקשורת ומוקדי הכוח הפועלים בו.

שלישית, הצירוף המסובך בין מימון ציבורי, מימון פרטי, פיקוח ציבורי וניהול עסקי והשילוב בין היבטים כלכליים, ציבוריים, פוליטיים ומשפטיים מקשה מאוד על הבנת המכלול ויחסי הגומלין בין מערכת התקשורת ובין השוק החופשי, המדינה, הציבור, המשקיעים וכו'. רביעית, הפעלתנות של בעלי הון וחברות בתחום התקשורת, והיותן קות המסובכות בין הון מקומי להון חיצוני, בין השקעות בתשתית, רווחים מפרסומות, עלות הפקות, רכישת תכנים בחו"ל וכו', מקשים על המעקב אחר האינטרסים הכלכליים הפועלים בשדה התקשורת. חמישית, הטכנולוגיה המשתנה במהירות עצומה ומביאה למהפכות, או מיני-מהפכות, בתקשורת בתדירות של כחמש שנים, דורשת כל הזמן היערכות מחדש של השלכות הטכנולוגיה על כל המישורים האחרים.

אפשר להוסיף לכל זה את העובדה שאמצעי התקשורת עצמם – כולל ערוצי טלוויזיה, עיתונות וכו' וכן בעלי הון המחזיקים בהם – אינם מעוניינים, בעצמם, בשקיפות התהליכים של עיצוב מפת התקשורת הישראלית. יש כאן עולם שלם של תחרות, קואליציות וניגודים בין אינטרסים עסקיים, פוליטיים וציבוריים שרוב בעלי העניין בהם לא מעוניינים בחשיפתם.

במיוחד יש להדגיש שהתקשורת, המבוססת בדמוקרטיה על אתוס הפומביות והשקיפות, היא עצמה, פרט ליוצאים מן הכלל ספורים, שותפה בישראל למגמה של אי-דיווח שיטתי ולמניעת פומביות מתהליכים שהם כל-כך חיוניים לבריאותה ולעתידה של החברה. התופעה הזו מנוגדת למקובל בדמוקרטיות אחרות. כך, למשל, הקהילה האירופית פרסמה במרץ 1999 מסמך שכל כוונתו לתת פומבי למסקנות ולעקרונות המדיניות שנקבעו בתחום התקשורת ולפשט אותם, כדי להקל על השתתפות הציבור בתהליך קביעת המדיניות.

אם התהליך היה נעשה בישראל בצורה נאותה, הציבור היה לומד כמה דברים חשובים ביותר, ביניהם: השפה הכלכלית והשיקולים הכלכליים, שאותם מפעילים גורמי ממשל ועסקים, מסתירים מגמה של ריכוזיות השליטה בתקשורת אשר מאיימת על החופש הפוליטי. השאלה העומדת באמת על הפרק אינה אם אנשים כמו ארנון מוזס או אליעזר פישמן הם אנשים טובים ונחמדים. השאלה היא אם יכולים אזרחי ישראל להרשות את התפתחותו של מצב שבו ראש הממשלה, או מועמד לראשות הממשלה, יחשוש שאם הוא מקצר את הזכיון של מר פישמן או מר מוזס או יורשיהם, ותומך במדיניות פיזור הבעלות בין מספר גדול יותר של בעלי הון, החלטתו עלולה לעלות לו ביוקר ביום פקודה פוליטי.

כל נבחר ציבור בישראל יודע שבידי בעלי השליטה באמצעי תקשורת כוח גדול להשפיע על גורלם. החתונה של עופר נמרודי, ומסדר הפוליטיקאים שהשתתפו בה, הוכיחה עד כמה צדק יעקב נמרודי כשקנה לבנו עיתון כמפתח לכל הדלתות בקומות הגבוהות במשרדי הממשלה. השליטה בתקשורת האלקטרונית משמעותית אף יותר בהקשר זה.

אליעזר פישמן וארנון מוזס אינם צריכים להניד עפעף כדי שמאות עורכים ואלפי עיתונאים, המתפרנסים מעיסוק באמצעי התקשורת הנמצאים בבעלותם, יעשו כל מה שצריך כדי לא להרגיז את הבוס, לא לפגוע באנשים ובמוסדות היקרים לו ולא לחמול על אלה שאינם חפץ ביקרם.

בדמוקרטיה של תחילת המאה ה-21, על הציבור להיות לא פחות ער מאשר במדינות לא דמוקרטיות ות ביחס להצטרבות מוקדי כוח סמויים המאיימים על חירותו. יתר על כן, דווקא בשל האתוס של

שקיפות ופומביות יש לשים לב לשיטות המתוחכמות שבאמצעותן מראית עין של שקיפות ופומביות מסווה תהליכים הנעלמים מעיני הציבור. תיאטרליות של שקיפות הבאה להסתיר מציאות לא נוחה היא אסטרטגיה של הונאה הפועלת באמצעות אשליה, ולכן לעתים היא אפילו יעילה ומסוכנת יותר מסודיות מוצהרת שתמיד צפויה לגלוי. על כן יש לדרוש מן הממשלה, ובעיקר משר התקשורת ומשרדו, לעמוד בפני הציבור ולהציג את עמדותיו בצורה שתהיה נהירה לכל אזרח. עליו להימנע מלעצב את מפת התקשורת בדרכים עקלקלות, כגון חוק ההסדרים, המצביע על הכוונה לעקוף דיון פומבי. הציבור רשאי, ואף חייב, לדעת אם שליחיו בממשלה מתכוונים להפריט את ענף התקשורת – הרשות הרביעית של הדמוקרטיה – בצורה שתעקר את כלי התקשורת והעיתונות בישראל ותפגע ביכולתם לשמש במה לשיח הציבורי ולביקורת הציבור על השלטון. עם כל הכבוד לזכות להרויח כסף ביושר, ועם כל ההערכה להיבטים העסקיים והכלכליים יש של התקשורת, אין להרשות אפילו צעד אחד נוסף היכול לפגוע במעמדה ותפקידה של התקשורת כנכס ציבורי החיוני לתפקוד המשטר במדינת ישראל. ■

ירון אזרחי הוא פרופסור למדע המדינה באוניברסיטה העברית ועמית בכיר במכון הישראלי לדמוקרטיה

אין להשלים עם מצב שבו ראש הממשלה יחשוש שאם מקצר את הזכיון של אליעזר פישמן או ארנון מוזס או יורשיהם, החלטתו עלולה לעלות לו ביוקר ביום פקודה

נישנות

טובנות

מפעלי הצדקה הטלוויזיוניים כבר אינם מספיקים. עכשיו הגיע תור האומללים, להוטי הפרסום, המתבזים ומשפילים את עצמם, כשכל שכרם – עצם ההופעה בטלוויזיה

א תחילת דצמבר התארכה ילדה עיוורת באולפן "אברהם ויעקב" של "טלעד". סייד קשוע, מבקר הטלוויזיה של "כל העיר", הכתיר את ההת-רשמות שלו בכותרת "מפלצות התהילה": "במסגרת שידורי העבודה הסוציאלית שלו (של אברי גלעד; ר"א) ושל מידן הוא אירח בתוכנית ילדה חמודה ועיוורת... בתוכנית אפילו קונים לה כלב לברדור שמגיע לאול-פן, והילדה מלטפת אותו. ברגע מסוים גלעד פונה לילדה ואומר לה שהשיער שלה מסתיר את הפנים. גלעד התכוון: מסתיר את המום, מסתיר את העיניים העיוורות. בכל זאת, כך כמו שהיא יושבת, בלי שייראו לה את העיניים, היא נראית ילדה נורמלית, ומה כבר עשינו פה? השקענו בכלב יקר בשביל ילדה נורמלית? מה, השתגענו? גלעד, בצעד שעד עכשיו אני מסרב להאמין שראיתי, מתנדב לאסוף את שערה הארוך של הילדה ולהחזיקו מאחורי ראשה. כולם עכשיו רואים שמשו לא בסדר עם העיניים, כולם רואים איזה גשמה אברי... ואני הרגשתי שמישהו תולש לי את השערות אחת אחת בכאב אדיר. חוץ מזה מגיע להם, לאברי וקובי, מזל טוב: מקום שמיני בטבלת הרייטינג".

ניצול אומללות כמכשיר לסחיטת דמעות מוכר עוד מתקופת תוכניות האירוח של הערוץ הראשון לפני שני עשורים. התחרות המטרופת על שיעורי הצפייה, בעיקר בין תוכניות ערוץ 2, הפכה את השיטה לתופעה ואף למגפה. חלכאים ונדכאים מגויסים לספק

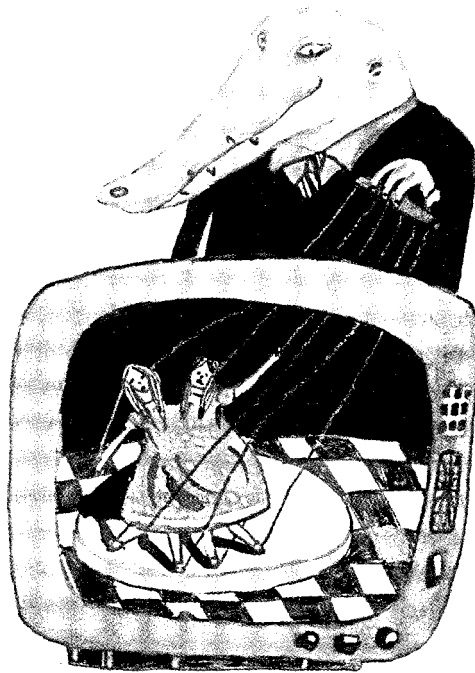
את יצר המציצנות; מעין אופרת סבון מהחיים, עם דרמה, דמעות, עצב, שמחה, ובדרך-כלל גם הפי אנד. כל עוד משחקים מנחי התוכניות בתפקיד סנטה קלאוס המביא מתנות לנוקקים, אין בכך רע, אפשר להתווכח על מידת החיוב והשלילה שבכך. כדברי פרופ' מיכאל קרן, עורך "קשר", כתב-עת בהוצאת המכון לחקר העיתונות והתקשורת היהודית באוניברסיטת תל-אביב: "זו נתינה עם מחיר כבד למקבל – חשיפה ציבורית של המסכנות שלו. אחד הער-כים היפים בדתות השונות, וביניהן היהדות, הוא מתן בסתר. זה מקרה הפוך. יש כאן גם הונאה, יצירת מראית-עין של סיוע חברתי, כאשר לא פותרים את הבעיה עבור אחרים. זו, בעצם, מעין הגרלה".

טענה אחרת שנשמעת נגד התוכניות הללו היא שהן יוצרות תרבות סעד במקום תרבות של רווחה. המדינה משתחררת מעול הטיפול בעוני ובמסכנות, והצופה לומד לראות בעוני בעיה אינדיבידואלית ולא חברתית. אם מקובה שבאה במיוחד לפגוש את ילדיה, במי-מון "אברהם ויעקב", אך נאלצת להמתין בארץ ימים אחדים עד ש"יותר" לה לגלות את הסוד, בשידור ישיר, כמובן; זוג שזוכה בתכו-לת דירה ומכשירי חשמל, זקנה בת תשעים שזוכה לטוס עשר דקות במסוק, ביוזמת נכד-תה, או דוגמנית יפהפייה, עולה מאתיופיה, שזוכה במימון מחייתם של בני משפחתה שנותרו בארץ מוצאה – כולל הבאתה לבקר אצלם ותיעוד המפגש ביניהם, אך לא פתרון הבעיה והבאת בני המשפחה ארצה – אפשר

אורח: חדר קתח

להתווכח על טוב הטעם בכך. גם טענותיהם של המפיקים, כי לציבור נמאס לראות שוב ושוב את אותם פרצופים בכל תוכנית אירוח, ואילו הם מאפשרים גם חשיפה של מי שלא היה יכול להופיע באף תוכנית אחרת, נתקלות לא אחת בתגובות קשות, דווקא מצד מי שאליהם, כביכול, מכוונים היוזמים. יונה פרתוק, יו"ר ההסתדרות במרחב גליל-עליון ותושב קריית-שמונה, זועם: "אני מתבייש לראות את זה. זה מופעל רק כלפי סוג מסוים של אוכלוסייה. הכל קשור למערכת החברתית ולפערים בין עשירים ועניים. מישהו מסתכל מלמעלה והקופים משחקים לפניו. פילנתרופיה לא בריאה לאף אחד". פרתוק מדגיש גם את האשליה הנור"אית הנמכרת בתוכניות הללו. לכאורה, "כדי לפתור את מצוקותיך, כל

מה שאתה צריך לעשות זה להגיע לטלוויזיה". תגובת דני וסלי, עורך ומפיק "אברהם ויעקב": "את הטענה כאילו המעשים הטובים בתוכנית משחררים את הרשויות מלטיפול במצוקות שבחברה, יש להפנות לרשויות עצמן. העובדה שהתוכנית מאירה לרגע פינה חשוכה בחייו של אדם שהוזמן לאולפן, אינה צריכה להיות בעוכרינו. להפך. המחשבה מאחורי המעשים הטובים שאנחנו עושים, מלבד הרג"עים הטלוויזיונים שהם מספקים, היא שאפילו הפקיד האטום ביותר, לאחר שצפה בערב בביתו בגילוי של נדיבות אנושית, עשוי להיות מושפע מכך למחרת בבוקר במשרדו". צוות ההפקה של "הראשון בכדור" בחר שלא להגיב.

והתעלף. או, כך ניתן להתרשם, הבין בפעם הראשונה שהוא מושפל. ברהמי עלה לארץ מתונים בשנת '56. לאחר גירושו, נקלע למצוקה כספית קשה. בדירתו בבית שמש אין לו אפילו מקרר. כדי לקיים את עצמו הוא עובד שעות ארוכות ביום. מעסיקתו סיפרה כי הוא עובד מטבח, אך מפאת הבושה סיפר שהוא עוזר טבח. לתוכנית הגיע ברגע האחרון, כיוון שעבד עד שעה מאוחרת. לקראת ההופעה הצליח לגייס מעט כסף לרכוש בגדים חדשים ולהסתפר. מי שתיווך בין ברהמי למפיק התוכנית היו אנשי אולפן "כוכב נולד", שהפיקו לברהמי את הדיסק תמורת כמה אלפי שקלים, אף על פי שהיה ברור להם שלאיש אין שום כשרון זמרה. מפיקי התוכנית התעקשו שברהמי

קיצים, בשם "הזמיר". כבר במשפט הראשון ניכרו מבוכתו הרבה ומבטאו הכבד. ב"תמורה" זכה לפרצי צחוק אדירים מצד הקהל. ברהמי סיפר כי הוא עוזר טבח באולם תחרות, ובד בבד מנסה לפתח קריירה של זמר. לאחרונה הוציא דיסק. קיצים שאל אותו, תוך התעניינות מעושה, מתי הוא מתכוון להוציא את הדיסק הבא שלו. ברהמי השיב ברצינות תהומית. לאחר מכן עלה ברהמי לבמה ושר את שירו של אייל גולן, "יפה שלי". הוא אפילו לא ידע את המלים. מרוב התרגשות כמעט

שיר את שירו של גולן, ולא שיר מקורי שלו. ברהמי לא מוכן להודות בפה מלא כי התברחו של חשבוננו. "הם פרגנו לי", הוא אומר, וכעבור כמה דקות מוסיף: "אם מתברחים על בן-אדם, זה לא נורא. הכבוד לא משחק אצלי תפקיד".

פבלו רוזנברג, זמר, בעבר סולן להקת "סטלה מאריס", היה ה"שופט" בתוכנית: "התלבטתי אם לבוא לתוכנית, ובסופו של דבר החלטתי להגיע. היום, בתרבות הרייטינג, גג, אתה חייב לעשות את הדברים האלה... זה

זה שירות לציבור

ברור לפאר שהאייטם לא טוב מבחינה טלוויזיונית. ואכן, בתחילה סירב לפניית השירות למען הילד, שיום את השידור. בסופו של דבר השתכנע לנסות למצוא משפחה לילד, "תמורת" השתתפותה של ילדה בת 11, שאותה אירח לפני ארבע שנים באותו עניין. גם היא הופיעה כשהיא אינה ניתנת לזיהוי, והיום יש לה משפחה מאמצת. פאר מבחין בינו לבין שאר תוכניות ות האירוח המסייעות לנוקמים: "למעשה, לא מדובר כאן בילדים ספציפיים, משום שהצופים בבית לא יכולים לראות אותם ולהודות עמם. מה שבאתי להראות כאן היא תופעה - מדובר בילדים שהם 'חצי-מעוצבים', ולכן כמעט אף-אחד לא רוצה לאמץ אותם. בעקבות שידור התוכנית יש עכשיו התעוררות בנושא. זוהי בדיוק דוגמה לכך שאנו גם כלי ציבורי שלא בא לשרת מקרה פרטי, אלא להעלות בעיות ותופעות שעולות בדרך-כלל בתוכניות תחקיר ולא בטוק-שאווס".

הערוץ הראשון חש, שהוא אינו יכול לפגור במפעלי הצדקה לעומת ערוץ 2, וגם מני פאר נוהג להציג בעיות אנושיות ומנסה להביא לפתרונן. אבל בהתאם למזג של ערוץ 1, הכל נעשה בצורה מעודנת הרבה יותר. בסוף נובמבר בשנה שעברה, חיפש פאר הורים מאמצים לילד שהתארח באולפן. המנחה פנה למצלמה והסביר: "מאוד קשה להשיג משפחות מאמצות לילדים גדולים. אם מישהו רוצה לאמץ את אבי... אבא טלפנו עכשיו או פקססו והציעו את עצמכם". לאחר מכן התנהל בין השניים דיאלוג הבא: פאר: "תגידי לי בדיוק, מה אתה רוצה?" הילד: "הורים". פאר: "מה זאת אומרת הורים? מה זה הורים?" הילד: "לא יודע".

השיחה עם הילד בן השבע והקלטה לפני שידורה בשל החשש שיפלוט בטעות את שם הוריו המקוריים. הוא צולם מגבו בגלל מגבלות החוק. לאור נתוני הפתיחה, היה

הזמיר מבית שמש

אך כנראה שגם התוכניות בעלות הכוונות הסוציאליות הללו כבר אינן מספקות. בחוד-שים האחרונים צמח בערוץ השני ענף חדש של תוכניות אירוח. גם הוא מנצל אומללות של אנשים, אך בניגוד לוותיקות, הוא מנצל אומללות מסוג אחר - אומללות מנטלית. בולטות בכך תוכניתה של איריס קול המשודרת במסגרת שידורי "רשת" ביום שני, ו"חלומות בהקיצים" המשודרת ביום ראשון בלילה בשידורי "קשת". כאן העסקה בין המשתתפים למזמינים פשוטה אפילו יותר: תמורת התערטלותם הנפשית, הם מקבלים דבר אחד בלבד: הופעה בטלוויזיה. "חלומות בהקיצים" מזמינה מדי שבוע שלושה אורחים להתמודד על פרס, גביע. את המנצח בוחרים שני "שופטים" ידועים מעולם הבידור. הזוכה הוא זה שמוכן לעשות את הדבר המוזר ביותר. בסוף ינואר התמודד על הגביע מרדכי ברהמי. הוא היה ה"מתמודד" השלישי בתוכנית, וכונה בידי המנחה, אייל

"המהבול של קיציס"

שטויות". לאחי יש משפחה וילדים, לא רציני לפגוע בו. יש לי כבוד אליו. לא הבנת בעצמך שמתבדחים על חשבוך נך?

לקחתי את זה בכיף. רציני לעשות כסף לאחרים. אני יודע שהייתי מדבר שטויות לפעמים. אין לי השכלה בכלל. בדיעבד, אני מרגיש שהסתלבטו עלי. שמעתי אנשים ברחוב אומרים: "הנה המהבול מקיציס". למה הלכת לשם מלכתחילה?

חשבתי שאולי אני "אתפוס גל" - אני רווק בן 43 ואין לי כבר עניין ב"טעמי". אני רק מחפש לחיות. חיפשתי את האושר. אין לי אושר בחיים. עשיתי טוב לאחרים, אפילו שצחקו עלי. תמיד הייתי כזה. אבל, הם ניצלו אותי.

אולי אתה אומר את זה, כי אתה כבר לא בתוכנית?

מה פתאום? אני רציני להפסיק. הרגשתי שמנצלים אותי. לא רק שצוחקים עלי, גם לא נותנים לי כסף. הרגשתי לחוץ, ואמרתי לשרטן שאני לא ממשיך.

איך אתה מסביר את העובדה, שאנשים משתתפים בתוכנית הזאת?

אנשים מחפשים במה. מחפשים להופיע. בן-אדם לא יודע מה זה יביא לו. אולי פרסום, ואולי גם דברים רעים. בסוף מה שיוצא זה שמשפילים אותם בעוונתה.

יעקב הרוש, מלצר ממסעדת "טעמי" בירושלים, השתתף ב-17 התוכניות הראשונות של "חלומות בהקיציס". ב-13 התוכניות הראשונות הופיע בקטעים מוקלטים, שצולמו בשתי פעמים שונות ונערכו מראש. בארבע התוכניות האחרונות הובא לאולפן. הרוש הופיע על תקן נושא "דבר העם", אך בעצם תפקד כקוריוז. מבטאו המרוקאי הקל, פתיחותו הרבה ותמימותו הנדירה היוו נקודת פתיחה מצוינת לכך. הוא נחשף ללג-לוג מוסווה, אך בלתי פוסק, מהמנחים, אייל קיציס וטל פרידמן.

מקבץ הצילומים הראשון נערך בפאב "גלאסנוסט". כמה ימים קודם לכן שאל שי שטרן, מפיץ התוכנית וסועד קבוע ב"טעמי", את הרוש אם יסכים להתראיין. הרוש השיב בחיוב.

שטרן שאל את הרוש שאלות ברוח התוכנית (מה דעתך על הומיאום? מה עדיף, כלב או חתול?) והרוש השיב בלי לחשוב פעמיים. לאחר כמה שבועות צולם מקבץ נוסף. הרוש קיבל 400 ש"ח. בתוכנית ה-14 הופיע הרוש באולפן יחד עם האורחים והביע את דעתו בנושאים שונים (למה גברים לא יכולים לזייף אורגומה?). על כל הופעה קיבל 200 ש"ח. בתוכנית ה-18 כבר לא הופיע.

מדוע הפסקת להופיע?

אחי, משה, דיבר איתי ואמר לי: "יעקב, לועגים לך, תפסיק עם זה, אתה מדבר

התחקירנית, כי מוטי מצא עבודה במל התעופה. הוא עובד שם עד היום. צרפתי גם סיפר לה, שהבן לא מפר את הבטחתו ומתייחס לאמו בכבוד. ממש סיפור חיובי.

כיצד נבחרים המשתתפים? מאגר האורחים של קול מורכב מפניות של צופים הרוצים להשתתף בתוכניתה. בכל תוכנית מקפידה המנחה למסור פעמים אחדות את מספר הטלפון למעוניינים. הצוות בוחר את האורחים בקפידה רבה, על-פי נוסחה ברורה: שני פרייטים קשים או כבדים, לצד פריט אחד קליל, משעשע. כך, לדוגמה, בתוכנית אחת הופיעו זוג הורים לילד חולה אפילפסיה, אשה המתנגדת לרעיון שאחותה תשמש אם פונדקאית, ולקינח ראיון מבודד עם זוג חברות, שהתחרו על לבו של אותו בחור. אך התוצאה היא, כהגדרתו של רוגל אלפר, מבקר הטלוויזיה של "הארץ": "היא מגייסת את אמני סטריפטז הנפש שלה משורות המעמדות הפחות משכיים לים והפחות משגשגים". ומאיר צרפתי מודה: "באמת שאלתי את עצמי, למה היא תמיד תופסת את המזרחים ברשת שלה. אשכנזים אף-פעם לא מביאים לשידור". צרפתי מודע

מוזכיר לי את הפריקים שואו - כולם משלמים כסף כדי לראות את בני האנוש הקופים. אני הקפדתי במהלך כל התוכנית לא לזרוק אפילו בדל גיחוך".

תגובת שי שטרן, מפיץ התוכנית: "ההפך הוא הנכון. אנחנו נותנים מקום לאנשים מכל הסוגים והמינים לבטא את עצמם. אנו גורמים להם אושר בעצם הבמה שאנו מעניקים להם בתוכנית שלנו. לעולם אנחנו לא צוחקים עליהם. אני סבור, שצופי הטלוויזיה שבעים מהסלב-ריטאים שעוברים מספה לספה. יש מקום לאנשים מן היישוב להופיע. התגובות שאנו מקבלים מוכיחות שאנחנו בדרך הנכונה".

הנצלים את המזרחים

גם בתוכניתה של איריס קול מופיעים אנשים מן השורה, ובהקשרים לא מחמיאים. אבותיה הרותניים הם ג'רי ספרינגר וריקי לייק האמריקאים, שהתוכניות שלהם משודרות בערוץ 3 בכבלים. בתחילת ינואר הגיע הז'אנר התמוה הזה גם לישראל. אחרי תוכניתה הראשונה של קול כתב עליה מאיר שניצר ב"מעריב": "ברור מאליו כי המרואיינים המגיעים לאולפן השידור אינם מודעים למצבם הפסיכולוגי האיום, ולעובדה שהם משמשים כמטרת לעג להמון משועמם". אין ספק, שלפחות מקצת הסיפורים ראויים לטיפול בהול מצד פסיכולוגים או רשויות הרווחה. תוכניתה של קול אינה המקום לפתרון בעיות קשות אלו. לעתים, לאחר שידור התוכנית, מתערער המצב, המערער ממילא, עוד יותר. בתוכנית הראשונה השתתפו שלושה: דוד שנשווי לרמה ובוגד בה עם שרית. על-פי עדותו של דוד, הוא שכב עם יותר מ-700 נשים. בין דוד לקול התנהל הדיאלוג המדהים הבא:

קול: "היית מסוגל שהיא תלך ותשכב עם כל העיר?"

דוד: "ימצאו את הגופה שלה בחולות ראשון".

קול: "אבל לך מותר?"

דוד: "גבר משהו אחר. בחורה משהו אחר". כשבוע לאחר שידור התוכנית סיפרה שרית, אשתו של דוד, לאחת התחקירניות, כי בעלה השתנה לרעה לאחר השידור, וכי התנהגותו אינה מאפשרת לה עוד לחיות במחיצתו בבית, אך אין לה לאן ללכת.

צוות התוכנית נוהג לעתים לבקר בביתם של המרואיינים לאחר השידור. מאיר צרפתי, שהשתתף גם הוא בתוכנית הראשונה, מספר שלאחר שבוע הגיעה אליו אחת התחקירניות כדי לברר "איך היו התגובות, ואם הכל אצלנו בסדר". צרפתי, שישב 12 שנה בבית-סוהר, פוחד שבנו בן ה-16, מוטי, יחזור על שגיאותיו שלו. הבן ואמו התארחו יחד עם האב באולפן. האחרון העיד, שבנו מקלל את האם ללא הרף וממרר לה את החיים. במהלך התוכנית הצליחה קול לסחוט מהבן התנצלות רפה. בביקורה בבית המשפחה לאחר שבוע, שמעה

לעובדה כי התוכנית מחזקת סטריאוטיפים. לטענתו, השתתף בה משום שזו היתה התוכנית הראשונה של קול ובאותה עת לא ידע שבהמשך 99.9% מהמשתתפים יהיו ספרדים". צוות התוכנית של קול סירב להשיב על שאלות "העין השביעית".

•••

ייתכן בהחלט, שתופעת הניצול של אומללות בטלוויזיה היא בלתי נמנעת, וכי בעתיד נצפה בסצינות חמורות ומשפילות הרבה יותר, כמיטב המסורת של תוכניות הלילה האמריקאיות. יחיאל לימור, מהחוג לתקשורת באוניברסיטת תל-אביב, מציע כללים ברורים כדי למזער את הנוק: "התנאי הבסיסי צריך להיות שכללי המשתתף ידועים מראש. צריך גם להבטיח שבמקרה של תוכניות מוקלטות, תהיה שמורה זכות ההתחרות למי שיחפוץ בכך. כמו כן, הטלוויזיה צריכה להטיל על עצמה מגבלות פנימיות, כדי שלא יעשו דברים שחורגים מגבולות הטעם הטוב והאתיקה". ■

רן איציק הוא סטודנט למשפטים

אורי פורת אינו מנהל

הרי איך אפשר להגיע לשלושים אחוז רייטינג? רק אם יש לך ילדים בקהל. זה הסוד של דודו טופז ושל 'שמש' והילדים היו מתים על 'פוקוס'". (רפי גינת ליובל נתן, "רייטינג ג'", 22.12.99).

הנה משנתו הערכית של מר גינת. מר יושר ואמינות של "כלבוטק" החדש (שטורפד בערוץ 1 ועבר לערוץ 2), האיש שבימים אלה היה אמור לשלשל לכיסו עשרות אלפי דולרים בכל שבוע, היישר מהכסף הציבורי שהנהלת הערוץ הציבורי הממלכתי החליטה להעניק לו. ילדים! ניצול ילדים למטרות רווח. באמצעות תמונות של אסונות טבע, תאונות מחירדות, טעויות אנוש טרגיות ושאר זוועות העולם. זו הנוסחה על-פי גינת.

אכן אתיקה ומוסר ציבורי ואישי מהגבוהים שידעה הטלוויזיה הישראלית מעודה. וגם איכות של יצירה טלוויזיונית. מה יש פה לדבר בכלל. חוץ מהילדים, הוא תכנן לשרד גם בערוץ המסחרי וגם בערוץ הממלכתי במקביל. ממש יושר ואתיקה עיתונאיים לעילא. ומה שואל אותו יובל נתן, מבקר הטלוויזיה חד השיניים? "הטכנאים ברוממה עוד נרדמים, או שעושים קבלת פנים מפוארת לכוכב שחזר הביתה?".

ועוד קצת מאותה מנה: "איך לזה צורה אם אעשה תחקיר על איזשהו גוף ספורטאי", אומר גינת באותו ראיון (בהקשר להיותו הכרוז של מכבי תל-אביב וכד בוד עורך "כלבוטק"). זאת הוא אומר בשבוע שבו נעלמו מאות אלפי שקלים מהתאחדות הסיף, שבועות

רפי גינת בא לקחת את הקרדיט שיש לעיתונאי הערוץ הציבורי תוך שהוא אומר: אתם לא יכולים, רק אני יכול, ולכן ההנהלה שלכם מוכנה לשלם לי כל-כך הרבה

אחרי פרשת נערות הליווי בנבחרת והודשים אחרי פרשת האפידרין במכבי תל-אביב. גינת - העורך המיועד של "כלבוטק" - חושב שבספורט אין מה לחקור.

מבקר הטלוויזיה אהבים להיצמד לתקלות, להחשכת המסך, לפש-לות ולעיצומי העובדים כאשר הם מבקרים את הערוץ הממלכתי. הם "שוכחים" להזכיר את מה שבכל זאת יצא ברוממה תחת ידם של הבימאים, המפיקים, העורכים והצלמים (למרות כל התקלות) של ערוץ 1.

כותב שורות אלו אינו חבר ועד. אני עורך ומפיק כבר עשר שנים ותוכניות דוקומנטריות בטלוויזיה.

ואני שואל, א-פרופו הניסיון לחסל את הערוץ הראשון באמצעות הוצאת כל ההפקות החוצה: האם המבקר או הצופה רוצה שהילדים שלו יגדלו על "שמש" ו"פוקוס" או על "מבט שני", "תקומה" ו"לא תרצח"? על "מי רוצה להיות מיליונר" או על "מקבילית המוחות" האנכרוניסטית (אך שאינה מעודדת בצע כסף אלא רק ידע)?

הערוץ הראשון עשה את "סוף עונת התפוזים" (עם יוצרים מבחון), את "קסטנר" (עם צוות הפקה של הערוץ ובמאי מבחון), את "מכת-בים מלבנון" (עם במאי וצוות של הערוץ) ועוד ועוד, עם יוצרי הבית וגם עם אחרים (אולי לא מספיק).

נכון. יש אצלנו בעיות, יש בעיות שיוצרים הוועדים, אך יש בעיקר

בעיות אמיתיות של ניהול גרוע ולא מקצועי. אין לנו כשרונות ניהול. פשוט. מי שישב מול גינת וחתם בלי להתווכח על הפקת חצי שעה בשבוע, תמורת 7 מיליון שקלים לשנה (שבעה מיליון) הוא לא מנהל; הוא אדם חסר כישרון. מנהל בתוארו, שאינו מסוגל לנהל מו"מ ואינו מסוגל להרים צוות הפקה מתוך הבניין.

מי ששילם לטירונית מירי שילון 42 אלף דולר לתוכנית - תוכנית שניתן להרים באמצעות שעה אחת של עבודה, חמישה טלפונים וספה אדומה - הוא לא מנהל. מי שהביא את התוכנית של קושניר למען רייטינג של 4.5%, בלי שעשה פיילוט ובלי שבדק את איכותה לפני השידור, הוא גם זה שניסה להביא עכשיו את כלבוטק השערורייתית. מי שבעבור הפשלות הניהוליות שלו, שגורמות לגירעון תקציבי של עשרות מיליוני שקלים, מבקש לפטר מאות עובדים כדי לכסות את האוברדרפט שהוא עצמו יצר בחוסר כשרונו - הוא לא מנהל, הוא, לדעתי, סתם מהמר על כספי הציבור.

אלו אמיתות פשוטות. ברשות-השידור יש כיום ניהול חובבני, שלא מזרים עבודה ולא יודע להרים צוותי הפקה ופרויקטים. מנהלים שמעולם לא עשו תוכנית רב-שנתית ומעולם לא הצהירו על מטרות הערוץ הציבורי במדינת ישראל. ניסו להתחרות בערוץ המסחרי עם שעשועונים נחותים, ניסו להתחרות בכבלים עם דרמות קצרות וזו-לות וניסו לעסוק באקטואליה בלי תוכניות תחקיר; רק עם חדשות. הכל נסיונות פתטיים להיכנס למרוץ הרייטינג בלי הכלים, בלי הכסף, ובניגוד למנדט החוקי והציבורי הנדרש מערוץ ציבורי.

אבל למרות הניהול עדיין אפשר להשוות את מה שיוצרים הבימאים, המפיקים והעיתונאים של הטלוויזיה הישראלית.

בישראל הוקמו כמה ערוצים מאז שהביקורת שחטה יום-יום את הערוץ הראשון. אפשר לראות מה הם משדרים, הגאונים. מה משדר, מבחינת איכות, הערוץ המסחרי: אילנה דיין? כמה תוכניות טובות באמת יש לה בשנה ובכמה היא עושה הרבה רוח וצלצולים מלא כלום? אולי פלורנטין? עוד פעם פלורנטין?

כמה פעמים בחמש שנים יזכירו לנו הזכיינים את פלורנטין כאשר ישאלו אותם על הפקה מקורית? מיליונים זורמים שם על שעשועוני זבל ומשימות מטומטמות שתמורתן מקבלים מייבשי כביסה ויריקות בפרצוף מברדנים. מיליוני שקלים נשפכים על תוכניות אירוח

שבהן מקרינים משחקי חברה ברמה של ילדים בכיתה גימל (אמת ושקר) ומתעללים בניצולי רעש אדמה, חולים ונכים, כדי לזכות בראש שות טבלת הרייטינג.

כמה סרטים איכותיים שהם תוצרת כחול-לבן יש בערוץ 8?

כמה סרטים דוקומנטריים יש בערוץ 2? אולי שניים בשנה.

נשאלת אפוא השאלה, אם בעיות הוועד הן עילה לחיסול השידור הציבורי, או שהן רק מחדדות את הצורך בניהול שימור מכל משמר על המשאב הציבורי הזה. בעיקר מפני אלה שבקרוב יכניסו פרסומות גם לשידורי יום הזיכרון, אחרי שלא היה להם זמן לשרד את ההמנון בגלל כמה ספוטים של אבקות כביסה.

האם הצופה לא זוכר שביום הזיכרון לרבין, ישב שם גדי סוקניק ותמורת חמש מאות שקלים הזמין את החברים שלו לספר איפה הוא והם היו כשרבין נרצח? ערוץ 2 המסכן לא עמד בעלות הפקתה של תוכנית תחקירים מיוחדת לרגל יום הזיכרון לרצח ראש ממשלת ישראל. כנראה לא היו מספיק מפרסמים.

אדוני הצופה או המבקר של מאבק העיתונאים של הערוץ הראשון, אני מוכרח לומר לך מה שאנחנו מנסים להסביר שנים למנהלינו. רשות-השידור לא משלמת לנו רק על שעות נוספות, אמצעי הפקה, רכב ואש"ל. היא בעיקר משלמת עבור הרעיון לתוכנית, עבור הידע וההשכלה שהבאנו מהבית, על הכישרון, על היכולת המקצועית שרכשנו (בלי אורי פורת) ועל האמינות שתמורתה הצופה נשאר

למרות הכל על הערוץ הזה. בעולם הרחב משלמים הרבה כסף על התכונות הללו. אצלנו משלמים על זה לאמנון אברמוביץ', לאהוד יערי, ליהודה קווה ולשאר העיתונאים והמפיקים. רם לוי הלך בימים אלה הביתה בגלל ההנהלה. האיש שעשה את "לחם" ואת "חרבת חיזעה", את "מר

רפי גינת בא לקחת את הקרדיט שיש לעיתונאי הערוץ הציבורי תוך שהוא אומר: אתם לא יכולים, רק אני יכול, ולכן ההנהלה שלכם מוכנה לשלם לי כל-כך הרבה.

רפי גינת חתם על חוזה שבו נקבע כי תביעות הדיבה יושתו על רשות-השידור, לא עליו. הוא רק בא לקחת את הבמה, את העבודה של מי שיכולים בלי שום ספק לעשות טוב כמוהו ויותר טוב ממנו, והוא בא לקחת את הכבוד המקצועי של אנשים שהשקיעו בטלו-ויזיה את כל חייהם תמורת משכורת ששווה לתקציב הדלק החודשי שלו.

לאחרונה התפרסמו דו"ח מבקר המדינה וממצאי רפאל ורדי על רשות-השידור. במגיי-רה מונח דו"ח צוקרמן. כל הדו"חות וכל הבודקים ידברו על מערכת הניהול והפיקוח של הרשות ושל הערוץ הציבורי. הם ידברו פחות על עבודת היוצרים.

•••

אם תבדוק מה יצרו בטלוויזיה הישראלית, מה קנו מבחון שהוא מוצלח ומה הפיקו בבית, מה הושקע בו הון והוא היום נכס תרבות ("תקומה") ומה היה נופל מיד בערוץ מסחרי רק בגלל שיקולי רייטינג ועלות הפקה, תמצא שאין למדינה שוחרת תרבות ואחריות שום ברירה אלא לשמור על שידור ציבורי יוצר, אמין, אחראי ובעיקר מנוהל עם מטרות מוגדרות, פיקוח ציבורי ודאגה ליצי-רה ישראלית מקורית ואיכותית לאורך זמן. אני יודע שיקומו יוצרים שאינם עובדים שלנו ולא זכו להפקות חיצוניות ויזעקו - הם צודקים. אבל זו בעיית ניהול נוספת; לא בעיה של ועד עובדים. אילו ההנהלה היתה קובעת, למשל, כי מטרת הערוץ הממלכתי היא לשדר בעיקר יצירה ישראלית מקורית בתחום התעודה, האקטואליה והדרמה, ובכך מחליטה על שידורים שבהם רוב ההפקות הן מקוריות ורק מעט קניות - ניתן היה לשנות את פניו של הערוץ הראשון ואת פניה של היצירה הישראלית הטלוויזיונית.

אפשר, למשל, לשדר פרסומות בחלק מהמ-שדרים שאין בהם אקטואליה או חשש לניגוד עניינים (כמו משדרי ספורט, תוכניות בידור וקולנוע), כך להקצות מספיק כסף למימוש המגמה והאופי של הערוץ הציבורי. באופן זה ניתן היה לספק תעסוקה למרבית היוצרים הישראלים, לא רק לאלה שמועסקים בטלוויזיה. כך היינו מקבלים שידורים איכו-תיים יותר ומציינים אלטרנטיבה לרוח השטות של ערוץ 2 ולרוח הקמצנות של זכייני הכבלים.

•••

פרשת גינת היא רק קצה החבל שהנהלת הרשות והנהלת הטלוויזיה שוזרות כדי לתלות עליו את השידורים הציבוריים ולהופכם לעוד תחנה פרטית של פוליטרוק קטן, חסר טעם ותאב רייטינג. את נוסחת הרייטינג של "פוקוס" ניסה הפעם גינת למכור בערוץ הראשון, שהנהלתו אינה מבינה כי רק בידיה היכולת למנוע מילדים את הצפייה בוועות של "פוקוס" ולהמירן בתוכניות איכות מקוריות. ■

הכותב הוא עורך ומפיק בערוץ הראשון

מאני" ואת "הסרט שלא היה", נאלץ ללכת. ושום מנהל לא בא להיפ-רד ממנו.

האם לא ברור שבשוק הפרטי שעובד לפי צורכי הרווח בלבד - האנ-שים האלה לא יפיקו ולא ישדרו את מה שהם יודעים ומוכשרים לעשות? המפיקים הפרטיים יפיקו את "שמש 2", "שמש 3" ו"שמש 4". ראה מה קרה לרפי רשף ואמנון לוי. שני עיתונאים מקצועיים ורצי-ניים שהתדרדרו לתוכנית בידור בערוץ המסחרי. "הילדים היו מתים על 'פוקוס'", התפאר גינת. הוא הספיק להקליט 16 תוכניות ביום, התברבר. רפי גינת לא עמד לקחת מאיתנו רק את הכסף, פשוטו כמשמעו (תמורת החוזה עמו קיצצו לנו את המשכורת).

איור: מירה פרידמן

הם מפחדים?

סיקור בחירות 1996 ו-1999 בערוצי הטלוויזיה

רגישות לאיזון הסיקור התקשורתית של פוליטיקה ופוליטיקאים גוברת ומגיעה לשיאה בעתות בחירות. אז מתחדדים דים החושים והעצבים החשופים, מתלהטות ההאשמות נגד התקשורת על הטיות וכל התבטאות, אזכור או התייחסות תקשורתית נבדקת בקפידה על-ידי המתמודדים ותומכיהם. לגבי הסיקור הטלוויזיוני בולטות במיוחד הטענות על ההטיה לטובת השמאל או לטובת מה שמשרת את השולטים בתקשורת או את האינטרסים של בעלי התקשורת הפרטית. יש הטוענים כי הערוץ הממלכתי נוטה לשרת את מפלגת השלטון, את מי שהשררה, המידע ומקורות המימון בידיו. יש המצביעים על נטייתם לשמאל של מרבית אנשי התקשורת המשודרת בישראל כגורם הפוגע באובייקטיביות ובהוגנות הסיקור. גם אם ההתבטאויות בדבר "מאפיה שמאלנית" ו"שנאת נתניהו" מוגזמות, קשה שלא להעריך כי השקפותיהם האישיות של רוב העוסקים בתקשורת אכן ממוקמות במרכזן ושמאלה ממנו, ממצא שנמצא תקף גם בתברות אחרות. מצד שני, היטעונים הנגדיים מדגישים את עליונותה של המקצוענות ושל הנאמנות לצפנים מקצועיים ואובייקטיביים על פני העמדות וההעדפות האישיות.

טיעונים אלה נבדקו בניתוח שיטתי של סיקור בחירות 1996, שהשווה לראשונה בין שני ערוצי הטלוויזיה הישראלית, מבחינת

לוח 1: כמות הסיקור הטלוויזיוני של הבחירות

1996		1999	
כמות פריטים על נושא הבחירות	376	הערוץ הראשון	297
מוצא פריטי בחירות למהדורה	6.4	הערוץ הראשון	5.4
% במיקום של פריט ראשון	21.0%	הערוץ הראשון	27.3%
% במיקום של אחד משלושת הפריטים הראשונים	57.7%	הערוץ הראשון	100%
% במסגרת מדור בחירות מיוחד	29.5%	הערוץ הראשון	49.5%
1999		1996	
כמות פריטים על נושא הבחירות	338	הערוץ הראשון	292
מוצא פריטי בחירות למהדורה	6.1	הערוץ הראשון	9.1
% במיקום של פריט ראשון	38%	הערוץ הראשון	63%
% במיקום של אחד משלושת הפריטים הראשונים	100%	הערוץ הראשון	100%
% במסגרת מדור בחירות מיוחד	51%	הערוץ הראשון	49.5%

כמות ובולטות סיקור הבחירות (לוח מס' 1)

שני הערוצים יחד הקדישו פריטי חדשות רבים לנושא הבחירות בשתי מערכות הבחירות, אך ב-1999 הגיע הסיקור לשיא. במשך החודשים אפריל-מאי 1996 הופיעו במהדורות החדשות של שני הערוצים 627 פריטי חדשות בנושא הבחירות. בחודשיים שלפני בחירות 1999, הופיעו במהדורות החדשות ויומני הבחירות 1,285 פריטים שהתייחסו לבחירות, דהיינו הכפלת הסיקור. יש לכך שני הסברים: באפריל 1996 התקיים מבצע "ענבי זעם" בלבנון והסיקור התקשורתית של הבחירות הצטמצם לתודש האחרון בלבד, בעוד שבשנת 1999 התנהלה מערכת הבחירות במלוא עוזה בשני החודשים שקדמו לבחירות. יתר על כן, בשנת 1999 מוסיפים שני הערוצים יומן בחירות מיוחד, הצמוד למהדורת החדשות (בשנת 1996 היתה זו רק "פינת בחירות" במסגרת מהדורת החדשות). כתוצאה מכך הורחב זמן המהדורות המשולבות (חדשות ויומן בחירות) ואפשר הכללת פריטי בחירות רבים יותר.

יש הבדל בסיקור הבחירות בין שני הערוצים, אך הוא שונה בין מערכות הבחירות (ראו לוח 1). ב-1996 ניתן סיקור רב לבחירות בערוץ הראשון: ב-1996 הופיעו 376 (60%) מהם בערוץ הראשון ו-251 (40%) בערוץ 2. תרמה לכך העובדה כי מהדורות החדשות של הערוץ הראשון באותה עת היו ארוכות יותר (כ-45 דקות עד שעה) לעומת אלה של ערוץ 2 (כמתחצית השעה). אולם ב-1999 משתנה התמונה: גם לערוץ 2 יש מהדורת חדשות מורחבת וגם הוא "מצטיי" יד" ביומן בחירות נפרד. הודות לכך, סיקור הבחירות של מערכת 1999 דומה בכמותו בין שני הערוצים: 696 פריטים בערוץ 2 ו-589 פריטים בערוץ הראשון. ניכרת אם כך עלייה משמעותית בכמות הסיקור: ב-1999 נחשפו הישראלים ל-23.4 פריטי בחירות מדי ערב לעומת 11.4 פריטים בשנת 1996.

ממד אחר של בולטות הסיקור הוא מיקום פריטי הבחירות בין פריטי מהדורת החדשות. כפי שמציג לוח 1, בשנת 1999 זכה נושא הבחירות

לבולטות רבה יותר במהדורות החדשות. תרמה לכך העובדה כי מבצע "ענבי זעם" דחק את נושא הבחירות מכותרות החדשות במרץ 1996. לכן היו נושאי בחירות תמיד בין שלושת הפריטים הפותחים את המהדורות ב-1999 ורק במרבית המהדורות של 1996. גם כאן ניכר הבדל בין שני הערוצים במידת הבולטות: בשנת 1996 הערוץ הראשון מיקם את פריטי הבחירות במקום בולט יותר (21% כפריט פותח) מאשר עשה זאת ערוץ 2 (15.9%), ואילו בשנת 1999 ערוץ 2 הוא שהקצה מקום חשוב יותר לנושא הבחירות (38% כפריט הפותח את מהדורת החדשות בערוץ 2 לעומת 27.3% בערוץ הראשון). גורם נוסף לריבוי הסיקור ב-1999 הוא השינוי בחוק שאפשר הופעת המתמודדים עצמם (שהיתה אסורה במערכת הבחירות של 1996). הסרת האיסור אפשרה לטלוויזיה לחדר ולנתח הופעות של המנהיגים המתמודדים ובכך "להצטייד"

סיקור הבחירות במהדורות החדשות (ראה מאמרנו ב"העין השביעית", גיליון מס' 5, עמ' 20-22). ניתוח זה היה חלק ממערך מחקרי בחירות שזים ומימן המכון הישראלי לדמוקרטיה, וכלל את בדיקת העיתונות המודפסת על-ידי אשר אריאן (ממצאיהם של כל מחקרי התקשורת דווחו על-ידי Arián, Weimann and Wolfsfeld, 1997). מחקר זה בדק שורה ארוכה של שאלות מחקריות ובהן שאלת ההוגנות או האיזון של סיקור בחירות, תחומי הסיקור ואיכותו, אופן הסיקור ובולטותו, ועוד. כמו ב-1996, גם ב-1999 נערך מחקר זה במתכונת של ניתוח תוכן שיטתי של הסיקור שבו הופעלו מנתחי תוכן (עמית מחקר של המכון הישראלי לדמוקרטיה) שאומנו לתפקיד זה והפעילו דף קידוד אחיד לניתוח כל מהדורות החדשות ויומני החדשות בערוץ הראשון והשני במשך שישים הימים שקדמו לבחירות.

בפריטים חדשתיים נוספים שגרמו להרחבת הסיקור והעשרתו. ניתן לסכם כי מבהינת כמות הסיקור והבולטות, היו בחירות 1999 לנושא תקשורת חשוב יותר בסיקור הטלוויזיוני, כאשר גידול משמעותי יותר מבצע ערוץ 2 הן במהדורות החדשות שלו והן ביומן

לוח 2: כמות הסיקור לפי מפלגה

1996		הערוץ הראשון		ערוץ 2
כמות פריטים שבהם התייחסו ל"עבודה"	102	98		
כמות פריטים שבהם התייחסו לליכוד	108	82		
מיקום ממוצע של פריט שבו התייחסו ל"עבודה"	7.2	5.7		
מיקום ממוצע של פריט שבו התייחסו לליכוד	7.5	6.0		
1999		הערוץ הראשון		ערוץ 2
כמות פריטים שבהם התייחסו ל"ישראל אחת"	102	98		
כמות פריטים שבהם התייחסו לליכוד	108	82		
מיקום ממוצע של פריט שבו התייחסו ל"עבודה"	7.2	5.7		
מיקום ממוצע של פריט שבו התייחסו לליכוד	7.5	6.0		

בשנת 1996 נהנה שמעון פרס מסיקור נדיב יותר בשני הערוצים: הוא הוזכר ביותר פריטי חדשות, דיבר ביותר פריטי חדשות, היה יותר מנתניהו במיקום מרכזי בין פריטי החדשות והקדים את נתניהו במיקום פריטים עליו בין פריטי מהדורת החדשות. אולם חשוב להדגיש כי היותו של פרס בתפקיד ראש הממשלה ושר הביטחון העניק לו ערך חדשתי מעבר למערכת הבחירות. יתר על כן, דווקא הערוץ השני העניק באופן יחסי יותר סיקור לראש הממשלה מאשר הערוץ הממלכתי. גם ב-1999 נהנה ראש הממשלה המכהן, נתניהו, מסיקור רב יותר מברק, בכל ערוץ בנפרד. אי-השוויון בהופעת האישים בפריטי החדשות על הבחירות מתגלה בכל הממדים אחרים של בולטות הסיקור: נתניהו מושמע יותר מאשר ברק, "פריטי נתניהו" ממוקמים בין הפריטים המרכזיים במהדורת החדשות יותר מאשר "פריטי ברק", ונתניהו משמש כדמות העיקרית בפריט באופן שכיח יותר מאשר ברק, נתונים אלה מלמדים שלא כמו בסיקור המפלגות, שבו נשמר איזון הסיקור, הרי בסיקור המנהיגים זוכה אחד מהם, ובשתי מערכות הבחירות היה זה ראש הממשלה המכהן, לסיקור רב יותר ומרכזי יותר מאשר מתחרהו.

חשוב להדגיש שפעם זה נמצא בשני הערוצים ועשוי לשקף את יתרונן של "עושה חדשות" בתפקידי מפתח על פני ראש אופוזיציה. יש בכך להאיר את החדשותיות כעיקרון המנחה את העיתונאים העוסקים בסיקור פוליטי: הטיה, אם קיימת, היא תוצאה של שיקולים עיתונאיים הקשורים לערך החדשותי של אירועים ודמויות ולא להעדפות פוליטיות (הרי קשה להאשים את העיתונות הישראלית באהדה רבה לנתניהו כראש ממשלה ובכל זאת הוא זוכה לסיקור רב יותר).

עד כה עסקנו רק במידת הסיקור ובולטותו, אך אין בכך כדי לשקף הטיה בעמדות וביחס התקשורת, שכן ריבוי סיקור עלול להיות גם חיסרון אם הסיקור הוא שלילי או ביקורתי. לכן הממד האחרון שנציג הוא השוואת יחס הערוצים למתמודדים בבחירות.

הבחירות. יומני הבחירות היו לתוספת ניכרת של נפח סיקור הבחירות כאשר הם כוללים כעשרה פריטי בחירות בממוצע ליומן (שנסו-פו לחמישה ויותר פריטי בחירות למהדורת חדשות ממוצעת).

איזון בסיקור המפלגות? [לוח מס' 2]

בניתוח סיקור הבחירות נבדק אוכרן של מפלגות ושל אישים פוליטיים. מתוך הנתונים עולה כי הטענות על קיפוח אינן נתמכות בממצאינו (ראו לוח 2): ב-1996 הוזכר הערוץ הראשון את שתי המפלגות במידה כמעט שווה (102 פריטים שבהם התייחסו ל"עבודה" לעומת 108 פריטים שבהם התייחסו לליכוד) ודווקא הערוץ השני, התף לכאורה מנשיות ולהציים פרו-ממשלתיים, הקדיש יותר פריטי חדשות ל"עבודה" (96 פריטים) מאשר לליכוד (82 פריטים). גם בשנת 1999 נשמר איזון דומה בין סיקור המפלגות הגדולות והן זכו למספר דומה של פריטים בשני הערוצים.

ביטוי לחשיבות הוא מיקום פריט החדשות בין פריטי המהדורה. גם משנבדק המיקום של אוכרן מפלגה בין פריטי החדשות לא נמצאו הבדלים משמעותיים: בשנת 1996, ה"עבודה" והליכוד זכו למיקומים כמעט זהים בסדר פריטי החדשות בכל ערוץ בנפרד. ב-1999 היה ל"ישראל אחת" יתרון קטן בקדימות פריטיו (במיוחד בערוץ 2). ניתן, אם כך, לסכם נתונים אלה בקביעה כי לגבי סיקור המפלגות לא נמצאה עדות לקיפוח אחת מהמפלגות הגדולות בשני ערוצי הטלוויזיה: אדרבא, הנטייה לשוויון מפירה את עקרון הייצוג היחסי לכוון האלקטורלי של המפלגות, ואם יש בנתונים דלעיל כדי להצביע על ייצוג וקיפוח הרי דווקא את קיפוחה של ה"עבודה"/"ישראל אחת" הם מגלים.

איזון בסיקור המנהיגים? [לוח מס' 3]

במערכת הבחירות של 1996 הונהגה לראשונה שיטת הבחירות האישיות לראשות הממשלה, ומכאן העניין הרב ביחסה של התקשורת לשני המתמודדים. בניתוח מהדורות החדשות של שני הערוצים בדקנו את מידת הסיקור שלה זכו שמעון פרס ובנימין נתניהו (1996), ואהוד ברק ונתניהו (1999), מבהינת כמות הסיקור, בולטות הסיקור ודרך הצגתם של המתמודדים. בלוח 3 מוצגים הנתונים ההשוואתיים לגבי מנהיגי המפלגות בשתי מערכות הבחירות.

לוח 3: הסיקור של פרס/ברק ונתניהו

1996		הערוץ הראשון		ערוץ 2
כמות פריטים שבהם התייחסו לפרס	187	154		
כמות פריטים שבהם התייחסו לנתניהו	103	81		
כמות פריטים שבהם פרס דיבר	35	35		
כמות פריטים שבהם נתניהו דיבר	15	14		
% פרס במיקום האישיות העיקרית בפריט	39.6%	54.2%		
% נתניהו במיקום האישיות העיקרית בפריט	8.2%	9.2%		
% פרס בין שלושת האישים העיקריים בפריט	49.7%	61.3%		
% נתניהו בין שלושת האישים העיקריים בפריט	27.3%	32.2%		
מיקום ממוצע של פריט עם פרס	7.4	5.8		
מיקום ממוצע של פריט עם נתניהו	8.3	6.1		
1999		הערוץ הראשון		ערוץ 2
כמות פריטים שבהם התייחסו לברק	206	206		
כמות פריטים שבהם התייחסו לנתניהו	248	266		
כמות פריטים שבהם ברק דיבר	46	54		
כמות פריטים שבהם נתניהו דיבר	85	78		
% ברק במיקום האישיות העיקרית בפריט	16.8%	15.6%		
% נתניהו במיקום האישיות העיקרית בפריט	20%	19.7%		
% ברק בין שלושת האישים העיקריים בפריט	35%	29.8%		
% נתניהו בין שלושת האישים העיקריים בפריט	42%	38.5%		
מיקום ממוצע של פריט עם ברק	6.56	6.40		
מיקום ממוצע של פריט עם נתניהו	5.83	6.47		

איזון בביקורתיות? [לוח מס' 4]

כדי לבדוק את יחסם של הכתבים והשדרנים נבדקה, בכל פריט חדשות בנפרד, מידת קיומה של התייחסות ביקורתית למפלגה ואישיה או הצגת עובדות שיש בהן כדי להזיק למערכת הבחירות של מפלגה או אישיה. בלוח 4 מוצגת שכיחותן היחסית של התייחסויות שליליות וחשיפת עובדות מזיקות לגבי כל מפלגה ובכל ערוץ בנפרד.

לוח 4 מעלה ממצאים מעניינים ואולי אף מפתיעים לגבי יחסו של הסיקור אל מושאיו הפוליטיים: בשנת 1996 מצא כי ערוץ 2 היה ביקורתי יותר הן בהתבטאויותיו והן בחשיפת מידע ועובדות מזיקות למפלגות המתמודדות. בעוד שהערוץ הראשון מיעט מאוד בהתייחסויות ביקורתיות ובחשיפת עובדות מזיקות, וזאת לגבי שתי המפלגות הגדולות, הרי בערוץ השני רווחה יותר התייחסות ביקורתית ואף פריטי מידע שיש בידם כדי להזיק למתמודדים. כך, למשל, הרבה ערוץ

2 בנייתו ביקורתי של תשדירי הבחירות, כולל פינה קבועה שבה נחשפו הטעויות ורמזות בתשדירים. אולם מסתבר כי גם כאן נשמר מעין איזון פנימי של ביקורתיות: בערוץ הראשון היה דמיון רב בשיעור ההתייחסויות השליליות אל ה"עבודה" והליכוד (2.9% ו-4.7% בהתאמה), וחשיפת מידע שלילי היתה רק במעט שכיחה יותר לגבי ה"עבודה" מאשר הליכוד (4.5% ו-2.9% בהתאמה). בערוץ 2 היו התבטאויות ביקורתיות שכיחות יותר לגבי הליכוד ואישיו (13.0%) מאשר ל"עבודה" ואישיה (6.2%). לעומת זאת, לגבי חשיפת עובדות מזיקות, שרווחה מאוד בסיקור הבחירות של ערוץ 2, נמצא כמעט שוויון בין המפלגות: 16.3% מבין הפריטים שעסקו ב"עבודה" כללו מידע כזה ו-18.6% מבין התשדירים שעסקו בליכוד הציגו מידע שיש בו כדי להזיק למפלגה. מכאן שבשנת 1996 לא היתה למפלגה גדולה או למנהיגיה סיבה לביקורת על הסיקור החדשותי בטלוויזיה לערוציה.

ולאישיו לעומת 18.5% לגבי "ישראל אחת".

מה הניע את הביקורתיות הגוברת של הסיקור הטלוויזיוני ומדוע היא התמקדה יותר בליכוד ובנתניהו? יש להבחין בין שלושה סוגי הטיה בסיקור התקשורתי: הטיה לטובת אחד הצדדים מבחינת כמות הסיקור, הטיה מבחינת העדפת נושאים שמעלה אחד הצדדים והטיה מבחינת ביקורתיות רבה יותר כלפי אחד הצדדים. מבחינת כמות הסיקור, הן ב-1996 והן ב-1999 מצאנו כי הסיקור הטלוויזיוני מתמקד יותר במי שמכהן בתפקיד ופחות באופוזיציה. כך נהנה ב-1996 פרס כראש

לא נמצאה עדות לקיפוח אחת מהמפלגות

הגדולות בשני ערוצי הטלוויזיה, אך נמצאו ראיות

ליחס ביקורתי יותר כלפי נתניהו ב-1999

ממשלה ושר ביטחון מסיקור נדיב יותר מזה שזכה לו מועמד האופוזיציה נתניהו, אך ב-1999 התהפכו היוצרות: נתניהו, כראש ממשלה מכהן, זכה לסיקור רב יותר מאשר ברק. הטיה מבחינת כמות הסיקור אכן נמצאה במחקרנו אך היא מצביעה על העדפה עיתונאית את יוצרי החדשות ולא העדפה אידיאולוגית או פוליטית.

מבחינת העדפת הנושאים שאותם הציגו המועמדים מצאנו ב-1996 עדות להצלחתו של נתניהו להעלות לסדר-היום התקשורתי נושאים כמו טרור, פיגועים וחלוקת ירושלים. מתחרהו, פרס, לא הצליח להבליט נושאים ייחודיים לו ומבחינה זו היה הסיקור מוטה לטובת נושאי של נתניהו. ב-1999 לא מצאנו הטיה לטובת מסריו של נתניהו או ברק, בין השאר משום שברק השכיל להתייחס לאותם נושאים שביקש נתניהו להעלות שנית: טרור וחלוקת ירושלים. תשדירי התע"מולה של ברק, שהציגו אותו כלוחם בטרור (למשל, ההשתלטות על מטוס "סבנה", הרקע הבטחוני של ברק) וכנאמן לאחדותה של ירוש-

לים (ובכלל זה עדות מפי אהוד

אולמרט, ראש העיר ירושלים) -

מנעו מנתניהו לשחזר את הצלח-

תו ממערכת הבחירות של 1996.

כך בסדר-היום התקשורתי של

1999 לא היה מוטה לטובת מסריו

של אחד הצדדים. אולם הביקור-

תיות שנמצאה בסיקור התקשורתי

של 1999 כלפי נתניהו בהחלט

מעוררת שאלות לגבי סיבותיה

של הטיה זו. נתניהו ייחס אותה

לעמדתה העוינת של התקשורת

אליו על רקע השקפותיהם הפו-

ליטיות של העיתונאים והעדפתם

את ברק. התקשורת השיבה כי הביקורתיות שלה נבעה מכשלונותיו

של נתניהו ומחליו כראש ממשלה. הנתונים של מחקרנו, המתמקדים

בסיקור עצמו, אינם מספקים תשובה לשאלה זו ומצריכים מחקר

משווה לאורך זמן, בויקה לנסיבות ולאישים המכונים בתפקיד.

כפי שטענו בסיכום מחקרנו על מערכת הבחירות של 1996, אין

לפרש את ממצאינו כהצדקת הצורך לשמור על "איזון מקודש" בסיקור

עמדות שונות, מפלגות מתחרות או אישים מתמודדים: חיפוש מאולץ

של איזון מלאכותי עלול להוביל לנזק של ממש לעיתונות חופשית

ומקצועית. אולם יש בהחלט להעמיק ולמצוא את הסיבות לסיקור לא

מאוזן ולעמת אמפירית את הטיעונים על הטיה אינטרסנית עם הבדלי

סיקור הנובעים מהבדלים מציאותיים בביצועים וכשלונות. ■

פרופ' גבי ימון הוא מרצה לתקשורת באוניברסיטת חיפה ופרופ' גדי

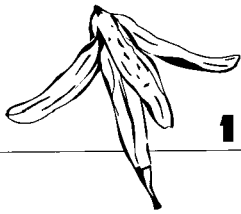
וולפספלד מרצה בחוג לתקשורת באוניברסיטה העברית. המחקר שחלק

ממצאיו מוצגים כאן נוהל במסגרת המכון הישראלי לדמוקרטיה ובמימון

לוח 4: ביקורתיות כלפי המפלגות ואישיהן

1996	הערוץ הראשון	ערוץ 2
כמות פריטים שבהם התייחסות ביקורתית ל"עבודה" או אישיו	2.9%	6.2%
כמות פריטים שבהם התייחסות ביקורתית לליכוד או אישיו	4.7%	13.0%
כמות פריטים שבהם עובדות העלולות להזיק ל"עבודה" או אישיה	4.5%	16.3%
כמות פריטים שבהם עובדות העלולות להזיק לליכוד או אישיה	2.9%	18.6%
<hr/>		
1999	הערוץ הראשון	ערוץ 2
כמות פריטים שבהם התייחסות ביקורתית ל"ישראל אחת" או אישיו	6.2%	7.5%
כמות פריטים שבהם התייחסות ביקורתית לליכוד או אישיו	8.1%	14.7%
כמות פריטים שבהם עובדות העלולות להזיק ל"ישראל אחת" או אישיה	5.2%	18.5%
כמות פריטים שבהם עובדות העלולות להזיק לליכוד או אישיה	15.2%	41.1%

תמונה שונה נמצאה במערכת הבחירות של 1999, מערכת בחירות שבה יצא נתניהו במתקפה קשה נגד יחס התקשורת אליו (ובכלל זה ההתבטאות הבוטה על "הם מפחדים"). במערכת בחירות זו היו שני ערוצי התקשורת ביקורתיים יותר מאשר ב-1996 (כלפי שתי המפלגות), אולם מידת הביקורתיות היתה רבה יותר, בשני הערוצים, כלפי הליכוד. קובלנת נתניהו על יחס הערוץ של התקשורת כלפיו וכלפי מפלגתו מוצאת חיזוק אמפירי בממצאינו. בערוץ הראשון היו יותר פריטים (8.1%) שבהם התייחסות ביקורתית לליכוד או למנהיגיו מאשר ל"ישראל אחת" (6.2%), ויותר פריטים שבהם עובדות העלולות להזיק לליכוד (15.2%) מאשר ל"ישראל אחת" (5.2%). פער גדול יותר נמצא בסיקור של הערוץ השני: כאן קיבל הליכוד כמות כפולה של סיקור שלילי מאשר "ישראל אחת". ב-14.7% מפריטי הסיקור של הערוץ השני היתה התייחסות שלילית לליכוד או למנהיגיו גיו לעומת 7.5% של פריטים שליליים כלפי "ישראל אחת", ב-41.1% מהפריטים (!) בערוץ 2 הוצגו עובדות שיש בהן כדי להזיק ל"ליכוד"

דני רובינשטיין

לא הבנתי מיהו קיצוני

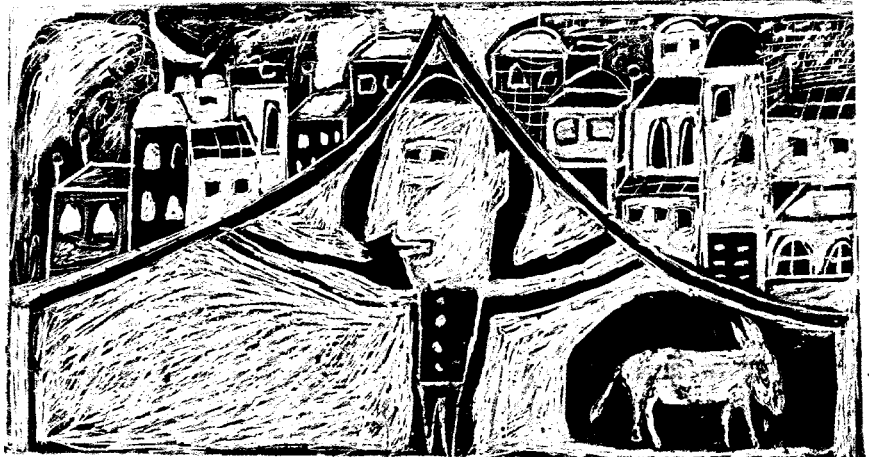
חרי המלחמה ב-1967 התחלתי לעבוד בסניף הירושלמי של עיתון "דבר" ככתב לענייני השטחים הפלסטינים. העבודה כללה סיקור מלא של הציבור הערבי במזרח ירושלים, בגדה ובעזה, וכן את מוסדות הממשל הישראלי שהיו מופקדים על השטחים. אולם החל מאביב 1968, כלומר פחות משנה אחרי כיבוש השטחים, התוסף לסיקור היומיומי השוטף גורם נוסף: מתנחלים ישראלים (יהודים), שדרשו להתיישב בשטחים בתוקף זכות היסטורית, לאומית ודתית. קבוצת המתנחלים הראשונה הגיעה לחברון בפסח 1968 בהנהגתו של הרב משה לוויןגר. אמנם כבר קודם קמו התנחלויות בכפר-עציון וברמת-הגולן. אבל מעשהו של הרב לוויןגר היה הראשון שגרר ויכוח

ערבים, נראו כמעשים יוצאי דופן. האם זו פעולה של מחתרת יהודית? רבים חשבו כך, אולם דוברים של ממשלת מנחם בגין הרבו להכחיש. "המחותר נמצאת רק בראשו של חבר-הכנסת יוסי שריד", אמר פעם בלעג שר המשפטים דאז, משה ניסים, מעל במת הכנסת.

גילוי מבצעי ההתנקשויות התמהמה במשך שנים, ובתקשורת פורסמו סברות שהשלטונות אינם להוטים למצוא את האשמים. לפיכך ניסיתי, כמי שמכיר היטב את הנעשה בשטחים, ובכלל זה בהתנחלויות, להרכיב מעין דיוקן של ישראלי שישתתף במבצע מעין זה. הערכתי שצריך להיות לו רקע צבאי, הבנה בחומרי נפץ, אמצעים ויכולת למעקב אחרי האישים הערבים, וגישה לאמצעי לחימה. צריכה להיות לו, כמוכן, גם מוטיבציה לבצע זאת. כך אספתי שורה ארוכה של נתונים שגראו לי רלוונטיים: למשל, צעירים ישראלים קיצונים, לא רק מתנחלים, שהתבטאו בעבר בדבר הצורך לפגוע בערבים, או שנתפסו בעבר כחשודים בפעולות אלימות נגד ערבים. הרשימה היתה ארוכה. בדיעבד, אחרי שנחשפה המחותרת ב-1984, התברר שהיא כללה קרוב ל-30 חברים ונספחים, שידעו משהו אודותיה, ואז התברר לי עד

כמה טעיתי בדיוקן ששרטטתי. הכרתי אמנם את רוב הנאשמים, אבל ברשימות החשודים שהכנתי לעצמי נמצאו רק שלושה או ארבעה מתוכם, וגם הם אנשים משולי חבורת המחותרת.

מדוע טעיתי? היתה לכך סיבה חשובה אחת: לא הגדרתי, בהקשר זה, בצורה נכונה את המונח קיצוני. חשבתי שקיצוני הוא מי שצועק בקול רם, משתתף הרבה בהפגנות ובפעולות מחאה שונות, ומטיף לאלימות. לאחר שהתגלתה המחותרת התברר שאין די בכך. אנשי המחותרת הקיצונים, שמאוחר יותר גם רצחו סטודנטים ערבים במכללה בחברון וניסו לפוצץ אוטובוסים ערביים, לא הסתפקו בהשתתפות בהפגנות ומחאות. השקפת עולמם הקיצונית באה לידי

איור: יעדר שמיר

לא לקחתי בחשבון נתון מפתח כאשר ניסיתי להרכיב דיוקן של חברי המחותרת היהודית

ביטוי באורח חייהם היומיומי, שכלל נכונות גבוהה להקרבה אישית. מדובר היה בקבוצה קטנה של מתנחלים שהתרכזה סביב הרב לוויןגר בלב חברון הערבית. הקיצוניות שלהם התבטאה בכך שהם לא הסתפקו במגורים בהתנחלויות רגילות, אלא חיפשו אתגר קשה הרבה יותר: מגורים בתוך השוק הערבי הצפוף של חברון. צריך היה להכיר או את המקום כדי להבין זאת. למבנים עתיקים ומתפוררים, מלאי טחב וצחנה של שוק, ברעש מחריש אוזניים, עם שלוליות ביוב, בינות לערימות אשפה וזוהמה, הגיעו המתנחלים הללו עם בני משפחותיהם. עם כל השמירה שסיפק להם צה"ל שררה שם סכנת נפשות יום יום ושעה שעה. גברים ונשים שמביאים למקום כזה את ילדיהם כדי לחיות בתנאים מפחידים וקשים מנשוא עשויים מחומר מיוחד - של אמונה קיצונית בדרכם. בין אלה שמסוגלים לכך היה צריך לחפש את הגרעין הקשה של המחותרת - תובנה שאליה הגעתי באיחור. ■

דני רובינשטיין הוא חבר הנהלת מערכת "הארץ"

ציבורי ופוליטי ער. המתנחלים, שלימים התארגנו בתנועת "גוש אמונים", עוררו את סקרנותי. מה הביא את הצעירים הדתיים בני דור "הכיפות הסרוגות" של המפד"ל למסע נלהב כזה של התיישבות בתוך ריכוזי

האוכלוסייה הערבית? בצד הדיווח על הערבים בשטחים, עקבתי אפוא גם אחרי המתנחלים ו"גוש אמונים" מידי יום. במהלך 1981 אף כתבתי ספר בשם "מי לה' אלי, גוש אמונים" (הוצאת הקיבוץ המאוחד) ובו ניסיתי לעמוד על מקורותיה ואופיה של תנועת המתנחלים.

על רקע זה עסקתי רבות בניסיון ההתנקשות שהיה בתחילת יוני 1980 בשלושה ראשי ערים בגדה. מטעני חומר נפץ הונחו אז, באישון לילה, במכוניותיהם של ראש עיריית שכס בסאם א-שכעה, ראש עיריית רמאללה כרים הלף, וראש עיריית אלבירה אבראהים טוויל. שכעה וחלף נפצעו קשה ורגליהם נקטעו. טוויל ניצל כאשר חבלן ישראלי שבדק את מכוניתו הפעיל את המטען ונפצע קשה. איש לא לקח אחריי ות על נסיונות ההתנקשות הללו ועלו השערות שונות בדבר המניע למעשה. באותה תקופה היו פיגועים של מחבלים והיו אמנם נסיונות של ישראלים (בעיקר מתנחלים) לבצע פעולות תגמול נגד ערבים. אבל פעולה מאורגנת מסוג כזה, וניסיון מאורגן לפגוע במנהיגי ציבור

ניגוד לציפיות, בבוקר האחד בינואר 2000 המחשבים לא כשלו, המטוסים לא התרסקו, מעליות לא נתקעו, מערכות חשמל לא התנתקו - ואף אחת מנבואות האימה של "באג אלפיים" לא התממשה. אבל בתוך הילולת המילניום, ואנחת הרווחה העולמית על הבאג שלא היה, היה חריג אחד לפחות, שלא הכל התנהל אצלו כשורה: רשת הטלוויזיה האמריקאית סי.בי.אס.

"באג אלפיים" של רשת סי.בי.אס. לא היה כשל מחשבים, אלא להפך: הצלחה טכנולוגית, שיצרה בעיה חמורה בתחום האתיקה של התקשורת. במבט ראשון, איש כמעט לא שם לב למתרחש: השידור התגיגי של הרשת לרגל כניסת שנת 2000 התנהל ללא תקלות, עם דיווחים חיים מכל קצווי תבל. מגיש החדשות של הרשת, דן ראתר, הוביל את השידור מכיכר טיימס בניו-יורק, המוקד המסורתי לחגיגות השנה החדשה.

המיליונים שצפו באותו לילה בסי.בי.אס ראו מאחורי ראתר - ממש מתחת לאותו כדור סגור ני הצונח אל הכיכר ברגע שבו נכנסת השנה החדשה - שלט פרסומת ענק, ובו עין ענקית וכדור בתוכה: הלוגו, סמלה המסחרי של רשת סי.בי.אס. הלוגו בלט בין שלטי הענק הססגוניים המקיפים את הכיכר.

אבל מי שהצטרף לאלפים שנדחסו בכיכר בליל המילניום, או בחר לצפות בשידורי הרשתות האחרות, יכול היה לגלות כי המציאות, בכיכר עצמה, היתה שונה. לא היה שם שום לוגו ענק של סי.בי.אס: מתחת לכדור היו פרסומת ענקית לבירה באדווייזר, ושלט גדול ממדים של רשת טלוויזיה מתחרה - אן.בי.סי.

השלט הקבוע של אן.בי.סי, ממש בלב הכיכר, בדיוק באמצע הסיפור, שיגע את אנשי ההפקה של סי.בי.אס כאשר תכננו את השידור. הם לא יכלו לסבול את הלוגו של הרשת המתחרה. הם רצו את ראתר על רקע הכדור, אבל חיפשו דרך לסלק את הלוגו האחר. הפתרון נמצא באמצעות טכנולוגיה דיגיטלית חדשה: פיתוח המאפשר "לשתול" לתוך התמונה טקסט או תמונות, שאינן חלק מן התמונה המקורית שהמצלמה מצלמת. אחרי דיון קצר נתנו ראשי סי.בי.אס אור ירוק, ובלחיצת כפתור נעלם מן התמונה השלט של אן.בי.סי. - ובמקומו הופיע הלוגו של סי.בי.אס.

תמונה וירטואלית כזו, המושלת בשידור טלוויזיה, מוכרת לצופים בארץ מן "האולפן הווירטואלי" שבו הוצגו במערכות הבחירות האחרונות נתוני ההצבעה, בדמות עמודות שהודקרו לפתע באולפן לצדו של המגיש האמיתי. גם שידורי תחזית מזג האוויר נעשים בדרך דומה, אם כי פשוטה יותר, כאשר התזאי ניצב באולפן לצד מסך ריק, ומערכת ממוחשבת משלבת בשידור החי ממקור אחר את מפות מזג האוויר.

בארצות-הברית שכללו בשנתיים האחרונות את הטכנולוגיות להשתלה דיגיטלית והרחיבו את השימוש בהן ברשתות הטלוויזיה. זה החל כאמצעי עזר גרפי בשידורי הספורט, בעיקר בשידור חי של משחקי פוטבול. באמצעות טכנולוגיה דיגיטלית מסומן בשידור קו צהוב-כתום דמיוני על המגרש, כדי לציין עד איזה מרחק חייבת הקבוצה התוקפת להעביר את הכדור. בניגוד לצופים במגרש, הנאלצים לחשב בעצמם את המרחק הזה, נהנים צופי הטלוויזיה משרטוט "קו מטר" ברור לעין.

הפיתוח של חברת "פרינסטון וידיאו אימג" מייצר קו שבעיני הצופה הוא חלק בלתי נפרד מן "המציאות" של המשחק: הוא משתלב בתמונה בצורה מלאה, ואיננו מטושטש או ברור יותר מיתר חלקיה. וגם כאשר המצלמה זזה, ה"קו" נשאר בתמונה, בדיוק במקום הנכון. בקיצור: השתלה מושלמת של קו דמיוני לתוך התמונה הטלוויזיונית של המשחק.

כמו תמיד, הראש הכלכלי של אנשי הטלוויזיה חיפש ומצא דרכים לנצל את הטכנולוגיה החדשה, הרחק מעבר לסימון קווים דמיוניים במגרשי הפוטבול. בתוך זמן קצר החלו רשתות טלוויזיה "להשתיל", בדיוק באותה שיטה, פרסומות כדי שיראו לצופים כאילו הן מתנוססות באתרים שונים במשחקי ספורט. חווי השידור אוסרים במפורש לשנות או להסתיר באופן דיגיטלי שלטי פרסום המתנוססים במגרשים, אבל מי אמר שאסור להשתיל שלטים נוספים?

רפי מן

מציאות כאילו

"השתלה דיגיטלית" של תמונות לתוך שידור הטלוויזיה מעוררת שאלות אתיות קשות: רשת הטלוויזיה סי.בי.אס מטביעה את הלוגו שלה על גורדי שחקים בניו-יורק, ובליל המילניום "החליפה" שלט של רשת מתחרה בכיכר טיימס בלוגו שלה

הצעד הבא התרחש בחודש נובמבר באחרון, כאשר רשת סי.בי.אס. הנכה בניו-יורק אולפן מפואר ומשוכלל לשידור תוכנית הבוקר שלה, זה היה חלק ממאמץ נרחב לאושש את התוכנית, המודחלת במדד שיעורי הצפייה מאחורי "גוד מורנינג אמריקה" ו"טודיי". בין היתר נחתם הסכם עם חברת פרינסטון, המאפשר שימוש נרחב בטכנולוגיה החדשה בשידורים. וכך, מי שצופה בתוכנית בטלוויזיה רואה, באמצעות המצלמה המשוטטת מתוך האולפן על ניו-יורק, לוגו ענק של התוכנית מתנוסס על בניין "ג'נרל מוטורס", על המזרקה שמול מלון "פלאזה" ועל הכרכרות הרתומות לסוסים המובילות תיירים בשבילי הסנטרל פארק. בשידור זה נראה אמיתי להפליא, כאילו העיר כולה מקושטת בלוגו של התוכנית, אבל מי שמשוטט באותה שעה ממש בכל המקומות הללו איננו רואה כמובן את הלוגו. הכל כאילו.

מפיק תוכנית הבוקר, סטיב פרידמן, איננו רואה כל בעיה במציאות המדומה שהוא מייצר למען צופי תוכניתו. "היפשונו דרך כלשהי לסמן את הסביבה בלוגו של סי.בי.אס.", אמר בראיון לניו-יורק טיימס, "זו דרך גדולה לעשות דברים מבלי להרוס את השכונה". פרידמן סיפר כי בכל יום מחפשים בתוכנית רעיון מקורי להטבעת הלוגו הדיגיטלי במקומות חדשים, "ועוד לא התחלנו לגרד את פני השטח" בשימושים הפוטנציאליים בטכנולוגיה החדשה.

בעיה אתית? פרידמן, לדבריו, מתקשה להבין על מה הזעקה. "אין בכך כל עיוות של תוכן החדשות", אמר לכתבים, "אני עוד זוכר את הזעקה שהקימו כאשר התחלנו להיעזר באמצעים גרפיים להמחשה במהדורות החדשות".

השתלת הלוגו בנוף הניו-יורקי בתוכנית הבוקר היתה צעד מסוכן במדרון חלקלק, המוביל לניצול בעייתי עוד יותר של השיטה: מי יקבע את הגבול של מותר ואסור בשינוי תמונת המצלמה באמצעים דיגיטליים? כך אכן אירע בליל המילניום, בשידור מכיכר טיימס: הפעם היה מדובר בשידור חדשות לכל דבר, אשר במרכזו שדר החדשות הבכיר ביותר של הרשת, המתגאה בעשרות שנים של קריירה עיתונאית.

כאשר חשף ה"ניו-יורק טיימס" כיצד כיסתה הרשת את שלטי הפרסומת המקוריים והחליפה אותם דיגיטלית בלוגו שלה, מצאה עצמה סי.בי.אס. מטרה לביקורת חריפה של עיתונאים ומומחי תקשורת. הארי האסל, עורך כתב העת "ברודקסטינג אנד כיבל", אמר ל"טיימס" כי הוא מוטרד מאוד מן התקדים. "ארגון חדשות טלוויזיה איננו צריך להכניס שינויים בתמונה, במיוחד בשידור חי", אמר האסל, "הצופים צריכים לסמוך שמה שהם רואים - אכן נמצא שם". סוכנויות הידיעות ציטטו את ריצ'ארד קפלן, מראשי "מכון המדיה" בווישינגטון, בדבר הצורך לשוב ולהדגיש מחדש את כללי האתיקה, בכל עת שאמצעי התקשורת מאמצים טכנולוגיות חדשות. למעשה של סי.בי.אס. הזהיר קפלן, השלכות רבות בכל מה שקשור ל"שחיקת האמון של הצופים במה שהם רואים על המרקע".

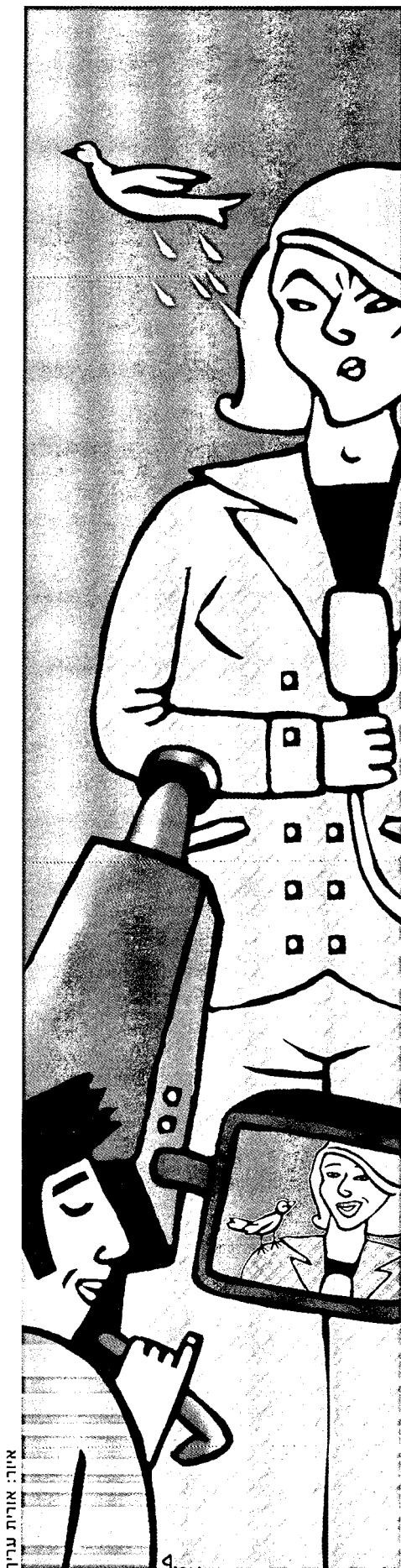
מומחים אחרים הזהירו כי ברגע שיתברר לצופים שהתמונה מאחורי ראשו של שדר החדשות איננה מדויקת או אמיתית, הם יתחילו להעלות ספקות גם באשר לתוכן הדברים היוצאים מפיו של ראתר. מי שחיפש חיוק לטענות של חוקרי התקשורת, על כך שהמדיה עוסקת ב"יצירת מציאות" במקום בדיווח מהימן עליה, מצא בפרשה הזו עדות מוחשית לכך שאין מדובר עוד בשאלות מופשטות, אלא בבעיה ממשית האורבת לפתחם של אמצעי התקשורת. אחד המבקרים שאל: מי אומר שלא יתחילו עכשיו להשתיל דיגיטלית פרסומות מאחורי הנשיא כאשר הוא נואם, או על חולצות של קורבנות מעשי פשע?

בסי.בי.אס. ניוו הסבירו כי ראתר עצמו לא היה מודע מראש לשימוש בטכנולוגיה החדשה, אך כאשר גברה הביקורת החליט המגיש הוותיק להשמיע את קולו. זו היתה שגיאה, אמר ראתר בראיונות לכמה עיתונים, ואני מצטער עליה. "לפחות היה עלינו להצביע בפני הצופים על מה שעשינו", אמר ראתר, "אני לא תפסתי את ההשלכות האתיות האפשריות מכך, ושגיתי".

מבקרי הטלוויזיה האמריקאים, אשר התכנסו באמצע ינואר בקליפורניה, הציגו לראשי סי.בי.אס. שאלות קשות על השימוש בהשתלות הדיגיטליות בשידור.

לסלי מונווס, נשיא רשת סי.בי.אס. לא מצא אפילו צורך להתגונן. "בכל פעם שהלוגו של אן.בי.סי. יצוץ בשידור שלנו, אנחנו נחסום אותו שוב", הבטיח, "אלא אם כן, כמובן, הלוגו של אן.בי.סי. יהיה חלק מסיפור חדשותי; אם מישהו ישתמש בלוגו שלהם, נגיה, כדי לבצע רצח - לא נחתוך את זה החוצה".

ראתר החריף את טון הביקורת שלו. "מדובר באמצעי חדש, ואנחנו אחראים לדרך שבה משתמשים בו", אמר, "אינני מרוצה מן הדרך שבה התמודדנו עם שאלת האחריות האתית שלנו כלפי הצופים. אני מוטרד ממה שנעשה כאן". ■

איור: אורית ענר

פרורית ומאופקת התנהלה לה מהדורת "מבט" מן ה-3 במרץ, 1997. הימים ימי ההמתנה המת-משכת לתוצאות החקירה המשטרית בפרשת בר-און, וכבר מתקציר הידיעות הפותח של חיים יבין ניתן היה להבין שצפוי יה מהדורה בלתי מסעירה בעליל: תככים פנימיים בליכוד בעקבות ישיבת מרכז מאמש (כתבה ודברי פרשנות באורך 8.5 דקות), עניין הר-חומה והשפעתו על האווירה בשט-חיים (שתי כתבות בנות שלוש דקות כל אחת), קריאת שרון לממשלת ליכוד לאומי (שלוש דקות) וחקירת המשטרה בעניין הפרוטוקול שהודלף מישיבת הממשלה שבה הוחלט על מינוי בר-און (שתי כתבות בנות שלוש דקות כל אחת).

דקות ספורות לפני תום המהדורה, פנה יבין למצלמה ואמר: "הבה נדבר קצת על קופים". כך, במלים אלו, נפתח פרק חדשות החוץ, ובו ידיעה בת דקה על שכפולם הגנטי של קופים מתאי עוברים (תמונות תקריב ממושכות על פניהם של קופיפים משוכפלים); ידיעה בת 45 שניות על עליית המתח באלבניה (תמונות של שוטרים אלבנים משועממי מבט מפטרים באטיות ברחובות ריקים מאדם); ואז הפטיר יבין כיושב למצלמה: "מספר ההרוגים ברעי-דת אדמה באיראן הגיע ל-965". על רקע תמונות של איראנים מתייפחים הקוברים את מתיהם בשלג, המשיך יבין וסיפר ש"יותר מ-2,500 בני-אדם נפגעו ברעש העז שפקד את צפון-מערב איראן בשבת ורבבות נותרו ללא קורת גג". אורך הידיעה כולה - עשרים שניות בדיוק.

יותר משנתיים לאחר מכן, כשמסופר לחיים יבין, ומאוחר יותר לארון נהרי, עורך חדשות החוץ של הערוץ הראשון אז והיום, על המה-דורה ההיא, מגיבים שניהם ספונטנית בהשע-רה כי זה היה **follow-up** קרי - ידיעת המשך לידיעה שכבר שודרה על אותה רעידת-אדמה. אלא שיש כאן להסיר ספקות: אותן עשרים שניות בשולי המהדורה, מבלי שהדבר הוזכר אף בתקציר הפותח, ולאחר סקירה נינוחה על קופים ושכפולם, היו הפעם הראשונה שבה התייחסה מחלקת-החדשות של הערוץ הראשון לרעידת האדמה באיראן על מאות, וכפי שהתברר לאחר מכן - קרוב לאלפיים, הרוגיה.

יותר משנתיים לאחר מכן, נראה שאין חדש על פני שולחנות העריכה של הערוץ הראשון: עשרים שניות בדיוק הקדישה מהדורת "מבט" מיום 10.11.99 לידיעה בדבר יותר משבעת אלפים הרוגים בסופת הצקלון בהודו. זה היה חמש דקות לפני תום המהדורה, ולאחר דיווח נרהב יותר על, למשל, הופעתה של הבנקאית

עניי עירך

גליה מאור ברשימת "הנשים המשפיעות ביותר בעולם" שפרסם השבועון "ניוזוויק". מאוחר יותר באותו ערב, בתקציר החדשות של מהדורת "מהיום למחר", כבר לא היה לאותו אסון קטלני בהודו כל זכר. תחת זאת זכו הצופים לראות צילומים מפורטים של עבודות הבנייה הנעשות בימים אלה סמוך למוזיאון תל-אביב לשם הרחבתו. הייררכיה חדשותית מקאברית-משהו זו נמשכה אף ביום שלמחרת, בעיתונות הכתו-בה: "מעריב" הקדיש להרג האלפים בהודו עשר שורות בתחתית עמ' 22, "הארץ" פרסם

עבודות הבנייה הנעשות בימים אלה סמוך למוזיאון תל-אביב לשם הרחבתו. הייררכיה חדשותית מקאברית-משהו זו נמשכה אף ביום שלמחרת, בעיתונות הכתו-בה: "מעריב" הקדיש להרג האלפים בהודו עשר שורות בתחתית עמ' 22, "הארץ" פרסם

הגיליון. וגם כאן יש להסיר מיד ספקות - דיווחים אלה על הטבת בטימור לא היו בגדר "ידיעות המשך" למה שכבר דווח, אלא התייחדות סות תקשורתית ראשונה לאסון.

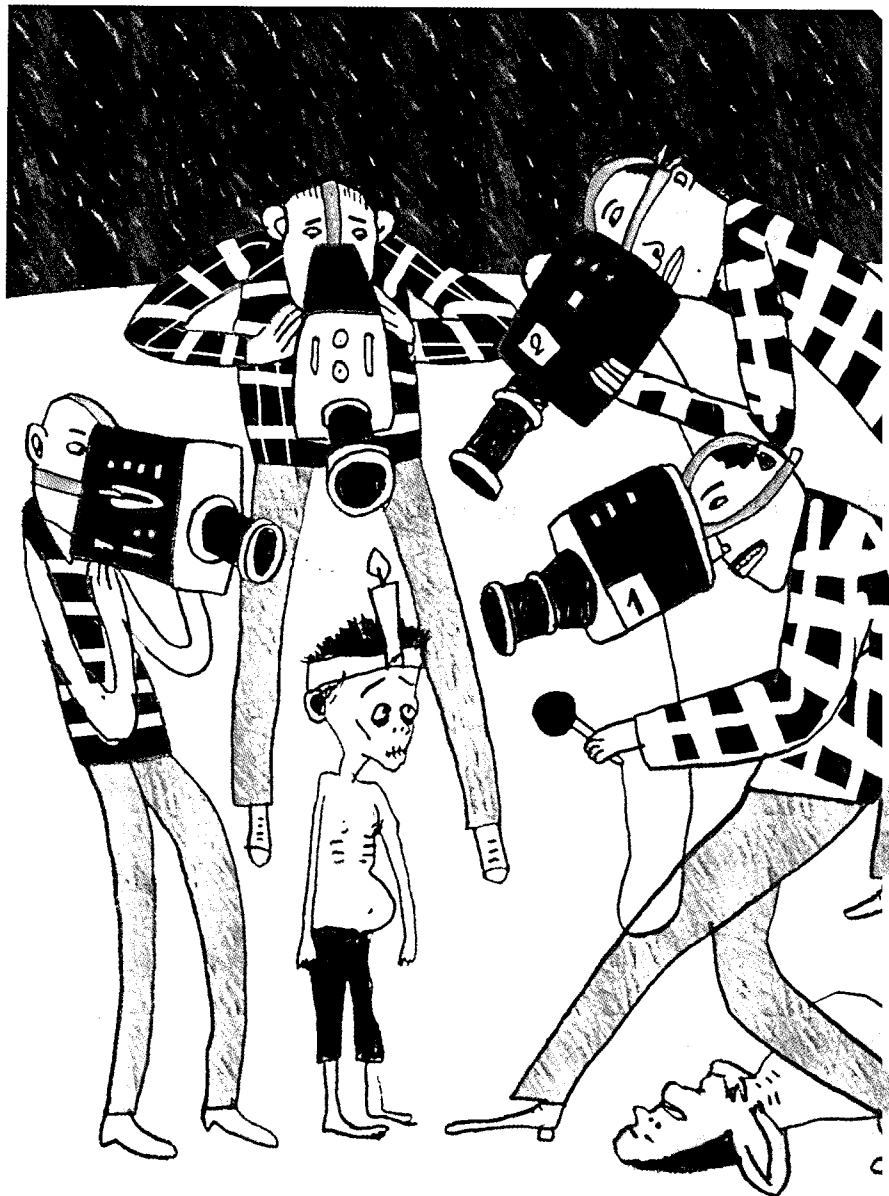
אפשר גם ליטול לדוגמה את מצוקת אזרחי צ'צ'ניה בשל ההתקפות הרוסיות האוויריות על עריהם ועל כפריהם בשלושת החודשים האחרונים: "מעריב" מיום 28.10.99 מוצא לנכון לדווח רק בשולי עמ' 17 על "יותר מ-100 הרוגים במתקפה אווירית רוסית על גרוזי", כשהעמוד הראשון מעדיף לחגוג עם הכותרת: "מנפלאות ארץ הקודש: קשישה חולה אנושה הובאה למות בארץ - והחלי-מה", בלוויית תמונה של הקשישה בת המזל. ואילו "הארץ", שלושה ימים לפני כן, מבשר בצנעה רבה בעמ' 9 על "27 הרוגים בהפצצה על כפר צ'צ'ני", כשבלבו של העמוד הראשון נדונה בהרחבה הסוגיה הבאה: "הצרפתים לא מבינים למה שופטים את המורה מוראל פ.", מורה באחת מעיירות צרפת החולקת את יצועה עם אחד מתלמידיה.

כשעשרות אנשים נהרגו בתחילת אוקטובר האחרון בהתנגשות רכבות בלונדון, דיווח על כך "הארץ" בירכתי עמ' 9, ידיעה קטנה בהרבה מתמונתה של 'מיס עולם' לינור אברג'יל שהתנוססה בעמוד הראשון באותו יום, למחרת הרשעתו של שלמה נור. "ידיעות אחרונות" נזכר באסון הרכבות בלונדון רק למחרת, ודיווח עליו בתחתית עמ' 8. ב"מעריב" לא היה לאסון זה כל זכר.

ב"מעריב" אף לא היה זכר לרעידת האדמה הנוראה באפגניסטן מפברואר 1998, אשר קטלה את חייהם של אלפים. "ידיעות אחרונות" דיווח עליה לראשונה שבוע לאחר שהתרחשה, בעמ' 22, וב-27 מלים. "הארץ" נתן ידיעה מפורטת יותר, אם כי, כהרגלו, בעמוד האחרון.

"מבט" עם חיים יבין, אם כן, איננו יוצא דופן בדחיקת דיווחי אסונות עולמיים לשולי-ים, אם כי שם, כמו גם בחדשות ערוץ 2, הדבר מומחש ביתר חריפות עקב היות סדר הידיעות כפוי על הצופה, שאינו יכול, כבקד-ריאת עיתון, לפתוח מיד במדור חדשות החוץ. יש ובמהדורות הטלוויזיוניות האלה משמשים דיווחי האסונות הקטלניים פרולוג לתחזית מזג האוויר: אלפי סינים מוצפים בנהרות כלקת החימום למופע של דני רופ.

כמעט כל אנשי חדשות החוץ שרואיינו לצורך רשימה זו ידעו לצטט איזשהו תוק תקשורתי בלתי כתוב שלפיו (בשינויים גיאוגרפיים ומספריים קלים ממרואיין למרואיין) "שלוש מאות אלף הרוגים בבנגלדש שווים למאתיים הרוגים באטלנטה, שווים להרוג אחד בירושלים". ההבדל שעליו התבקשו במיוחד להרחיב את הדיבור הוא זה שבין אטלנטה לבנגלדש.

אורים: דוח מודו

300 אלף הרוגים בבנגלדש שווים ל-200 הרוגים באטלנטה, שווים להרוג אחד בירושלים - זה הצופן שעל-פיו מדוחות התקשורת על מצוקות אנושיות במקומות אחרים

חודשיים לפני כן, הפסד של נבחרת ישראל בכדורגל לנבחרת קפריסין נראה חשוב לשלושת העיתונים לאין ערוך יותר מעשרות גופות מושחתות וראשים ערופים שנראו באותו יום במזרח טימור: ההפסד בקפריסין בעמוד הראשון, הטבת בטימור אי-שם בשולי

ידיעה בעלת נפח דומה בעמ' 11, ו"ידיעות אחרונות" לא הקדיש לנושא אף לא מלה אחת: ביקור הילרי וצ'לסי קלינטון בארץ, על האתרים שראו ואף המנות שהוגשו על שולחן-נן ("ידיעות אחרונות" מאותו יום) עניין את שלושת העיתונים הרבה יותר.

"זה לא יפה, אבל זה טבעי", אומר בחיך צוב גדעון רמו, עורך ומגיש "יומן חוץ" של קול-ישראל. "אין כאן כל-כך עניין של גזענות, כמו של קרבה תרבותית/אתנית/גיאוגרפית".

לעומת רמו שולל ערד ניר, עורך חדשות החוץ של ערוץ 2, את טיעון הקרבה התרבותית, ומציע תחתיו את ההסבר הבא: "הרבה יותר קל לנו להתחבר לאטלנטה מאשר לבני-גלדש, משום שבבנגלדש זה צפוי, במובן

חובתו לספק. הוא גם אמור, כמובן, לדוות על "דברים חשובים", אבל עד כמה "חשוב" בעיני עורך החדשות הישראלי יומו השמיני של עוד שיטפון בבנגלדש, או יומה השלישי של עוד מלחמת אזרחים בזאיר, ובעצם - עד כמה חשוב בעיני אף יומם הראשון של אירו-עים חוזרים ונשנים שכאלה? "באיושהו מקום", מודה בגילוי לב ערן בן-פורת, עורך החדשות של ערוץ 2, "כשזה רוטיני זה גם מאבד בעיני מחשיבותו. אם אני אסדר מדי

מתוך 57 כתבות ספורט שנקלטו בבניין הטלוויזיה הישראלית מגרמניה בשנת 1998, שודרו 56, ומאידך, מתוך 41 כתבות שהגיעו משם על אירועים ותהליכים באירופה שודרו חמש בלבד, ומתוך 11 כתבות על פיצווי שואה, לכאורה נושא היכול ליצור כאן עניין, שודרו רק שלוש. ללמדך, כך ויצטום, כי "אנחנו מתעניינים רק בעצמנו. סיקור של חדשות חוץ הוא פועל יוצא של השיח הפנימי במדינות שבהן הוא מתרחש, ומאחר שאצלנו אין למעשה מדיניות חוץ אלא לכל היותר תפיסת ביטחון, משפיע הדבר על סיקור חדשות החוץ. כתבנו בווישינגטון, למשל, הוא בעצם כתבנו המדיני בסניף הווישינגטוני של משרד החוץ הישראלי, וכך נראים הדיווחים משם".

ומפי יעקב אחימאיר, עורך "רואים עולם" (יומן שבו ניתן דווקא נתח ניכר, יחסית, לתחלואי העולם השלישי), נשמעת הטרוביה הבאה: "היחס לחדשות חוץ הוא שלילי: כל קשקוש שבא מהכנסת דוחק את חדשות החוץ, והדבר הכי קל להשמיט ממהדורה אם אתה שרוי בעורף זה חדשות החוץ, ומדוע? כי אף אחד לא יצלצל. זו גם ההנאה שבעריכת 'רואים עולם' - אם אתה שוגה בהיגוי שמו של מנהיג רז או בהרכב הקואליציה הנורבגית איש לא יצלצל, אבל תאר לך שנעשה טעות באיזשהו עניין פוליטי פעוט ערך אצלנו. תיפתח חקירה!".

נראה כי ברקע נחיתות בסיסית זו של חדשות החוץ והפונקציה הבידורית-אסקפיסטית המיוחסת להן, מפעפעת בין השאר גם הרתיעה מלדכא את רוחו של הציבור יתר על המידה: מדי יום מתים בעולם עשרות בני-אדם מאסונות כאלה או אחרים. בשעה ששורות אלה נכתבות, משתוללת מלחמת אזרחים קטלנית באינדונזיה, ישנן מהומות בצפון ניג'ריה, שריפות ענק בהודו, סופות אל גיניו בפרו ובאקוודור, דליפת נשק ביולוגי ממאגריים ברוסיה ובאוקראינה, וכיוצא באלה מצורקות ענק. טיפול תקשורתי יומי הוגן בכל אלה יהפוך את התקשורת לקשה במיוחד לעיכול, ומכך עורכי חדשות מבקשים להימנע. "אין לך

יום את 200 ההרוגים בבנגלדש אתחיל להיראות טרחן. אינני בא לייצר מניפסט, אלא לספר את מה שחדש ומעניין וחשוב מספיק כדי להכניס לסד הזמנים הקשה שאנו נתונים בו מדי ערב".

דבריו של בן-פורת מתקשרים לגורם נוסף, עמוק יותר, המגמד אצלנו את דיווחי האסונות המתרחשים בעולם, והוא הקלילות הכל-

מסוים, ש-300 אלף ימותו בהקשר זה או אחר, ונצקצק בשפתיים, כי זו מהות החיים שם כפי שהיא נראית מכאן, ואין זה מפתיע ואין זה חדש שאנשים מתים שם בהמוניהם, אם ברעב, אם במלחמת אזרחים, או מפגע טבע, או בהעדר טיפול רפואי נאות. זה לא news שמתים בבנגלדש. אבל ש-200 אנשים מתים בארה"ב, על רקע הפיתוח והתיעוש בארה"ב, זה כבר מפתיע, לזה כבר יש ערך חדשותי".

דברים ברוח דומה אומר גם אורן נהרי, והוא אף אינו מהסס להשתמש באותה מלה שהרתיעה את גדעון רמו: "יש כאן גזענות מערכתית מסוימת", כך נהרי, "אם טובעת מעבורת בבנגלדש ויש בה 500 הרוגים זה נראה לנו סיפור טבעי כי זה קורה הרבה".

זהו אחד הגורמים, אם כן, לסמיכות התקשורתית הצורמת בין היקף הדיווח על מיתות המוניות באזורים מוכי אסונות ובין דיווחים שגרתיים על שער המטבע או גובה הגלים: רוטיניות של אירוע, מחריד ככל שיהיה, שוחקת את העניין בו, והרי עניין, אחרי הכל, הוא מה שעורך החדשות המצוי רואה את

ערד ניר, ערוץ 2: הרבה יותר קל לנו להתחבר לאטלנטה

מאשר לבנגלדש, משום שבבנגלדש זה צפוי, במובן

מסוים, ש-300 אלף איש ימותו בהקשר זה או אחר

איזה משהו מלבב, סטייל שרי רז?", התריס יאיר שטרן כלפי יעקב אחימאיר באחת מישיבות המערכת האחרונות של הערוץ הראשון, לאחר שזה הציג את סדר יומה המתוכנן של "רואים עולם", ובו סקירות על מתיחות סין-טייוואן, סבלם של התושבים בחבל קשמיר מן הנוכחות ההודית, ואלימות נוער בארה"ב.

לית שבה נתפס במרבית כלי התקשורת תפקידו של דסק החוץ. כדברי יעל עינב, כתבת חדשות החוץ של הערוץ הראשון, "מצפים מאיתנו לאלמנט בידורי, פיקנטי, משהו שיתבלן את המהדורה, שלא תהיה שלמה בלי איזו ביאנלה בונציה או משהו כזה".

מחקר שעשה דוד ויצטום העלה שמצד אחד,

ועוד משיקולי המערכת של המהדורות הטלו-ויזיוניות בעניין זה: הדרישות החזרות מכתבות החוץ חמורות יותר מהדרישות מכתבות הפנים. שממון ויוואלי נוסח חברי-כנסת פוסט-עים לעבר ישיבת ועדת חוץ וביטחון נתפס כלגיטימי יותר מאשר עוד תמונה שגרית של שתי רכבות הודיות מונחות זו על גבי זו. מידת הדרמטיות של התמונה המגיעה מאזור המצוקה הרחוק מהווה גם היא, אם כן, שיקול: יעל עינב מספרת כיצד בשנה שעבר רה, עת פקדו שטפונות קטלניים את סין, יפן וקוריאה, רמתן הדרמטית של התמונות שהגיעו עו מיפן ומקוריאה עלתה על אלו שהגיעו מסין, ועל כן ניתן זמן שידור נרחב יותר לשטפונות היפניים והקוריאניים, למרות שמספר ההרוגים בהם לא הגיע לאפס קצהו של מספר ההרוגים בשטפונות בסין. דוגמה נוספת לתופעה מספק "הארץ" מיום 8.10.99: בעמ' 9 ידיעה קטנה על "118 הרוגים בשטפונות במכסיקו", ובעמוד הראשון תמונה צבעונית מרהיבה של התפרצות הר געש באקוודור, שהביאה למותו של אדם אחד.

"תראה", אומר עמנואל הלפרין, לשעבר עורך "רואים עולם", "הרצון לחשוף את תלאות האדם באשר הוא אדם קרוב ללבם של כל עורכי החוץ", והוא מצטט את המחזאי הרומי טרנטיוס, מן המאה הראשונה לספירה: "אין דבר אנושי שזר לי". "אבל קח, למשל, את סיפור סומליה", ממשיך הלפרין, "הוא כיכב תודשים במהדורות החדשות כסיפור של מצוקה - רעב, מלחמת אזרחים, אנדרלמו"סיה, הסיוע הבינלאומי שמבושש להגיע... ואז אתה רואה את הנחתים האמריקאים שמגיעים עם האורז ואתה מתחיל לשדר כל יום מהשטח. והנה אז, בני המקום מתחילים להרוג חיילים אמריקאים. האמריקאים אומרים, 'אנחנו עוזבים', ואיתם עוזבות רשתות הטלוויזיה. וכך היום, אין מלך בסומליה, המצב הכלכלי חמור ביותר, אני משוכנע שעדיין יש שם רעב, אבל מבחינה תקשורתית זה נמצא כעת בעלטה, כי: 1. 'כבר ראינו אתכם'; 2. 'ניסינו לעזור לכם וזה לא כל-כך הלך'; 3. יש קושי טכני לדווח; 3. נורא מסוכן לדווח".

וכך, מקדמי העניין שלפיהם ייקבע נפח הדיווח על מצוקה אנושית ברחבי העולם אינם קשורים בהכרח למדיה. "חדשות חוץ הוא תחום שיש בו משקל גדול לשיקולים לא ענייניים", מאשר גזעון רמז. נוסף על רמת שכיחותה של המצוקה שבה מדובר, ורמת הדרמטיות שבה היא מצולמת, ישנו גם טיב זיקתה של המצוקה לישראל ולישראלים, כגורם שעשוי להגביר או להפחית את העניין התקשורתי בה: כך, נפח הסיקור המרשים שזכו לו לאחרונה בתקשורת הישראלית גלי רעידת האדמה הקטלנית בתורכיה, בא בראש ובראשונה משום שהיו ישראלים בין קורבנות האסון (מבצע ההצלה של שירן פרנקו) ומשום

שתורכיה היא ידידת ישראל ומוכרת לישראל לים מתוקף היותה יעד טיול פופולרי לשכבות רבות באוכלוסייה.

לשם המחשה, די להיזכר ברעידת אדמה קטלנית פי כמה שאירעה באיראן ביוני 1990, ושלא זכתה ליותר מידיעה אחת קטנה בכל אחד מן העיתונים - "הארץ" בעמוד הראשון, "ידיעות אחרונות" בעמוד השני (הכותרת הראשית הוקדשה לחשש לזיהום מים בגוש דן) ו"מעריב" בעמוד הרביעי, במדור "בעולם", כשמתחת לידיעה הופיע תצלום גדול ממנה של רוכב בתחרות רודיאו בארה"ב, עם הכיתוב: "החזיק חזק".

הוא הדין ברעידת האדמה שאירעה בספטמבר באחרון בטייוואן, ואשר גם היא לא נפלה במספר הקורבנות שגררה בעקבותיה מרעידת האדמה התורכית: עצם התרחשותה, ביום 20.9.99, אמנם זכה לאזכור בולט בעמודים הראשונים של שלושת העיתונים למחרת, אך המעקב אחר אסון זה והשלכותיו על האוכלוסיה הטייוואנית התדלדל במהירות: יומיים לאחר מכן הסתפק "הארץ" בהפניית הקורא

האסון" התבשרו הקוראים כי "אנשי יחידת החילוץ של צה"ל נאלצו אתמול להתעמת עם מחלצים יוונים לאחר שאלה סירבו לאפשר להם לעבוד באתר ההריסות. רק לאחר ויכוח ממושך 'ניצחו' הישראלים והחלו בפעולות החילוץ"; ולקינוח, תזכורת אגבית, לפרוטו-קול - "עד כה נמנו 84 הרוגים וכ-2,000 פצועים ברעידת האדמה".

טיב הזיקה לישראל הינו אכן המבחן הקובע את היקף הסיקור של אסונות החוץ: שיטפון בסין שישראלית תיעד במצלמתו יהיה בעל סיכויים רבים יותר להיכנס לשידור מאשר שיטפון דומה שתועד רק על-ידי סוכנות הידיעות המקומית; תאונת רכבות בהודו שבה נהרגו מאה איש, מהם שני ישראלים, תזכה קרוב לוודאי לסיקור נרחב יותר מאשר תאונת רכבות בהודו שבה נהרגו מאתיים איש, מהם אף לא ישראלי אחד.

המוניטין של הכתב איתי אנגל נבנה דווקא מדיווחי מצוקה אזרחית קשים ומורכבים ששיגר מהבלקן בעת משבר קוסובו ולאחריו,

יעל עינב, כתבת חדשות החוץ של הערוץ הראשון: מצפים מאיתנו שנספק חומר בידורי, פיקנטי, משהו שייתבלן את המהדורה

ונדמה שיש בכך משום הפרכה מסוימת לטענה הרווחת על חוסר העניין של הציבור בחדשות חוץ. אליבא דאנגל, ניתן להקנות עניין רב יותר לכתבה על מלחמת אזרחים רחוקה מאשר לעוד דיווח מוועדת הכספים, וקשה לחלוק על כך: ההאזנה ל"יומן חוץ" בקול-ישראל, למשל, אינה נופל מזו של יומן הכלכלה המשודר מיד אחריו, ואף עולה במקצת על ההאזנה ליומן הערב שמשודר אחר-כך. כמו כן ראוי לזכור כי התקשורת לא רק מגיבה להתעניינות הציבור, אלא יכולה גם לעורר את התעניינותו ולעצב אותה. משונה לגלות עד כמה תובנה פשוטה זו נעדרת משיקוליהם של עורכי חדשות בתקשורת הישראלית, המעדיפים להציג את עצמם רק כשליחים של התעניינות קיימת או כקורבנות של אי-התעניינות קיימת.

בשולי הדברים, תצוין הערנות העיתונאית המיוחדת שמגלה כלפי אסונות חוץ היומון החרדי 'המודיע': עיתון קטן זה, המונה עמודים אחדים בלבד לגיליון, מקפיד להקצות נפח ניכר לסיקור אסונות המוניים ברחבי העולם, לעתים אף לאסונות הנוגחים במידה רבה על-ידי העיתונות החילונית. ■

אלי לינדר הוא בוגר הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית

אל טור קטן בשולי עמ' 13, אשר בישר כי "ישובים בטייוואן הפכו לעיירות רפאים: מניין ההרוגים ברעש עלה ל-2,000". באופן דומה נהגו גם "מעריב" ו"ידיעות אחרונות", אשר כבר למחרת לא טרחו להזכיר את רעידת האדמה ולו במלה אחת.

יש להניח ש"מעריב" ו"ידיעות אחרונות" היו ממשכים לסקר מקרוב את רעידת האדמה בטייוואן אילו שוגר אליה צוות חילוץ ישראלי. שבועיים קודם לכן היתה רעידת אדמה קשה ביוון, למקום נשלח צוות הצלה מישראל, וסיקורם של "מעריב" ושל "ידיעות אחרונות" את האירוע לא היה משולל איכות ית של גרוטסקה: הדיווח על קורות הצוות הישראלי קדם לציון מניין ההרוגים והפצור עים. כך נראתה הכותרת בתחתית עמ' 17 של "מעריב" מיום 13.9.99: "רעש האדמה ביוון: 'מאז שהישראלים הגיעו המורל שלנו עלה'".

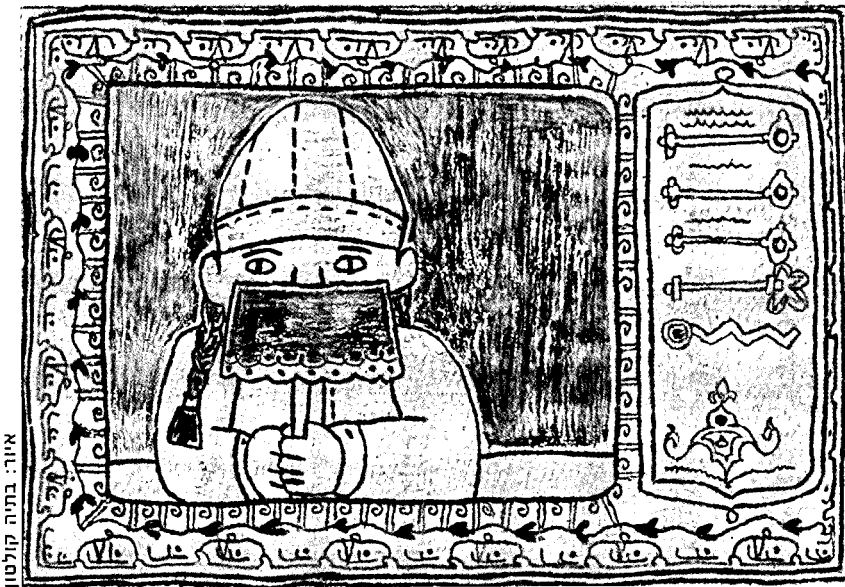
ובכותרת המשנה: "מניין ההרוגים הגיע אתמול ל-116. המשלחת הישראלית אמורה לשוב ארצה מחר". את הידיעה ליוותה תמונה של רופאה ישראלית מחייכת תוך כדי אחיזה בדחפור. שלושה ימים לפני כן פרסם "ידיעות אחרונות" ידיעה שונה מעט בכל הנוגע לרמת המורל שהרעיף הצוות הישראלי על תושבי המקום, אך זהה לחלוטין בכל הנוגע להיירר-כיה חדשותית מוזרה בין המחלצים לקורבנות: תחת הכותרת "הישראלים 'כבשו' את אתר

תנו לנו טלוויזיה ערבית

הערבית. היכן הפרופורציה? הרי אנחנו ממישית מהאוכלוסייה! לא זו אף זו: התוכניות של המחלקה הערבית אינן משקפות נאמנה את הבעיות שמהן סובל המגזר הערבי. משום מה גם אין המחלקה הערבית מכירה בקיומה של האפשרות לשדר שידורים ישירים. לי, בכל אופן, לא זכור מתי שידרה המחלקה הזאת שידור ישיר מאירוע כלשהו. בהשוואה ל"מבט", מהדורת החדשות בערבית היא אנמית. גם אירוח מרואיינים באולפן במהלך מהדורת החדשות אינו קיים. וכך מקבל הצופה הערבי מהדורת חדשות עם חומר ממוחזר, לא אקטואלי. המינוח הנהוג במחלקה הערבית, במיוחד במהדורת החדשות, מעורר סלידה: ב"מבט לחדשות" בשפה העברית החליפו את המושג "מחבלי החיובאללה" בתיבה לוחמי או אנשי החיובאללה. במחלקה הערבית נשאר חיובאללה ארגון טרור ואנשיו מוגדרים "מחבלים". גם את תחזית מזג-האוויר הפכו לפוליטית. כאשר אתה צופה בתחזית קשה לך להישאר שליו: באר-שבע בתחזית מזג-האוויר של המחלקה הערבית נותרה באר-שבע, אף ששמה הערבי הוא ביר-אלסבע. אחת הדוגמאות הבולטות לפוליטיזציה של המחלקה הערבית היה האופן שבו סיקרה את הסכסוך בנצרת סביב אדמת שיהאב-א-דין.

המחלקה הערבית של הערוץ הראשון היתה, עודנה, וככל הנראה תישאר נושא שנוי במחלוקת. שידוריה לא עונים על הצרכים המינימליים של האזרח-הצופה הערבי שמממן מהאגרה שהוא משלם את שידוריה. לפני כמה חודשים ערכתי ראיון מקיף עם המגיש "האגדי" של המחלקה הערבית, סעיד אלקאסם, שבינתיים פרש לגמלאות. אלקאסם הטיח האשמות קשות אל עבר היושבים ברוממה וטען, בין היתר, כי מודבר בטלוויזיה דוברת ערבית ולא בטלוויזיה ערבית. עוד אמר אלקאסם, כי אנשי המחלקה הערבית עוסקים בתעמולה פרו-ישראלית, והם למעשה משמשים שופר למדיניות הרשמית של ישראל. "הם קתולים יותר מהאפיפיור, ציוניים יותר מהרצל", קבע אלקאסם.

המחלקה הערבית נוסדה ב-1968 לאחר שוועדה ממלכתית, שבה נטלו חלק אנשי כוחות הביטחון, החליטה על הקמתה כאשר קהל היעד שלה היו אזרחי מדינות ערב. במלים אחרות, הייעוד של המחלקה הערבית היה ברור: לשמש זרוע ממלכתית צייתנית לממסד הישראלי במלחמת התעמולה עם מדינות ערב. אנשי המחלקה שנקלטו לעבודה היו ברובם יוצאי ארצות ערב. אחת הדוגמאות הבולטות הוא רוברט דסה, מאסירי עסק הביש במצרים. דסה, שבינתיים פרש לגמלאות, שימש במשך שנים רבות כתב בכיר במחלקה הערבית. מאז זרמו הרבה מים בירדן. הרושם הוא שדבר לא השתנה. להלן כמה דוגמאות: תשעים אחוז מעובדי המחלקה הזאת הם יהודים יוצאי מדינות ערב. מנהל המחלקה, יוסף ביניא, הוא לא ערבי.

אינני מתנגד, עקרונית, להעסקת יהודים במחלקה הערבית של הערוץ הראשון, אבל אי-אפשר להשלים עם העסקת מסה כזו של עובדים ששפת האם שלהם עברית ושהערבית שהם דוברים עילגת

בעיתונות הערבית, ללא יוצא מן הכלל, הוצג הסכסוך כמות שהוא: מחלוקת פוליטית בין שני זרמים, "החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון" ו"הרשימה המאוחדת", המזוהה עם תנועה האיסלאמית. המחלקה הערבית הוסיפה אש למדורה כשכתביה תארו את הסכסוך כריב בין מוסלמים לנוצרים. כל בר-דעת יודע כי הצגת הסכסוך באופן זה משרתת את המדיניות הישראלית של "הפרד ומשול". איש גם אינו בודק מה חושב משלם האגרה הערבי על תוכניות המחלקה הערבית. אינני יודע מתי נעשה לאחרונה סקר צפייה לבדיקת ה"רייטינג" של המחלקה הזאת. תפקידה של התקשורת לייצג נאמנה את קהל היעד שאליו היא פונה, ומיותר להזכיר כי אסור לעיתונאי לערב בין דעה לידיעה. המשוואה הזאת, עושה רושם, איננה תקפה במחלקה הערבית של הערוץ הראשון. האם לא הגיע הזמן להעניק לבני המיעוט הערבי-לאומי בישראל את האפשרות להקים תחנת טלוויזיה שתענה על מאווייהם ומשאלותיהם הלאומיים - תחנה ערבית לכל דבר ועניין ולא תחנה דוברת ערבית? ■

תפקידי המפתח במחלקה מאוישים על-ידי יהודים: מנהל חטיבת-החדשות משה צור, העורך הפוליטי שלמה גנור, הכתב הפרלמנטרי אלי ניסן, הכתב לענייני המזרח התיכון מאיר כהן, הכתב הכלכלי יחזקאל יעקובי, והרשימה עוד ארוכה. אין זה אומר שעקרונית אני מתנגד להעסקת יהודים במחלקה הערבית, אבל אי-אפשר להשלים עם העסקת מסה כזו של עובדים ששפת האם שלהם עברית ושהערבית שהם דוברים עילגת. אין ייצוג ערבי במחלקה הערבית. מדוע לא נקלטים בה אנשי תקשורת צעירים מהמגזר הערבי? קשה להשתחרר מהרושם שמדובר במדיניות-על האוסרת את כניסתם של ערבים בעלי אוריינטציה פוליטית לא-ממסדית.

האפליה נגד בני המיעוט הערבי-לאומי שחיים במדינת ישראל עוברת כל גבול: מדוע מבקשים ממני לשלם אגרת טלוויזיה כאשר רשות-השידור מקדישה למחלקה הערבית שעה יומית אחת בשפה

הכותב הוא עורך השבועון "כל אלערב"

עמוס נוי

הסיפור שמאחורי הסיפור

אמר חשוב, חשוב מאוד, התפרסם לו בשקט לפני כחודש בעמודי הפובליציסטיקה של עיתון "הארץ". הכותבת, גלוי-ריה סטיינב, היא עיתונאית ועורכת, אבל גם הוגה וחוקרת תרבות פמיניסטית אמריקאית. הנושא - יחסה העוין של התקשורת האמריקאית ללינדה טריפ, האשה הרעה והמכוערת בפרשת קלינטון-לוינסקי - מרוחק שנות אור מההוויה הישראלית, על שערוריותיה המקומיות, העסיסיות, מה לעשות, הרבה פחות, ועל עיתונאיה המקומיים, שגם להם, מה לעשות, יש לפעמים מה ללמוד מעמיתיהם האמריקאים הרציניים בתחום התחקיר, איסוף העובדות, והצגתן בצורה בהירה ושווה לכל נפש.

ובכל זאת, זהו אחד המאמרים הרלוונטיים ביותר לתקשורת המקרית ולתפקיד הפעיל שהיא ממלאת בייצוג, אישוש והפצה של דעות קדומות קולקטיביות, לעתים קרובות לא מודעות. האופנים שבו "האיש הרע" ו"האשה הרעה" (וגם "הנלעג", "החלש", "חסר הרג" שות" וכו') מסומנים על-ידי התקשורת בכל פרשה, הסיבות התרבותיות העמוקות לכך, וסירובה העקשני של התקשורת להודות בזאת - כולם משמעותיים, משמעותיים מדי (למרבה הצער) לתקשורת העברית כאן ועכשיו.

איך? איך לא, בעצם. האם להתקפות האישיות הארסיות על שרה נתניהו יש קשר לעובדה שבניגוד לקודמותיה, מדובר באשה צעירה יחסית ומטופחת יחסית, שבאה למעון ראש הממשלה כאשתו של ראש ממשלה כריזמטי אך ימני, ואיתה ילדים קטנים, לראשונה בתולדות המדינה? האם זהו הדיסוננס הקוגניטיבי המפורסם הזה, שאילץ את בכירי עיתונאינו להסיר את כפפות המשי שבהן הם טיפלו בנשות ראשי ממשלה קודמים?

ומהו הדיסוננס הקוגניטיבי האחראי להכפשה השיטתית של דוד לוי, והצגתו הנמאסת כבר על-ידי כל סטיריקאי-בעיני-עצמו כנפוח ונל-עג? יכול להיות שזהו, העניין הזה, הדבר הזה, נו, זה השד ההוא, זה שאסור לדבר עליו, נו, אתם יודעים מה - יכול להיות שזה קשור אולי למוצאו של לוי?

ואולי אולי זה אותו "העניין הזה" שאחראי לתהפוכות בדימויו הציבורי של יצחק מרדכי, זה שטופח כאיש אחראי ומהימן כל עוד היה אינסטרומנטלי להורדת נתניהו, והפך לחדל אישים חסר השפעה בידי אותה עיתונות עצמה כשהיה לשר בממשלת ברק?

ואיך, לפתע, קוראת העיתונות כולה (וגם "התנועה לאיכות השל"טון", בעתירה לבג"ץ!) להעמיד לדין את הרב עובדיה יוסף על דבריו נגד השופטים, תוך שימוש בסעיפי חוק ארכאיים ומרגיזים של "זי-לוח" ו"העלבת עובד ציבור" - אותם סעיפים שהפעלתם השערורייתית בעבר (נגד אנשי שמאל כמו עמוס קינן וגדעון ספיר) גררה מחאות צודקות באותם עיתונים עצמם על פגיעה בחופש הביטוי, שכולל, למי ששכת, גם את הזכות לחשוב ולומר שחלק משופטי ישראל הם לא חכמים, עילגים, מתנסחים בצורה מביכה, מנמנמים בדיונים, קובעים את עמדתם לפי מין ולאומיות הנאשמים ועל סמך

יחסם העוין או האוהד לעורכי-הדין, ו, כן, גם "בועלי נידות". לא מדובר, כפי שסטיינב מדגישה, בנכונותן של עובדות כאלה או אחרות, כי אם ב"סיפור שמאחורי הסיפור", זה שהעיתונות לסוגיה כל-כך מצטיינת בו מצד אחד, וכל-כך מתעקשת להכחיש, בתערובת של היתממות וחוסר מודעות עצמית, מן הצד השני.

...

שאלה: מי היו ה"רעים" שבבית המורים? תשובה (ולא צריך להיות בגר מערכת החינוך הנפלאה שלנו כדי לדעת אותה): המורים. זה מה שהעיתונות כולה חושבת.

ואני כבר לא מדבר על השימוץ העיתונאי הקלישאי החוזר מדי שביתה - פה יעמתו ילד משועמם עם מורה שובתת, שם יוציא עיתון מקורי רשימה של עצות גורא משועשעות להפעלת הילדים, וגם פה וגם שם תכתוב עיתונאית, שהיא גם אם, מכתב גלוי לשובתים, כזה שיספר כמה היא "תומכת במורים ומעריכה את עבודתם", אבל מה לעשות, כשהילדים "מטפסים על הקירות", אין לה "שום סימפטיה", והיא ממש לא מבינה למה "זה צריך להיות על גבם של ההורים".

מעניין, אבל פקיד האוצר לא זוכים ללחץ תקשורת מהסוג הזה, גם מצד המעטים שסבורים שהם הפרו (או לא מימשו) הסכמים חתומים עם ציבור המורים.

מדוע, באמת? כי לעיתונות יש, בעצם, עמדה ברורה, אידיאולוגית, קיצונית וחד-משמעית, אבל לא גורא מודעת - זו הגורסת כי שביתה (לפחות בשירותים הציבוריים) היא נשק לא לגיטימי, אפילו במסגרת תביעות שכר צודקות. אם, כמוכן, מישהו היה טורח לנסח את זה כך, בגלוי, אפשר היה לפחות לדון בזה. אבל כל עוד העמדה הזו נמצאת באפלה, לא נותר לנו אלא לראות כיצד היא טווה מאחורי הקלעים את הסיפור-שמאחורי-הסיפור.

...

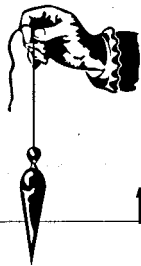
אולי הדוגמה הבוטה והוולגרית ביותר (מפני שהיא, בניגוד לאח-רות, מודעת לעצמה לחלוטין) לניתוח של סטיינב היא תוכנית "החרצופים". בעוד ששאלת איכויותיה הקומיות (או, במלים אחרות, האם היא מצחיקה) היא באמת עניין של טעם, דבר אחד ברור שהיא לא: זו לא סאטירה פוליטית.

ל"החרצופים" יש שיטה: בוחרים איש ציבור, מסמנים תכונה אישית שלילית אפשרית שלו, מעצימים אותה, ובונים סביבה דמות וסיטואציה. הססן? נעשה אותו סמרטוט. חלש? אצלנו הוא יהיה תולעת. כוחני יהיה למאפיונר. שחצן יהפוך לבלון מנופח. מרוקאי? יישאר מרוקאי. חרדי? נדחף לו כרית מתחת לתולעת ונדביק לו פאות. אוי, להשתגע מצחוק.

במובן זה החרצופים הם בהחלט קריקטורה, אבל לא, בניגוד לכוח-נת יוצריה מלאי שביעות הרצון העצמית, של אינטריגות פוליטיות, אלא של הסאטירה הישראלית בכלל: תכונות אישיות, ולא השקפות, הן הזכות לטיפול לעגני. מבטא, צורה חיצונית, אופני דיבור מחלי-פים תכנים ומסרים.

במובן זה, החרצופים מסמנים את הדה-פוליטיזציה של הפוליטיקה, כי פוליטיקה, על-פי המחשבה הזו, היא משהו שקורה בין קבוצה של אנשים-בובות עם תכונות נלעגות. לא פחות ולא יותר. ממש כמו מערכון בתיכון, עם שרים במקום המורים, וח"כים במקום תלמידים. וזהו. ■

עמוס נוי הוא איש מחשבים

איתן להמן

הכוונה מתבררת מהתוכן

ל כל אדם שחש כי פורסם עליו פרסום המהווה לשון הרע ישנן, לפי החוק, שתי אפשרויות: הגשת תביעת דיבה, תביעה נזיקית רגילה, ולצדה - אפשרות להגיש קובלנה פלילית נגד המפרסם.

בדרך-כלל מחליטים נפגעים לפנות למישור הנזיקי-אזרחי, הן משום שהתרופה שם היא כספית, והן משום שנטל ההוכחה קל יותר, כיוון שבקובלנה פלילית נגד מפרסם, מעבר להוכחת לשון הרע וכי לא חלות הגנות כלשהן לטובת המפרסם ("אמת דיברתי", תום לב וכו'), יש צורך גם להוכיח "כוונה לפגוע" בנפגע מצד המפרסם. בית-המשפט המחוזי בבאר-שבע דן לאחרונה בשאלה מה היא אותה "כוונה" שצריך להוכיחה, במסגרת ערעורה של ז'קלין מימון, סייעת בגן-ילדים באשדוד, אשר פורסמה עליה כתבה במקומון באשדוד. המקומון טען כי מימון משתמשת בשיטה "אכזרית, כואבת ומשפילה" להוצאת כינים מראשי ילדים בגן, ועוד הוסיף וטען כי מדובר ב"שיטה אכזרית המזכירה את הטיפול האכזרי בבתי-היתומים בזמן מלחמת העולם השנייה". הכתבה הוסיפה תיאורים נגד מימון המשתמשת, לדברי הכתבה, בשיטות "מחרדות", וכן פורסם שם כאילו מימון מקללת, תוקפת ומכה את הילדים.

מימון, שביקשה להגן על שמה הטוב, בחרה להגיש לא תביעה רגילה, אלא קובלנה, באמצעות עו"ד אילן בומבך. הקובלנה הוגשה לבית-משפט השלום בקריית-גת, אך עוד לפני שביט-המשפט דן בעובדות המקרה, ואם אכן אמת דיבר העיתון, החליטה שופטת בית-המשפט, גיליה רביע, לדחותה כיוון שאף שהדברים בכתבה מהווים "לשון הרע", הרי לא הוכחה הכוונה לפגוע במימון, הנדרשת בקובלנה.

השופט אברהם לרון, נשיא בית-המשפט המחוזי בבאר-שבע, הפך החלטה זו. הוא קבע כי ניתן ללמוד על "כוונה לפגוע" במושג הפרסום, בראש ובראשונה מתוך הפרסום עצמו. ככל שהפרסום פוגעני יותר ויש בו, למשל, שימוש במלות גנאי חריפות, הנאשם בפרסום יתקשה יותר ויותר לשכנע כי פרסם את שפרסם שלא מתוך כוונה לפגוע.

המקומון טען בבית-המשפט כי פרסם את הכתבה בראש ובראשונה כדי להביא לידיעת הציבור את המציאות השלילית בגן, וכדי לזעזע את הרשויות ולגרור אותן לפעולה מתאימה. השופט לרון, שאליו הצטרף השופט יהושע לפל, קבע כי הוא מקבל שהיתה גם מטרה לגיטימית בפרסום הדברים, אך ברגע שהמקומון הפריז ו"צבע" את הכתבה בכינוי גנאי, אסוציאציות שליליות, ולמעשה יצר למימון דימוי של כמעט מפלצת, הרי הוכחה גם "כוונה לפגוע".

השופט ניל הנדל, בדעת מיעוט, הסכים כי יש להחזיר את התיק לבית-משפט השלום, אך לגרסתו, יש לקבוע אם קיימת "כוונה לפגוע" רק בסוף ההליך, לא רק מתוך תוכן הדברים שפורסמו, אלא מכל העובדות שיועלו במשפט.

התיק הוחזר לבית-משפט השלום בקריית-גת כדי לקבוע אם הגנת העיתון בטענתו "אמת דיברתי" קיימת.

בכך, למעשה, צמצם בית-המשפט את ההבדלים בין תביעה אזרחית

לבין קובלנה פלילית בלשון הרע, ואת הדרישות לקבלת פסק-דין פלילי נגד מפרסם לשון הרע.

נדחתה תביעת אפל

לאחרונה נדחתה תביעתו של דוד אפל, איש העסקים השולח ידו גם בענייני ציבור, נגד רשות-השידור ביחס לכתבתה של איילה חסון על פרשת "בר-און-חברון". בכתבה, שפרסמה חסון בינואר 1997, זמן קצר לאחר מינוי עו"ד רוני בר-און ליועץ המשפטי והתפטרותו, היא חשפה, כזכור, כי אריה דרעי ובנימין נתניהו רקמו עסקה, שלפיה ימונה עו"ד בר-און ליועץ המשפטי לממשלה כנגד סגירת התיק נגד דרעי בעבירות שאין בהן קלון. בתחילת הכתבה צוין כי חודשים מספר קודם לכן נפגש אפל עם חברו דרעי, והציע לו למנות את בר-און ליועץ המשפטי, משום שהוא עסקן בליכוד, היה מאמנו של צחי הנגבי (שר המשפטים דאז), ו"הוא יהיה שלנו".

אפל טען כי יוחסה לו לשון הרע ותבע את רשות-השידור על סך 5 מיליון ש"ח בבית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו. שופט בית-המשפט, פט, עדי אור, דחה את התביעה על הסף, תוך קביעה שדיבתו של אפל לא הוצאה רעה בכתבתה של חסון, באשר "הצופה הסביר" של הכתבה לא יכול היה לייחס לשון הרע לאפל בגינה.

אור קבע, כי עצם ההצעה של אפל למנות את בר-און ליועץ, כנטען בכתבה, אין בה לשון הרע, שכן מדובר בעו"ד ותיק, בעל משרד פרטי, שאף היה מאמנו של הנגבי.

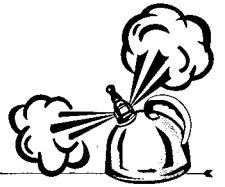
יתר על כן, השופט אור קבע, כי אין כל לשון הרע בחשיפה שעסקן פוליטי מבקש למנות מקורב למשרה ציבורית, שכן אין פגם בכך שעסקן פוליטי יציע למשרה אדם הקרוב להשקפותיו הפוליטיות. "מדובר", קבע אור, "בפעולה לגיטימית, רגילה ומקובלת בחברה, שלפיה עסקנים פוליטיים משתדלים להציע למנות למשרות בכירות אנשים הקרובים להשקפותיהם הפוליטיות. בהצעה כזו, כל זמן שלא מתלווה לה כל סממן נוסף, אין כל פגם". אפל טען, עם זאת, כי המינוח שבו השתמשה חסון בכתבה, ולפיו הציע את בר-און לדרעי כיוון ש"יהיה שלנו", מרמז כאילו אפל התכוון למנות מקורב שישתלט על מנגנון התביעה במדינת ישראל, ישם את החוק לקלס, וישג בתר-מית לדרעי עסקת טיעון שאין עמה קלון.

אור שלל פרשנות זו למינוח "שהיה שלנו". הוא הבהיר, כי בכתבה לא נאמר או נרמז כאילו מתכוון אפל לשלוט בעו"ד בר-און, וכאילו זה היה חייב לפעול לאחר המינוי בדרך הרצויה לאפל. גם לא נאמר ולא נרמז, כאילו אפל התכוון להשיג לדרעי עסקת טיעון נוחה. כל הטענות האלה הן בבחינת "חוכמה שלאחר מעשה", לאחר עיון בדיע-בד בפרשה כולה, בעוד שהקובע הוא יום הפרסום.

בפסק-הדין הוסיף השופט אור כי גם לולא היה אפל איש ציבור, אין אפילו לשון הרע המשתמעת מההקשר הכללי של הדברים שנאמרו בכתבה, שכן אפל הוזכר רק כמי שהציע את המינוי לדרעי כמה חודשי שנים קודם לכן, וכלל לא בהקשר של רעיון ה"עסקה", שהוא הפגום בפרשה כולה.

לפיכך, ומשקבע השופט אור, שבכתבה לא תואר אפל באופן פלילי או שלילי, נדחתה תביעתו על הסף. ■

איתן להמן הוא עורך-דין

עד כאן הבדותות

עד היום לא הגבתי על אי-דיוקים שפורסמו ב"העין השביעית" לגבי מדור הספורט של "מעריב", אבל מה שעשה עמוס נוי בטורו "קורא מן השורה", תחת הכותרת "נערות הליווי נעלמו", מחייב התייחסות. לא אתוכח כאן עם דעותיו של נוי ופרשנותו לגבי מניעי פרסום הפרשה ב"מעריב". זכותו של כל אחד להגג שטויות כאוות נפשו. לעומת זאת, את העובדות שהוא מעוות צריך להחזיר למקומן. נוי מייחס ל"מעריב" את הפרסום שלפיו הבילוי של שחקני הנבחרת עם נערות ליווי כלל גם אלכוהול וחשיש. התוספת הזו פורסמה ב"ידיעות אחרונות" ורק הוא אחראי לה.

שותק תחילה ואחר-כך מפרסם בצנעה לא אופיינית את דו"ח החקירה הסופי, אולי בתקווה שזכרוננו הקצר ואירועים טריים יותר ישכיחו מאיתנו את התנהגותו.
עד כאן הבדותות, ומכאן לעובדות.
"מעריב" לא נסוג משום דבר בפרשה.
"מעריב" פרסם סקופ מדויק במלואו.
"מעריב" לא מתקשה להציג הוכחות נוספות. הוא פשוט ממשיך לעמוד מאחורי החלטתו לא לפרסם את שמות השחקנים המעורבים. החלטה זו הנו גומיקה והוסברה לקוראים.
"מעריב" אמנם הפסיד את הטור של אייל ברקוביץ' (וזמנית), אבל עשה זאת במודע כשברקוביץ' העמיד לפניו את הבחירה ערב הפרסום. ואגב, הראיון הנרחב שהעניק

לוי, יו"ר ההתאחדות. לוי הצהיר שלשחקן שבילה עם נערות ליווי אין מקום בנבחרת. הוא זה שקיבל את שמות המעורבים מחברת חקירות, הוא זה שהתחייב לאמץ את המלצות ועדת הקוד האתי, והוא זה שיכול להורות על ניפוי שחקנים. ל"מעריב" אין סמכויות שכאן לה, ו"מעריב" גם לא התייחס בשום שלב לעונשים שצריכים להינקט בעקבות הפרשה. הוא רק חשף תופעה חמורה ומתמשכת, כדי שלא תחזור על עצמה.

אביב הברון

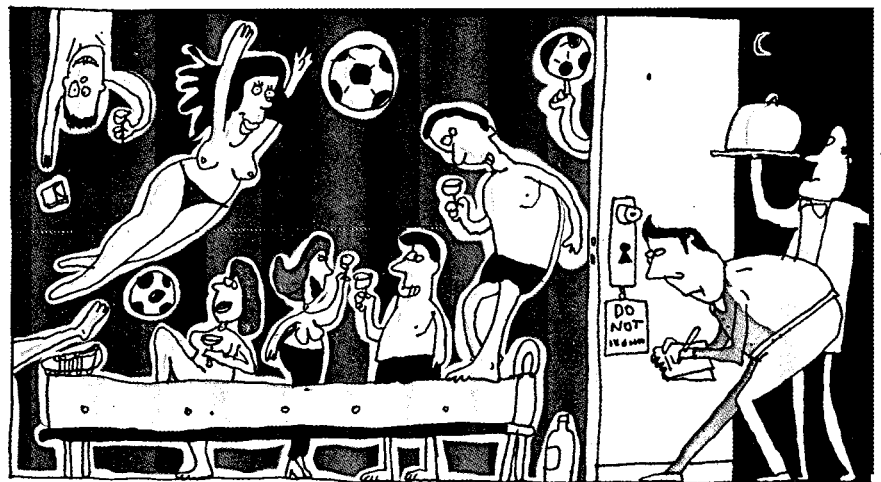
הכותב הוא עורך מדור הספורט ב"מעריב"

השבוע אינו מאמין לרעב

בגיליון מס' 24 של "העין השביעית" כתב העורך עוזי בנימין, "הנימה השלטת היתה צעקנות צהובה. כך היה שבועיים לפני כן, כאשר לכותרת פרצה ועקת הרעב. עיתונים, ערוצי טלוויזיה ותחנות רדיו שימשו בימה להפצת רושם כוזב כאילו מסתובבים במדינה רבבות אנשים רעבים. רק מעט צדיקים היו בסדום זו שלא נתנו ידיהם לליבו ההיסטריה ודיווחו על התופעה באחריות הראויה. ואמנם כעבור יומיים-שלושה התברר שזו היתה ועקת שווא שהופחה בחוסר אחריות על-ידי מרכז השלטון המקומי".

במשפט הערכה בוטה זה בנימין טעה וגם צדק. לטענתו, בישראל לא מסתובבים רבבות אנשים רעבים. השאלה היא, מה הם רעבים בעיניו? אם כוונתו לרעבים בנוסח מדינות רבות באפריקה ובאסיה של שלדי אדם וילדים עם בטן נפוחה - אזי הוא צודק. בישראל אין רעבים כאלה.

ואולם, אם נבדוק מהו תפריט המזון היומי של למעלה ממיליון בני-אדם (ובתוכם 440 אלף ילדים) עניים בישראל, או אילו פריטי מזון הם מסוגלים לרכוש בהכנסתם המצומקת, נגלה שהם בהחלט רעבים על-פי ההגדרה של מילון אברהם אבן-שושן, "הסובל מחוסר מזון, שקיבתו ריקה, חש בצורך לאכול דבר-מה"; של מילון ספיר, "מרגיש רצון דחוף לאכול, סובל מחוסר מזון, משתוקק מאוד לאכול מזון מסוים"; של דיווחי משרד החקלאות האמריקאי אי הכורך אנשים רעבים עם אנשים הסובלים

איורים: עמוס אלנבוים

ברקוביץ' ל"מעריב" בערב סוף המילניום מעיד שאם היו לו טענות לעיתון, כבר אין לו. הקביעה ש"מעריב" הפסיד הרבה נקודות בדעת הקהל לא מבוססת על כלום. מאות תגובות שהתקבלו במערכת מאז פרסום הפרשה מלמדות דווקא על ההפך.
"מעריב" לא פרסם בצנעה את דו"ח החקירה הסופי. הדו"ח פורסם בעיתון יום שישי - הנפוץ מבין עיתוני השבוע, קיבל הפניה בחלק השמאלי העליון של העמוד הראשון - המקום הבולט ביותר, והוקדש לו כמעט עמוד שלם בפורמט המוגדל של סוף השבוע. כעבור יומיים התפרסמה עוד ידיעה גדולה על הדו"ח, ולמחרת ידיעה גדולה נוספת, כש"ש" תיהן היו הפניות בולטות בשער.
לא ברור לי מה נוי רוצה ש"מעריב" יעשה עוד, אבל אם הוא לא מבין עד עכשיו, כדאי להסביר לו שהכדור נמצא כרגע אצל גברי

נוי ממשך, וחבל שהדברים צריכים להידפס שוב: "ועכשיו, עם הנסיגה הפחדנית שלו מהפרשה, ועם הדממה המוחלטת שגזר על עצמו (הגרועה הרבה יותר מהתנצלות או הודאה פומבית בטעות), 'מעריב' מוצא עצמו בגרוע מכל המצבים - הוא גם פרסם סקופ מרעיש שבחלקו היה כנראה לא מדויק, הוא גם מתקשה, או לא מנסה, להציג הוכחות נוספות שיאששו את החלקים הנכונים שבסקופ, הוא גם הפסיד את הטור של אייל ברקוביץ' והרבה מאוד נקודות בדעת הקהל, והוא גם

תיקון
בטעות נכתב בגיליון "העין השביעית" 24 כי התוכנית "פוליטיקה" ירדה מן המסך. התוכנית שירדה מן המסך היא "הכל פוליטי".

מאספקה בלתי מספקת של מזון, דהיינו מתת-תזונה; ושל משרד הבריאות הישראלי המתריע לא רק מהסכים תזונתיים אלא גם מפני עודף של מזון בלתי נכון.

אני מציע לבנוימן ולשותפיו לדעה לבדוק: מה הם פריטי המזון של ילדים עניים ומשפחותיהם בישראל; כמה חלב ומוצרי, כמה ירקות ופירות, וכמה מוצרי מזון מן החי המכילים סידן, ברזל, ויטמינים ומינרלים הם צורכים; ולעומת זאת, כמה לחם, תפוח-אדמה, אטריות, אורז וקטניות הם אוכלים; וכיצד תפריט המזון שלהם משפיע על כושרם הפיזי והנפשי ועל תפקודם.

אני גם מתנדב ללוות את בנוימן לסיור של יום שישי אחר-הצהריים בשווקים במחנה-יהודה, בכרמל בתל-אביב, ביפו, באשדוד ובבאר-שבע, כדי שיראה במו עיניו את מלקטי העגבניות, הכרובית והעצמות בפחי האשפה ובערימות הזבל. איני מתייחס לפריטים הכרחיים נוספים שאדם זקוק להם כמו מגורים, ביגוד, חינוך, תרבות, פנאי, שהרי לא על הלחם לבדו חייה האדם.

בנוימן ניצל לטובת עמדתו את השימוש הדמגוגי והציני שעשה יו"ר מרכז השלטון המקומי, עדי אלדר, במצבם של העניים. בנוימן גם צודק בהחלט כאשר הוא מתאר את הטיף פול של העיתונות, הרדיו והטלוויזיה ברעב וברעבים כעיסוק עונתי חולף, שהרי זה שנים, הדעה הרווחת בקרב רבים בתקשורת, "הצדיקים בסדום" כהגדרתו של בנוימן, היא כי אבטלה ומובטלים, עוני ועניים, הם נושאים "אזוטריים" ו"לא-רלוונטיים" שאינם מוכרים הרבה עיתונים ואינם מעלים את הרייטינג.

לדוגמה, כאשר מארגני הפגנת "ועידת ישראל לעשוקים" ביקשו לפרסם ידיעה מקדימה להפגנת-הנגד שלהם מול "ועידת ישראל לעסקים" בשבת ב-11 בדצמבר בהיכל התרבות בתל-אביב, הם נענו בשלילה. עורכי העיתונים טענו כי אינם מוכנים לפרסם ידיעות וכתבות פרומו על הפגנות. האמנם? כינוסה החגיגי והמפואר של "ועידת ישראל לעסקים" לא נזקק לכתבות פרומו בעיתונים, שהרי היא פרסמה בהם מודעות ענק בתשלום, אבל "ועידת ישראל לעשוקים" לא יכלה להרשות לעצמה מותרות אלו.

בעיני אותם "צדיקים בסדום" בתקשורת, הסיגר של הנשיא ביל קלינטון והשפתיים של מוניקה לווינסקי הם "גיבורי תרבות" אמיתיים, הם נושאים עסיסיים, juicy, בלשון

הנהוגה בברנויה, שמוכרים עצמם כמו לחמניות חמות, וגם אינם מפריעים את מנוחתם של העשירונים העליונים.

עמדתו הבסיסית של בנוימן, שלפיה עיסוק זה ברעב וברעבים הוא "צעקנות צהובה", אינה צודקת. היא מעידה על חוסר רגישות חברתית, והיא מזכירה פתגם עממי בלשון יהודית-ספרדית הקובע ש"השבע אינו מאמין לרעב".

יוסף אלגזי

הכותב מסקר ב"הארץ" את המוד הערבי בישראל

סתמת פיות

קשה למצוא את ההגדרה המדויקת להופעתו של מאמר ("מכשירים את הטרף", "העין השביעית", גיליון מס' 24), הקורא למעשה לא לאפשר את שידורי תחנות הרדיו

"פיראטיות", בעיתון המתהדר בהגדרה "ביקורת עיתונות ותקשורת". אולי אבסורד או עובדה המעלה חיוך עצוב יתאימו. יש, בלשון המעטה, ממד מסוים של סתירה פנימית בכך שעיתון, המתיימר לבדוק בדרך משוחררת

את התקשורת, ואשר ניתן היה לצפות כי יהיה קשוב לכל דעה באשר היא, דוגל בסתימת פיות של תחנות רדיו המבטאות דעות והשקפות שונות מאלה המקובלות עליו. בפעם המי יודע כמה נשאלת השאלה, האם גם נגד "קול השלום", מנוחתו במצולות, היה מתפרסם מאמר שכזה, לו באה יוזמה ממשלתית להסדירו?

המבוכה גדלה שבעתיים לנוכח הסתרתו של כותב המאמר מאחורי ההגדרה העלומה "כתב 'העין השביעית'". ממה הוא או המערך כת מפחדים? מן השרים? מאותן תחנות רדיו? התחבאות כזו מעידה תמיד על משהו פגום. על אחת כמה וכמה כשמדובר בעיתון ביקורת "פתוח" ו"חופשי" שבו אפשר, כביכול, להתבטא בחופשיות וכלי חשש על הקולגות. השילוב בין חסרונו של שם הכותב לבין תוכן ה"דיווח" על ישיבת השרים יוצר רושם רע שמדובר בעוד מנשר-מטעם נגד מי שאינם רוקדים לפי החללים המקובלים.

ההיגיון, איכשהו, אומר שדווקא עיתון כמו "העין השביעית" היה צריך לתת לגיטימציה, ואפילו לעודד, קיומו של קו השונה בעליל מן היבול המוכר של העיתונות הישראלית לגור-ניה (עד כמה שיש כאלה). במקום זאת, בכתבה הועבר המסר כי בעצם הדיון באפשרות הסדרת השידורים של אותן תחנות יש, לא עלינו, פסול מהותי. אין מה לדבר על כך שלא הובאה אפשרות תגובה מטעם איזושהי תחנת רדיו לא-מוסדרת.

אולי ייטיבו לעשות מערכת "העין השביעית" וכתבה המתחבא, אם יקשיבו בעצמם, פה ושם, לפחות לחלק מתחנות הרדיו שהם מבקשים להעלים. הם יתפלאו לגלות עד כמה הציבור המאזין להן ומתקשר אליהן מסוגל בכוחותיו הוא להשמיע בדיוק אותן ביקורות היאות, כביכול, רק לבמה הסגורה של "העין השביעית". מעבר לכך, יתברר להם שדווקא באותם ערוצי רדיו איומים שוטח "עמך ישראלי" קובלנות רציניות על התקשורת, קובלנות אשר יכולות בהחלט למלא מאמר או שניים במגזין הנכבד. הדעת נותנת, שאם מלכתחילה היתה ניתנת הודמנות ביטוי מלאה לאותם מגזרים הנמלטים אל התחנות הלא-מוסדרות, לא היה צורך בבואן לעולם.

קובי סנע, אריאל כהנא, יהודה פרימן
הכותבים הם עובדי מחלקת החדשות של ערוץ-7

רשות-השידור אינה יכולה להמשיך להתקיים

רשות-השידור אינה יכולה להמשיך להתקיים ולפעול כהלכה עם המוסדות וההנהלה הקיימים - קובע אלוף (מיל.) רפאל ורדי בדו"ח מיוחד שהגיש לראש הממשלה. ורדי קורא להגדרה חדשה של תפקיד השידור הציבורי ולשינויי חקיקה יסודיים שינהיגו חלוקת סמכויות חדשה וברורה בין הדרג הניהולי להנהלה הציבורית של הרשות. אנו מביאים להלן קטעים נרחבים מהדו"ח כלשונם.

במכתבו לראש הממשלה כתב ורדי: התרשמתי שהרשות חולה, חולה מאוד. לצורך הבראתה דרוש לאלתר ניתוח כואב ומעמיק, אשר יוביל לביסוסה על יסודות חדשים, שונים מהקיימים. אין לתלות הקולר במצבה בהווה של הרשות, במוסדות ובהנהלה הנוכחיים בלבד - מצב זה נמשך, בחלקו, שנים רבות, והחמיר משנה לשנה. התרשמתי שברשות-השידור קיים צוות עובדים מוכשרים, מקצועיים, בעלי מוטיבציה ויכולת יצירה ועבודה טובה בכל תחומי השידור. למיצוי יכולות אלו דרושים לה ייעוד וכיווני דרך ברורים, מנהיגות יוזמת, מובילה ומלכדת, שבחברם יחדיו יוליכוהו לשידור ציבורי נאות ובעל הישגים. בד בבד יש לנקוט פעולות וצעדים כדי לשנות הסכמי עבודה אנכרוניסטיים ובלתי מועילים לרשות ולעובדיה, שאינם מאפשרים עבודה תקינה ויוצרת ומוסר עבודה נאות. יש לאפשר פרישה מכובדת של עובדים הזכאים לפרישה או הקדמתה, כך שעבודת הרשות תושתת על כוח-אדם קטן יותר, יעיל ובעל מורל ומוסר עבודה גבוהים. השתתפות כספית של הממשלה ליהיונית לביצוע ההמלצות - בלעדית לא ניתן יהיה לבצען. עד לסיום כתיבת הדו"ח, טרם קיבלתי בעניין זה עמדה מוסכמת ומוסמת של משרד האוצר.

...

בפרק הממצאים העיקריים מופיעות הקביעות הבאות:
יחסי מליאה/ ועד מנהל/ יו"ר-מנכ"ל
יחסי המוסדות בראשות היו"ר, עם המנכ"ל, מאופיינים במאבקי כוחות. המנכ"ל מהרס את המוסדות ואינו מבצע את החלטותיהם. המוסדות מתערבים בניהולה השוטף של הרשות.

ניהול

קיים משבר אמון חריף בין המוסדות להנהלת הרשות הגורם לשיתוקה. הרשות אינה מנוהלת כנדרש וכראוי - אין מקדמים תוכנית הבראה ורפורמה נחוצה. פורומים קבועים בדרגי הנהלה בוטלו או אינם מקוימים באופן סדיר; נוהלי עבודה חשובים אינם מקוימים; ההנהלה מתעלמת מדו"חות מבקרת הרשות. אמצעי בקרה ופיקוח נאותים אינם מופעלים כראוי. מורל העובדים ירוד.

רפאל ורדי < דרוש ניתוח כואב

אורי פורת < המחלה כרונית

כוח-אדם

ברשות-השידור עודף כוח-אדם: עובדים קבועים רבים אינם מועסקים בפועל, ותחתם מועסקים מאות עובדים ארעיים, בתפקידים זהים. כתוצאה, בעיקר מכך, מרכיב ההוצאות הקבועות בתקציב הרשות, שרובן שכר, מגיע לכדי 80% מסך התקציב, בעוד שמרכיב הפעולות הינו כ-20% בלבד מהתקציב.

הסכמי עבודה

הסכמי העבודה הקיימים גורמים לעיוותים במערך השכר עצמו, לתפקוד בלתי נאות של עובדים וליצירת עודפי עובדים בלתי מועסקים. ברשות-השידור 11 ועדים. מו"מ מנוהל עם כל ועד בנפרד, ונחתמים הסכמי עבודה נפרדים.

השכר

43% בלבד, בממוצע, ממרכיבי השכר ברשות הם פנסיוניים. רוב השכר מבוסס על שעות נוספות וכוננויות. עובדים משתכרים בעבור שעות עבודה (נוספות או רגילות) שאינם מבצעים כלל. קיימת ברשות "תרבות" של רישום שעות נוספות פיקטיביות, בידיעת ההנהלה ובהסכמתה.

התקשרויות

הליכי התקשרויות שעלותן גבוהה אינם תקינים (תוכנית "כלבוטק" של רפי גינת, תוכניתה של מירי שילון ועוד), ואינם עולים בקנה אחד עם סדרי מנהל תקין.

תפיסת השידור הציבורי

אין ברשות-השידור תפיסה מגובשת בנוגע לייעוד השידור הציבורי, מהותו ואופיו. כתוצאה מכך מיטלטל השידור הציבורי ללא מטרה ברורה ונמצא לוקה מכל כיוון, בין השאר בתחום האיכות ובתחום הרייטינג. שידורי ערוץ 33 נעדרים מטרה ברורה והם בעדיפות נמוכה. הערוץ הוקם במטרה לשדר למדינות האזור. בפועל הוא משמש ערוץ שידור נוסף לערוץ 1.

מצב ההנדסה

המשרדים ואמצעים טכניים חשובים אחרים

המשך

אורי פורת: את שלי עשיתי

בתגובתו המפורטת המובאת בדו"ח, וכן בראיונות בכלי התקשורת, קבע אורי פורת כי המצב החמור העולה מדו"ח ורדי אינו תוצאה של ניהול רשות-השידור בתקופת כהונתו אלא שיקוף של רעה חולה הנמשכת שנים רבות.

פורת ציין כי קדמו לדו"ח ורדי דו"חות אחרים וכי הם הצביעו על החולשות המופיעות גם בדו"ח האחרון. הוא קבע כי שורש הרעה בחוק רשות-השידור משנת 1965 שלא הגדיר באופן ברור את חלוקת הסמכויות בתוך הרשות ואינו מתאים לתקופה הנוכחית. פורת הכחיש את הטענות הפרטניות המופיעות נגדו בדו"ח ורדי, והכריז כי הוא שיזם את מינויו וכי אם כתוצאה מהמלצות ורדי ישונה החוק ויבוצעו השינויים הדרושים, תהיה זו תרומתו (של פורת) להבראת רשות-השידור.

בין יו"ר הרשות למנכ"ל, מחלוקות דומות היו גם בעבר אולם במערכת הנוכחית הן הביאו למשבר מתמשך הפוגע ביכולת התפקוד של מוסדות הרשות, המנכ"ל והנהלת הרשות כאחד. כתוצאה מהסכסוך על הסמכויות והיחסים האישיים, החלטות מרכזיות הנוגעות לניהולה ותפקודה של הרשות אינן מקוימות. נטען נגד המנכ"ל שאינו מקיים דיונים מסודרים ושביטל מסגרות דיון קבועות. עוד נטען כלפיו שהוא מקבל החלטות שלא על דרך דיונים מסודרים וכי ניכרה מצדו התערבות, על רקע פוליטי או אישי, באיזו תפקידים בטלוויזיה ובקול-ישראל. ורדי כותב שרוב עובדי הרשות שהופיעו בפניו טענו על העדר מנהיגות מצד הנהלת הרשות והעומד בראשה ועל העדר אמון בהנהלה במוסדות הנוכחיים.

על שיטת התשלומים על-פי שעות נוספות פיקטיביות כותב ורדי שהיא מובילה להחטאה ולחטא של עובדים רבים, ושהיא גובלת בשחיתות מוסרית. בפרק על קול-ישראל נאמר בין השאר שבשידורי החדשות לא מובאים תחקירים, כמדויגות מכוונת של מנהל הרדיו. נטען בפני ורדי גם שתכופות משודרות ידיעות שבדיעבד מתברר כי אינן נכונות או בלתי מדויקות. מנהל הרדיו טען כי תחקירים נערכים וכי בסיקור אקטואליה הדגש הוא על מהירות ועל פרסום ידיעות מוקדם ככל האפשר. נטען בפני הבודק שאמון נדב, מנהל הרדיו, מכהן תקופה ממושכת מדי בתפקידו. כן מזכיר ורדי קובלנות על קיפוח תקציבי הטלוויזיה והרדיו בערבית. ■

שתינקטנה הפעולות הדרושות בשאר הסוגיות, לא יתרום להבראת הרשות. אין די בפתרון זמניים וארעיים בלבד.

בין ההמלצות הפרטניות של ורדי:

• השידור הציבורי, מבלי שיהיה מכוון על-ידי גורמי השלטון, חייב לראות את עצמו כנושא הדגל של הממלכתיות, ההבנה, האינטגרציה והקידום החברתי. אלמנט הרייטינג לא צריך להיות מרכיב דומיננטי בשידור הציבורי. עליו לכלול שידורי חדשות ואקטואליה אמיתיים, הן בטלוויזיה והן ברדיו, וכן שידור תוכניות תיעודיות ותוכניות דרמה, תרבות ובידור איכותיות ושידורים אחרים, בהם ספורט, שיש בכלול עניין לציבור שאינו מקבל זאת בכל דרך אחרת.

• תוקם מועצה ציבורית בת 15 חברים. המועצה תחליף את מוסדות הציבור הקיימים: מליאת רשות-השידור והוועד המנהל. על חברי המועצה להיות אנשי מקצוע בכירים ומוכרים כל אחד בתחומו, אשר יוכלו לפקח באופן יעיל על פעולות הנהלת רשות-השידור בכל עת כהונתם. עליהם להיות בלתי תלויים, ונאמנותם ומהיבותם תהיה לרשות-השידור בלבד ולא לשום גורם אחר.

• המנכ"ל יהיה כפוף למועצה הציבורית ויהיה גם העורך הראשי, ויעזור במידת הצורך, באיש מקצוע מתחומי המדיה; למנהל המדיה תהיה סמכות עריכה בכפיפות לעורך הראשי. לצורך ביצוע השינויים מרחיקי הלכת שאותם יידרש ליישם, רצוי שהמנכ"ל החדש יפעל לרענון צוות ההנהלה הבכיר של הרשות.

• כדי לבצע את השינויים היסודיים הדרושים כמולץ דרושה מנהיגות חדשה. לכן, בהתקבל ההמלצה, יש להתחיל את המנכ"ל והיו"ר באישים אחרים, זאת גם אם ימשיכו זמנית, עד להשלמת התקיקה החדשה, להתקיים מוסדות הציבור הנוכחיים.

• בין הפעולות הנדרשות מונה הדו"ח: ביצוע רפורמה בהסכמי השכר, במגמה להקטין משמעותית את מרכיב השכר בתקציב הרשות. הרפורמה תכלול שינוי במבנה השכר על-ידי הגדלת השכר הבסיסי, הפנסיוני, והקטנה משמעותית של שיעור השעות הנוספות. לגרום, בעקבות שינוי הסכמי השכר, לפרישה של מספר גדול של עובדים. העסקת עובדים תיעשה, ככל שיידרש, בחו"ם אישיים. תיערך רפורמה בייצוג העובדים כך שייצוגו על ידי ועד אחד בלבד. המועצה הציבורית תבחן אפשרות להרחיב את תשדירי השידור והחסינות בטלוויזיה עד כדי הנהגת פרסומת מוגבלת.

• • •

תמונת מצב

תיאור מצבה של רשות-השידור כפי שנגלה לבודק מכיל את הממצאים הבאים: מצטיירת מערכת יחסים מעורעת ועכורה

מיושנים ומוזנחים. אין השקעה מספקת בתשתית טכנולוגית עתידית. אין עוברים לשידורים דיגיטליים מהד גיטא, אך ממשיכים לרכוש ציוד מיושן מאיך גיטא; אחזקת הציוד הקיים ירודה ופוגעת בשידורים ובקליטתם. המחשוב הקיים אינו מאפשר שליטה אפקטיבית במגנטוני הרשות, מעקב יעיל אחר ביצוע התקציב ושליטה ובקרה נאותים על מצב כוח-האדם.

• • •

בפרק המסקנות נאמר בין השאר:

מבנה מוסדות הרשות אינו תואם את העידן הרב-ערוצי והתחרות בתקשורת של תחילת המאה ה-21. מבנה זה מאפשר, בין השאר, התערבות פוליטית בתוכני השידור ובמינויים לתפקידים מקצועיים ברשות. המליאה אמורה, בתוקף תפקידיה, על-פי חוק, לשקוד על קיום האינטרס הציבורי ללא פניות אך אינה מבצעת מטלה זו כראוי. נעדרת תפיסה כוללת של השידור הציבורי, ייעודו ותפקידיו בזמננו. ניהול מקצועי לקוי של הרשות, המתבטא בהעדר שליטה נאותה בכוח-אדם והפעלתו הנכונה. דרכי ניהול שאינן מסודרות ובלתי מקובלות במנהל בכלל ובגופים גדולים בפרט. העדר בהירות בהחלטות והעדר בקרה ומעקב אחר ביצוע; התקשוריות שאינן תואמת מות מנהל תקין; אי-קיום נהלים כתובים; יחסים בלתי תקינים בין ההנהלה לחלק מהעובדים הגורמים לסכסוכים, מורל ירוד ומאבקים שלא לצורך.

"מסקנתי המסכמת מכל הנ"ל", כותב ורדי בסיום פרק זה, "היא שרשות-השידור אינה יכולה להמשיך ולהתקיים ולפעול כהלכה עם המוסדות וההנהלה הקיימים; רמת התפקוד הנוכחית של אלו; הגדרות תפקידים בלתי ברורות; חומרת היחסים המעורערים; שיטת הניהול הנוכחית; הסכמי עבודה שאינם מאפשרים פעילות סדירה, תקינה ומקצועית; מתכונת שכר שאינה מעודדת עבודה ויצירתיות. אינה מאפשרת תנאי פרישה סבירים ומנציחה מוסר עבודה קלוקל מצד אחד ומורל עבודה ירוד מצד שני. בכל אלו לוקים כל הארגונים ודרגי הניהול השונים ברשות: היו"ר, הוועד המנהל, המליאה, המנכ"ל, הסמנכ"לים, מנהל הטלוויזיה ומנהל הרדיו. חייב להתחולל שינוי מרחיק לכת בכל תחומי הרשות."

• • •

ההמלצות

"במצב שבו נמצאת רשות-השידור היום יש לטפל בפתרון בעיותיה בשלמות. טיפול חלקי או נקודתי בלבד לא יועיל", קובע ורדי בפרק ההמלצות. "הליקויים ברשות הינם כה רבים, כה יסודיים, ושלובים אלו באלו, כך שפתרון ליקוי מרכזי אחד, חשוב ככל שיהיה, מבלי